

การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินกิจกรรมตาม โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ
ปี 2555 บ้านหนองอ้อ หมู่ 3 ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี

สิริอร นิยมเดช

ปัญหาพิเศษนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน

วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา

ธันวาคม 2556

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

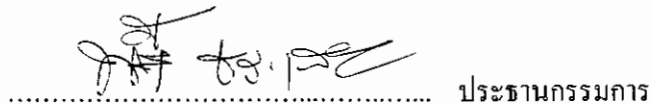
คณะกรรมการอาจารย์ที่ปรึกษาปัญหาพิเศษทางการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน
และคณะกรรมการควบคุมมาตรฐานวิชาปัญหาพิเศษทางการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน
ได้พิจารณาปัญหาพิเศษของ สิริอร นิยมเดช ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน
ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

อาจารย์ที่ปรึกษาปัญหาพิเศษทางการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน

(ดร.รุ่งสรรค์ ม่วงโสทร)

คณะกรรมการควบคุมมาตรฐานปัญหาพิเศษทางการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พนัญย์ ธารเสนา)

..... กรรมการ
(ดร.รุ่งสรรค์ ม่วงโสทร)

..... กรรมการและเลขานุการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงษ์เสฐียร เหลืองอลงกต)

วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจอนุมัติให้รับปัญหาพิเศษฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน ของ
มหาวิทยาลัยบูรพา

.....คณบดีวิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พนัญย์ ธารเสนา)

วันที่ ๑๖ เดือน กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๖

ประกาศคุณูปการ

การศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินกิจกรรมหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบปี 2555 บ้านหนองอ้อ หมู่ 3 ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี สำเร็จลงได้ด้วยความอนุเคราะห์ช่วยเหลือและให้คำปรึกษาจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงษ์เสถียร เหลืองอลงกต ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาจันทบุรี ดร.รังสรรค์ ม่วงโสธรส และ ดร.จุมพล ไชยวงศ์ อาจารย์ที่ปรึกษา รวมถึง นายธีร โชติ มีผิว เจ้าพนักงานพัฒนาชุมชนชำนาญงาน ได้ให้คำแนะนำและตรวจแก้ไขปัญหาพิเศษครั้งนี้ ส่งผลให้การศึกษาสำเร็จลุล่วงลงด้วยดี ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

นอกจากนี้ ขอขอบคุณผู้นำชุมชน และประชาชนบ้านหนองอ้อ หมู่ 3 ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลและตอบแบบสอบถาม รวมทั้งเพื่อนนิสิตที่เป็นกำลังใจตลอดมา ซึ่งผู้ศึกษาจะได้นำไปใช้ประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่ต่อไป

สิริอร นิยมเดช

54930423: สาขาวิชา: การจัดการภาครัฐและภาคเอกชน; รป.ม. (การจัดการภาครัฐและภาคเอกชน)

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม/ การดำเนินงาน/ หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ

สิริอร นิยมเดช: การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบปี 2555 บ้านหนองอ้อ หมู่ 3 ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี

(PARTICIPATION OF PEOPLE IN OPERATION OF PILOT SUFFICIENCY ECONOMY

VIKLLAGE PROJECT OF YEAR 2012, BAN HNONG-AOR, VILLAGE NUMBER 3,

MAKHAM SUB-DISTRICT, MAKHAM DISTRICT, CHANTHABURI PROVINCE)

อาจารย์ผู้ควบคุมปัญหาพิเศษ: รังสรรค์ ม่วงโสทร; รป.ค. 120 หน้า. ปี พ.ศ. 2556.

การศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบปี 2555 บ้านหนองอ้อ หมู่ 3 ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินกิจกรรมตาม โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบปี 2555 บ้านหนองอ้อ หมู่ 3 ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี และเพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของ ประชาชนต่อการดำเนินกิจกรรมตาม โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบปี 2555 บ้านหนองอ้อ หมู่ 3 ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ตัวแทนครัวเรือนในหมู่บ้านหนองอ้อ จำนวน 125 ครัวเรือน กำหนด ขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณของยามานะ (Yamane) และทำการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ เครื่องมือที่ใช้ใน การเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลนั้นใช้สถิติค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าสถิติ t-test สำหรับเปรียบเทียบ ความแตกต่างระหว่างตัวแปรอิสระที่มี 2 กลุ่มและใช้สถิติ One-way ANOVA สำหรับเปรียบเทียบความแตกต่าง ระหว่างตัวแปรอิสระที่มี 3 กลุ่มขึ้นไป โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการศึกษา พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบปี 2555 บ้านหนองอ้อ หมู่ 3 ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก คือ ด้านการร่วมรับผลประโยชน์ รองลงมา คือ ด้านการร่วมคิดและตัดสินใจ ด้านการร่วมใน การประเมินผลและด้านการร่วมปฏิบัติตามกิจกรรม เป็นอันดับสุดท้าย ผลการทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบ การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินกิจกรรมตาม โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบปี 2555 บ้านหนองอ้อ หมู่ 3 ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า ตัวแทน ครัวเรือนที่มีเพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา และรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีส่วนร่วมต่อการดำเนินกิจกรรม ตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบปี 2555 บ้านหนองอ้อ หมู่ 3 ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย และตัวแทนครัวเรือนที่มีอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมต่อ การดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบปี 2555 บ้านหนองอ้อ หมู่ 3 ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี แตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

54930423: MAJOR: PUBLIC AND PRIVATE MANAGEMENT; M.P.A. (PUBLIC AND PRIVATE MANAGEMENT)

KEYWORD: PARTICIPATION/ OPERATION/ PILOT SUFFICIENCY ECONOMY VILLAGE

SIRIRON NIYOMDEJ: PARTICIPATION OF PEOPLE IN OPERATION OF PILOT SUFFICIENCY ECONOMY VIKLLAGE PROJECT OF YEAR 2012, BAN HNONG-AOR, VILLAGE NUMBER 3, MAKHAM SUB-DISTRICT, MAKHAM DISTRICT, CHANTHABURI PROVINCE. ADVISOR: RUNGSON MUANGSOROT, D.P.A. 120 P. 2013.

The study entitled “Participation of people in operation of pilot sufficiency economy village project of year 2012, Ban Hnong-Aor, village number 3, Makham Sub-district, Makham District, Chanthaburi Province” aimed to study the participation of people in operation of pilot sufficiency economy village project of year 2012, Ban Hnong-Aor, village number 3, Makham Sub-district, Makham District, Chanthaburi Province and to compare the participation of people in operation of pilot sufficiency economy village project of year 2012, Ban Hnong-Aor, village number 3, Makham Sub-district, Makham District, Chanthaburi Province classifying with gender, age, marital status, occupation and monthly income. The subjects in this study were 125 households representing HNong-Aor Village. The sample size was calculated using Taro Yamane formula and the subjects were selected using accidental sampling technique. The research equipment to collect the data was questionnaires. The data were analyzed using frequency, percentage, mean and standard deviation, t-test was used to test the hypothesis when two groups of independent variables were compared. One-way ANOVA was applied to compare more than three groups of independent variables at the statistically significant level of .05.

The results of the study revealed that the participation of people in operation of pilot sufficiency economy village project of year 2012, Ban Hnong-Aor, village number 3, Makham Sub-district, Makham District, Chanthaburi Province in overall was at the high level. In fact, benefit sharing was the highest, then the ranks were down to collaboration to think and make decision, sharing in evaluation and sharing in operate activities, respectively. The results from testing hypothesis to compare the participation of people in operation of pilot sufficiency economy village project of year 2012, Ban Hnong-Aor, village number 3, Makham Sub-district, Makham District, Chanthaburi Province classifying by personal characteristics showed that household representatives with different gender, age, marital status, education and monthly income participated in operation of pilot project with no significant difference. This rejected the research assumption whilst the household representatives with different occupation participated differently in operation of pilot project. Hence, this approved the research assumption.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ญ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	4
สมมติฐานการวิจัย	4
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	4
ขอบเขตการวิจัย.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนและการพัฒนาชุมชน	7
ปรัชญา แนวความคิด และทฤษฎี “เศรษฐกิจพอเพียง”	30
ลักษณะการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง.....	40
แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม.....	42
ข้อมูลหมู่บ้านหนองอ้อ หมู่ 3 ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี	54
โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ปี 2555.....	61
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	72
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	79
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	79
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	80
การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ	80
การเก็บรวบรวมข้อมูล	81

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
การวิเคราะห์ข้อมูล	81
เกณฑ์การแปลผล	82
4 ผลการวิจัย	83
ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	83
ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนิน กิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบในเขตอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี	86
ตอนที่ 3 การทดสอบสมมติฐาน	92
5 อภิปรายและสรุปผล	99
สรุปผลการวิจัย	99
อภิปรายผล	101
ข้อเสนอแนะ	107
บรรณานุกรม	109
ภาคผนวก	115
ประวัติย่อของผู้วิจัย	120

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามข้อมูลลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ..	83
2 จำนวนร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการศึกษาระดับการมีส่วนร่วม ของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตาม โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ด้านการร่วมคิด.....	86
3 จำนวนร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการศึกษาระดับการมีส่วนร่วม ของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตาม โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ด้านการร่วมปฏิบัติ ตามกิจกรรม	88
4 จำนวนร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการศึกษาระดับการมีส่วนร่วม ของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตาม โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ด้านการร่วมรับ ผลประโยชน์	89
5 จำนวนร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการศึกษาระดับการมีส่วนร่วม ของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตาม โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ด้านการร่วม ในการประเมินผล	90
6 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของ หมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวม.....	91
7 การเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการ หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี จำแนกตามเพศ	92
8 การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการมีส่วนร่วม ของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตาม โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี จำแนกตามอายุ	93

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
9 การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการมีส่วนร่วม ของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตาม โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี จำแนกตาม สถานภาพ.....	94
10 การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการมีส่วนร่วม ของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตาม โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี จำแนกตามระดับ การศึกษา.....	94
11 การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการมีส่วนร่วม ของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตาม โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี จำแนกตามอาชีพ.....	95
12 การวิเคราะห์เปรียบเทียบรายคู่ (Post Hoc) ของค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตาม โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของ หมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี จำแนกตามอาชีพ.....	96
13 การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการมีส่วนร่วม ของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตาม โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี จำแนกตาม รายได้ต่อเดือน.....	97
14 สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน	97

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1	กรอบแนวคิดในการวิจัย..... 5
2	ความสัมพันธ์ระหว่างเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาชุมชนตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 39
3	ระดับการมีส่วนร่วม 5 ระดับ 48
4	วงจรการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Cohen and Uphoff..... 50
5	ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของประชาชนกับอำนาจของรัฐบาล 51

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กรมการพัฒนาชุมชนเป็นหน่วยงานที่ทำงานด้านการพัฒนาชุมชนร่วมกับประชาชนตลอดระยะเวลา 48 ปี โดยมีความมุ่งมั่นที่จะเป็นหน่วยงานหลักในการส่งเสริมการบริหารจัดการชุมชนให้เข้มแข็งอย่างยั่งยืนและมีเป้าหมายสู่ชุมชนเข้มแข็ง ประชาชนพึ่งตนเองได้ ครอบคลุม มีคุณภาพชีวิตดี มีความสุข

บทบาทหน้าที่ของกรมการพัฒนาชุมชน ตามกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมการพัฒนาชุมชนกระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2552 ให้กรมการพัฒนาชุมชนมีภารกิจเกี่ยวกับการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานรากให้มีความมั่นคงและมีเสถียรภาพโดยสนับสนุนให้มีการจัดทำและใช้ประโยชน์จากข้อมูลสารสนเทศ ศึกษา วิเคราะห์วิจัย จัดทำยุทธศาสตร์ชุมชน ตลอดจนการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชน เพื่อให้เป็นชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน โดยมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1. กำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ มาตรการ และแนวทางในการพัฒนาชุมชนระดับชาติ เพื่อให้หน่วยงานของรัฐ เอกชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการพัฒนาชุมชนได้ใช้เป็นกรอบแนวทางในการดำเนินงานเพื่อเสริมสร้างความสามารถและความเข้มแข็งของชุมชน
2. จัดทำและพัฒนาระบบมาตรฐานการพัฒนาชุมชน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือ สำหรับประเมินความก้าวหน้า และมาตรฐานการพัฒนาของชุมชน
3. พัฒนาระบบและกลไกในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ การจัดการความรู้ การอาชีพ การออม และการบริหารจัดการเงินทุนของชุมชน เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถของประชาชน ชุมชน ผู้นำชุมชน องค์กรชุมชน และเครือข่ายองค์กรชุมชน
4. สนับสนุนและพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศชุมชนส่งเสริมการใช้ประโยชน์และการให้บริการ ข้อมูลสารสนเทศชุมชน เพื่อใช้ในการวางแผนบริหารการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ
5. ศึกษาวิเคราะห์ วิจัย พัฒนา และสร้างองค์ความรู้ เพื่อใช้ในการงานพัฒนาชุมชนและการจัดทำยุทธศาสตร์ชุมชน
6. ฝึกอบรมและพัฒนาข้าราชการ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ผู้นำชุมชน องค์กรชุมชน และเครือข่ายองค์กรชุมชนให้มีความรู้ ทักษะ ทศนคติ และสมรรถนะในการทำงาน รวมทั้งให้

ความร่วมมือทางวิชาการด้านการพัฒนาชุมชนแก่หน่วยงานทั้งในประเทศและต่างประเทศ

7. ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรม หรือตามที่กระทรวงหรือคณะรัฐมนตรี มอบหมาย

จากภารกิจข้างต้น กระทรวงมหาดไทยจึงไว้วางใจมอบหมายภารกิจให้กรมการพัฒนาชุมชนเป็นหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากกระบวนการพัฒนาชุมชนมีความสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ ปฏิบัติงานตามหลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล สร้างภูมิคุ้มกันที่ดี ด้วยการใช้ความรู้ ความชอบธรรมและคุณธรรม ทำให้ชุมชนพึ่งตนเองบนความพอเพียง โดยบูรณาการการทำงานร่วมกันในทุกกรมและรัฐวิสาหกิจ โดยเฉพาะกรมการปกครอง และกรมการปกครองส่วนท้องถิ่น (พิสันต์ ประทานชวโน, 2553)

จากภารกิจของกรม ฯ และภารกิจที่ได้รับมอบหมายจากกระทรวงมหาดไทย กรม ฯ จึงได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาขยายผลในกระบวนการทำงานสู่ความยั่งยืน โดยทำหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นต้นแบบมีศักยภาพ 4 ด้าน 23 ตัวชี้วัด คือ

1. ด้านจิตใจและสังคม (สามัคคี มีข้อตกลงของหมู่บ้าน มีกองทุน ยึดหลักประชาธิปไตย มีคุณธรรม/ จริยธรรม ชุมชนปลอดภัย)
2. ด้านเศรษฐกิจ (จัดทำบัญชีครัวเรือน ลดรายจ่าย สร้างรายได้ รวมกลุ่มพัฒนาอาชีพ การออม มีกลุ่มในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน)
3. ด้านการเรียนรู้ (มีและใช้ข้อมูลชุมชนและแผนชุมชน ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสร้างคุณค่า มีศูนย์เรียนรู้ ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับหมู่บ้าน สร้างเครือข่ายการพัฒนา)
4. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ฯ มีกลุ่ม/ องค์กร ด้านสิ่งแวดล้อม มีการใช้พลังงานทดแทน และการสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม)

โครงการพัฒนาหมู่บ้านตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบเป็นการจัดกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อให้เกิดระบบบริหารจัดการชุมชน ซึ่งหมายถึง กระบวนการในการทำหน้าที่ต่าง ๆ ที่มุ่งสู่เป้าหมายของชุมชนที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการใช้ทรัพยากรได้อย่างเฉลียวฉลาดและคุ้มค่า การตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง ปฏิบัติการสำเร็จตามแผนที่กำหนดไว้ จากการทำงานร่วมกัน โดยใช้บุคคล กลุ่มคน ทรัพยากร รวมทั้งการออกแบบและรักษาบรรยากาศแวดล้อมในชุมชน ให้ทุกคนในชุมชนร่วมกันทำงานได้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งประกอบด้วยความสัมพันธ์ขององค์ประกอบภายในชุมชน คือ การมีกลุ่มคน หรือองค์กรของชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบเคลื่อนไหว ผลักดันกิจกรรมการพัฒนาทั้งปวง โดยจัดให้มีและใช้ระบบข้อมูล ใช้ข้อมูลเป็นฐานในการจัดประชุม คิดวิเคราะห์ จัดทำแผนเพื่อการพัฒนาหมู่บ้าน ดำเนินการกิจกรรมตามแผนพัฒนาและบูรณาการ

เงินทุนทั้งภายในชุมชนและนอกชุมชน เพื่อสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมตามแผนที่วางไว้ ซึ่งระบบการทำงานเช่นนี้ของชุมชนจะทำให้มีกิจกรรมเกิดขึ้นและมีการเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลงยกระดับเพิ่มขึ้นตลอดเวลา

การจัดโครงการพัฒนาตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ จึงเป็นการนำหมู่บ้านที่มีความพร้อม มีผลการปฏิบัติที่สำเร็จชัดเจนอยู่แล้ว มาเพิ่มเติมความสามารถในการเป็นต้นแบบสำหรับการขยายผลแนวทาง วิธีปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว และชุมชน เพื่อใช้เป็นสถานที่เรียนรู้สำคัญให้กับหมู่บ้านอื่นๆ ที่ยังไม่ได้เริ่มต้นในการพัฒนาตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การแยกประเภทหมู่บ้านเป็น 3 ระดับ ประกอบด้วย “พออยู่ พอกิน” “อยู่ดี กินดี” และ “มั่งมี ศรีสุข” ก็เพื่อใช้เป็นต้นแบบในการเรียนรู้ให้กับหมู่บ้านที่มีจุดเริ่ม หรือมีพื้นฐาน สถานการณ์ของหมู่บ้านใกล้เคียงกัน สามารถเรียนรู้ เลียนแบบ ได้โดยไม่ต้องใช้ความรู้ความชำนาญที่ต่างกันมากนัก

การจัดกิจกรรมในหมู่บ้านต้นแบบจึงมีขั้นตอนที่เริ่มจากการพัฒนา ส่งเสริม สนับสนุนบทบาทของผู้นำให้เป็นแกนนำหรือหัวเรียวหัวแรงหลักในการนำประชาชนในหมู่บ้านให้ลุกขึ้นมาทำกิจกรรมเพื่อจัดการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น หรืออาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ส่งเสริมให้ผู้นำจัดกระบวนการทำแผนชุมชนสร้างให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคิดตัดสินใจ กำหนดเป้าหมายการทำงาน โดยคนในชุมชนเองผลักดัน สร้างความรับผิดชอบให้เกิดกับบุคคลในชุมชน ในการดำเนินการบริหารจัดการในกิจกรรมตามแผนงานการพัฒนา ซึ่งสามารถบูรณาการกิจกรรมต่าง ๆ จากทุกหน่วยงาน โดยมีแผนเป็นเครื่องกำกับการพัฒนา เมื่อได้ดำเนินการ มีประสบการณ์ มีความรู้ จัดทำเป็นชุดความรู้ มีหลักสูตรสำหรับการถ่ายทอดความรู้ จัดเป็นแหล่งเรียนรู้ หรือ ศูนย์เรียนรู้ เพื่อการขยายผลในฐานะหมู่บ้านต้นแบบต่อไป ซึ่งผลการจัดโครงการต่าง ๆ นอกจากจะจัดขึ้นเพื่อป้องกัน แก้ปัญหา อนุรักษ์ เพิ่มมูลค่าให้กับชุมชนแล้ว ยังสามารถสร้างภาวะผู้นำทักษะการจัดการ สร้างและพัฒนากลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันการทำงานในหมู่บ้านด้วยคนคณะเดียวกลุ่มเดียวอาจเกิดข้อจำกัดในการปฏิบัติ เช่น ขาดทรัพยากร ความรู้ประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญยังไม่มาก จึงต้องอาศัยจากผู้ที่มีประสบการณ์ ความชำนาญหรือแม้กระทั่งการพึ่งพาแลกเปลี่ยนทรัพยากรจากภายนอก ซึ่งสามารถสร้างความสัมพันธ์เป็นเครือข่ายระหว่างกันทั้งกับหน่วยงาน กับองค์กร กับหมู่บ้านอื่น ๆ ก็ยังเป็นการยกระดับการทำงานที่กว้างออกไปและทำงานที่ยากและท้าทาย เป็นประโยชน์มากยิ่งขึ้นได้เพราะมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน (กรมการพัฒนาชุมชน, 2554) ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงอยากศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้รับมาปรับปรุงวิธีการ แนวทางในการดำเนินกิจกรรมตาม โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ และ โครงการรักษาและพัฒนา มาตรฐานหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบในปีต่อ ๆ ไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

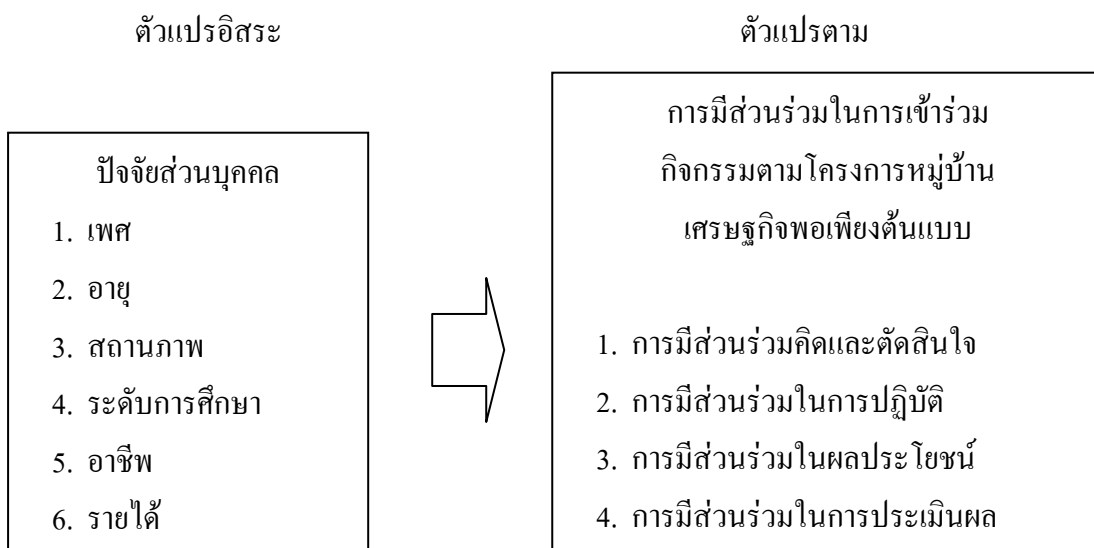
1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ปี 2555 บ้านหนองอ้อ หมู่ 3 อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบในเขตอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี

สมมติฐานการวิจัย

1. ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ แตกต่างกัน
2. ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ แตกต่างกัน
3. ประชาชนที่มีสถานภาพต่างกัน มีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ แตกต่างกัน
4. ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ แตกต่างกัน
5. ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ แตกต่างกัน
6. ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน มีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ แตกต่างกัน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของปี 2555 บ้านหนองอ้อ หมู่ 3 ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ผู้วิจัยใช้แนวคิดการพัฒนาชุมชนและแนวคิดการมีส่วนร่วมของ Cohen and Uphoff (1977) และกรมการพัฒนาชุมชน (2554) เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ซึ่งประกอบด้วย

1.1 ตัวแปรอิสระ คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้

1.2 ตัวแปรตาม คือ การมีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

2. ขอบเขตด้านประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ปี 2555 จำนวน 1 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านหนองอ้อ หมู่ 3 ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี รวม 182 ครัวเรือน

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา เดือนกุมภาพันธ์-เมษายน พ.ศ. 2556

4. ขอบเขตด้านสถานที่ บ้านหนองอ้อ หมู่ 3 ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี

นิยามศัพท์เฉพาะ

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรม หมายถึง การที่บุคคลซึ่งได้อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเป้าหมายเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ทั้งการเข้าร่วมประชุม ร่วมกิจกรรม ออกความคิดเห็น การร่วมปฏิบัติ การนำปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ฯลฯ แบ่งเป็น 4 ด้าน คือ

1. ร่วมคิดละตัดสินใจ หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมกำหนดเป้าหมายการพัฒนา ร่วมกันวางแผน กำหนดกิจกรรม ร่วมกันให้ข้อมูล ร่วมกันเสนอความคิดเห็น ร่วมกันตัดสินใจ และ ร่วมกันผลักดัน เพื่อสนองตอบความต้องการของตัวเองและชุมชน

2. ร่วมปฏิบัติตามกิจกรรม หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมใน โครงการ/ กิจกรรม หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ร่วมเป็นแกนนำ เป็นครัวเรือนต้นแบบ ร่วมปฏิบัติ ร่วมนำ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ ร่วมตัดสินใจ เพื่อพัฒนาตนเองและชุมชน ตลอดจนการเสียสละ เวลาแรงงานเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ

3. ร่วมรับผลประโยชน์ หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ

4. ร่วมประเมินผล หมายถึง การที่ประชาชนเข้าร่วมประชุมประเมินผลการดำเนิน กิจกรรมตาม โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ การเสนอความคิดเห็นในการดำเนิน กิจกรรมครั้งต่อไป ปรับปรุงขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการประเมิน ความก้าวหน้าของชุมชนและตนเอง

หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ หมายถึง หมู่บ้านเป้าหมายที่ได้รับการคัดเลือกจาก อำเภอชะอำ เพื่อดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ซึ่งเป็น โครงการ ตามยุทธศาสตร์ของกรมการพัฒนาชุมชน

ประชาชน หมายถึง บุคคลซึ่งได้อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเป้าหมาย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้าร่วมกิจกรรมตามโครงการ หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบปี 2555 ของอำเภอชะอำ

2. เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้ในการเสนอแนะ รวมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชนของอำเภอชะอำ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ปี 2555 หมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี โดยผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนและการพัฒนาชุมชน
2. ปรัชญา แนวความคิด และทฤษฎี “เศรษฐกิจพอเพียง”
3. ลักษณะการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง
4. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
5. ข้อมูลหมู่บ้านหนองอ้อ หมู่ 3 ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี
6. โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ปี 2555
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนและการพัฒนาชุมชน

ก่อนที่จะศึกษาเรื่องกระบวนการพัฒนาชุมชนจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจในเรื่องของชุมชน เนื่องจากชุมชนเป็นทั้งกลุ่มคน และพื้นที่เป้าหมายของการพัฒนาชุมชน การมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนจึงมีความสำคัญและต้องมีการศึกษาควบคู่ไปกับการพัฒนาชุมชน ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่องของชุมชน ประเภทของชุมชน และวิถีชีวิตชุมชน โดยมีรายละเอียดต่อไปนี้

ความหมายของชุมชน

คำว่า ชุมชน (Community) ได้มีนักวิชาการให้ความหมายหรือคำอธิบายไว้มากพอสมควร ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

สนธยา พลศรี (2547, หน้า 22) ได้อธิบายความหมายของชุมชน หมายถึง กลุ่มทางสังคมที่อยู่อาศัยร่วมกันในอาณาบริเวณเดียวกัน เช่น ละแวกบ้าน หมู่บ้าน ตำบล หรือเรียกเป็นอย่างอื่น ซึ่งสมาชิกมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน มีการติดต่อสื่อสารและเรียนรู้ร่วมกัน มีความผูกพันเอื้ออาทรภายใต้บรรทัดฐานและวัฒนธรรมเดียวกัน ให้ความร่วมมือและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน

นอกจากนี้ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2549, หน้า 204) ได้อธิบายถึงองค์ประกอบของชุมชนว่า จะต้องประกอบด้วยสาระสำคัญ คือ มีประชาชนหรือกลุ่มคนอาศัยอยู่ร่วมกัน มีอาณาบริเวณหรือพื้นที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ รวมทั้งสิ่งทีก่อสร้างขึ้น มีความสัมพันธ์และมีการปฏิบัติต่อกัน ของสมาชิกในชุมชน มีผลประโยชน์ ความสนใจ และขนบธรรมเนียมประเพณีบางประการร่วมกัน

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สรุปได้ความหมายของชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่มาอาศัยอยู่ร่วมกัน โดยมีอาณาบริเวณเดียวกัน มีการปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน การติดต่อสื่อสาร เรียนรู้ร่วมกัน และมีผลประโยชน์ร่วมกัน

จากความหมายของชุมชนนั้น จะเห็นได้ว่าชุมชนนั้นมีลักษณะที่สำคัญหลายประการ ดังนั้นจึงขอนำเสนอลักษณะของชุมชนเพื่อให้มีความเข้าใจในเรื่องชุมชนมากขึ้น

ลักษณะของชุมชน

สนธยา พลศรี (2547, หน้า 22-23) ได้อธิบายถึงลักษณะที่สำคัญของชุมชน มีดังต่อไปนี้

1. เป็นการรวมกันของกลุ่มคน (Group of People) ในรูปของกลุ่มสังคม (Social Group) กล่าวคือ สมาชิกมีการปฏิบัติต่อกันทางสังคม หรือมีปฏิภิริยาโต้ตอบต่อกันทางสังคม (Social Interaction) มีความเอื้ออาทรต่อกันและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน
2. สมาชิกของชุมชนมีลักษณะทางประชากรศาสตร์ เช่น โครงสร้างของประชากร ประกอบด้วย เพศ อายุ อัตราการเกิด อัตราการตาย การอพยพโยกย้ายถิ่น เป็นต้น
3. มีอาณาบริเวณ (Area) สำหรับที่อยู่อาศัย หรือเป็นที่ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ของสมาชิกและกลุ่มสังคม ส่วนขนาดของชุมชนอาจมีขนาดแตกต่างกัน โดยขึ้นอยู่กับจำนวนของสมาชิกในกลุ่มสังคมและขนาดของอาณาบริเวณเป็นสำคัญ
4. การจัดระเบียบทางสังคม (Social Organization) เพื่อควบคุมความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชน โดยผ่านบรรทัดฐานทางสังคม (Social Norms) สถาบันทางสังคม (Social Institution) และวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน
5. สมาชิกมีความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relationship) คือ มีการติดต่อสัมพันธ์กัน มีความสนใจทางสังคมร่วมกัน มีกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน และมีความสนิทสนมกัน โดยมักจะมี ความสัมพันธ์แบบพบปะกัน โดยตรง (Face to Face) ซึ่งจะนำไปสู่การใช้ชีวิตในด้านต่าง ๆ ร่วมกันค่อนข้างมาก
6. สมาชิกมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการดำเนินชีวิตร่วมกัน
7. สมาชิกได้รับผลกระทบที่เกิดขึ้นในชุมชนร่วมกัน
8. สมาชิกมีระบบการติดต่อสื่อสารและการเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้มีความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ร่วมกัน

จากการศึกษาลักษณะของชุมชนโดยรวมแล้ว ทำให้ทราบว่าชุมชนแต่ละชุมชนจะมีลักษณะสำคัญด้วยกันทุกชุมชน ไม่ว่าจะเป็นชุมชนชนบท ชุมชนเมือง หรือชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท อย่างไรก็ตามอาจจำแนกประเภทของชุมชน เพื่อให้เข้าใจถึงความแตกต่างของชุมชนชนบท ชุมชนเมือง และชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทมากขึ้น

ประเภทของชุมชน

นักวิชาการ ได้แบ่งชุมชนออกเป็นประเภทต่าง ๆ โดยใช้หลักเกณฑ์ที่แตกต่างกันออกไป แต่ในที่นี้จะขอแบ่งประเภทของชุมชนตามลักษณะความสัมพันธ์ของบุคคลในสังคม (Social Relation) การแบ่งชุมชนตามเกณฑ์นี้ มักจะคำนึงถึงความสัมพันธ์ทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ ควบคู่กันไป หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ พิจารณาถึงความสัมพันธ์เริ่มตั้งแต่สถาบันครอบครัว เครือญาติ เพื่อนบ้าน และการรวมกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการในสังคม ซึ่งเป็นการแบ่งชุมชนในความหมายทางสังคมวิทยา (วิลโลว์ ดัจจิตสมคิด, 2528, หน้า 11-12) เมื่อพิจารณาการแบ่งชุมชนของไทยตามลักษณะนี้สามารถแบ่งชุมชนออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

1. ชุมชนชนบท (Rural Community) ซึ่งเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ภายนอกเขตเทศบาล หรือ สุขาภิบาล ประชาชนอาศัยอยู่อย่างไม่หนาแน่น ประชากรที่อาศัยอยู่ภายในชุมชนมีความสัมพันธ์อย่างเป็นกันเอง มีความคุ้นเคยสนิทสนม และเป็นความสัมพันธ์แบบปฐมภูมิ (Primary Relation) ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม รวมไปถึงยึดถือระบบผู้อาวุโส เคารพผู้เฒ่าผู้แก่ และมีความเป็นอยู่คล้ายคลึงกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชน มีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ ทำให้อาชีพส่วนใหญ่ผูกพันอยู่กับธรรมชาติ โดยมักประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก (จิรวัดน์ นิจนตร, 2528, หน้า 2-15; สนธยา พลศรี, 2547, หน้า 31-33; วิรัช รัชนิภาวรรณ, 2549, หน้า 206-207)

2. ชุมชนเมือง (Urban Community) เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาล มีประชาชนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น เป็นศูนย์กลางของกิจกรรมด้านต่าง ๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง รวมไปถึงมีความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ประชาชนมีฐานะทางเศรษฐกิจสูง มีความสัมพันธ์กันอย่างห่าง ๆ ไม่สนิทสนม ไม่จริงใจ และไม่ถาวร ซึ่งเป็นความสัมพันธ์กันแบบทุติยภูมิ (Secondary Relationship) และเป็นทางการ (Formal) นอกจากนี้แล้วยังมีความแตกต่างกันในด้านการดำรงชีวิต ตลอดจนมีปัญหาทางด้านความปลอดภัย และปัญหาสิ่งแวดล้อม (สนธยา พลศรี, 2547, หน้า 33-34; วิรัช รัชนิภาวรรณ, 2549, หน้า 205-206)

3. ชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท (Rurban Community) เป็นชุมชนที่มีลักษณะความสัมพันธ์ในชุมชนเป็นแบบชุมชนชนบทผสมกับชุมชนเมือง มักพบในชุมชนชนบทที่อยู่ติดกับชุมชนเมือง มีลักษณะเป็นกึ่งเมืองกึ่งชนบท (Rurbanization) โดยมีกระบวนการที่ทำให้ชุมชนชนบทมีลักษณะ

บางอย่างของชุมชนเมือง เช่น มีแหล่งอาชีพอื่นนอกจากการเกษตร การมีไฟฟ้า มีน้ำประปา ซึ่งในที่สุดจะทำให้ชุมชนนั้นกลายสภาพเป็นชุมชนเมือง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2524, หน้า 317)

การแบ่งประเภทชุมชนออกเป็นชุมชนชนบท ชุมชนเมือง และชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทนั้น สามารถเห็นในเชิงเปรียบเทียบได้ว่าชุมชนทั้ง 3 ลักษณะนี้มีความแตกต่างกันในด้านการกระจายตัวของประชากรในพื้นที่อยู่อาศัย ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ด้านอาชีพ ด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ตลอดจนถึงสิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นกายภาพและชีวภาพ และปัญหาต่าง ๆ ที่ประสบ ความแตกต่างเหล่านั้นย่อมส่งผลต่อวิถีชีวิตของสมาชิกในชุมชน

วิถีชีวิตชุมชน

วิถีชีวิต คือ แบบแผนหรือแนวทางในการดำเนินชีวิตของสมาชิกภายในพื้นที่หรือในแต่ละชุมชนที่ได้ยึดถือปฏิบัติสืบทอดต่อ ๆ กันมา โดยแสดงถึงการประกอบกิจกรรมเพื่อการอยู่อาศัย และกระบวนการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นกระบวนการและต่อเนื่อง เพื่อรักษาคุณภาพกับสิ่งแวดล้อม ทั้งการปรับตัวในระดับจิตสำนึกและในเชิงพฤติกรรม ซึ่งแบบแผนดังกล่าวมีปัจจัยทางสภาพแวดล้อมเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เป็นตัวกำหนดการจัดระเบียบทางสังคมและพฤติกรรมของแต่ละคนในชุมชนนั้น ๆ อาจกล่าวได้ว่า วิถีชุมชนได้สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมของชุมชนแต่ละชุมชน โดยแบบแผนดังกล่าวเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องสอดคล้องกัน ทั้งชุมชนหรือสังคม และมีการสืบทอดต่อเนื่องกัน ก็ย่อมจะกลายเป็นวัฒนธรรมของชุมชน (อมรา พงศาพิชญ์, 2534, หน้า 26; ธิดารัตน์ คิมกระ โทก, 2551, หน้า 14)

สุนันท์ธนา แสนประเสริฐ (2540, หน้า 22) ได้อธิบายถึงองค์ประกอบที่สำคัญของวิถีชีวิตชุมชน ประกอบด้วย 2 ส่วน ดังต่อไปนี้

1. ส่วนที่เป็นวัตถุ คือ เครื่องมือเครื่องใช้ในการดำเนินชีวิตทั้งเป็นสิ่งที่ได้จากธรรมชาติ การสืบทอดจากบรรพบุรุษ หรือประดิษฐ์คิดค้นขึ้นมาใหม่ ซึ่งจะเกิดขึ้นได้มนุษย์ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถและฝีมือความชำนาญในการประดิษฐ์คิดค้นขึ้นมา
2. ส่วนที่ไม่ใช่วัตถุจะประกอบด้วยส่วนที่เป็นระบบความคิด ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยมทางสังคม ซึ่งอยู่เบื้องหลังพฤติกรรมของมนุษย์ หรือเป็นระบบคุณค่า คุณธรรมที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของสมาชิกในชุมชน ตลอดจนส่วนที่เป็นผลรวมขององค์ความรู้ ลักษณะนิสัย แนวคิดและสติปัญญา และส่วนที่เป็นเทคนิค วิธีการ วิธีในการดำเนินชีวิต แบบแผน พฤติกรรม ตลอดจนวิธีแสวงหาความสุขทางกายและทางใจ

ในการดำเนินชีวิตจำเป็นจะต้องมีซึ่งชุมชนนั้นเป็นที่อยู่อาศัยและใช้ชีวิตร่วมกันในด้านต่าง ๆ เมื่อเวลาผ่านไปการเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นมา เพื่อให้ชุมชนเป็นชุมชนที่น่าอยู่จึงจำเป็นจะต้องมีการพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับบริบทภายในชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไป และแรงบีบของ

สิ่งแวดล้อมภายนอกให้เกิดการปรับตัว

แนวคิดการพัฒนาชุมชน

ความหมายของการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชน (Community Development) ได้มีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายหรือคำอธิบายไว้มากพอสมควรสามารถสรุปได้ ดังต่อไปนี้

Garvin and Tropman (1992, pp. 184-185) ได้อธิบายความหมายการพัฒนาชุมชนในมุมมองของนักสังคมสงเคราะห์ ว่าการพัฒนาชุมชนเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับคนในชุมชนทั้งหมด โดยคนในชุมชนมีจิตสำนึกในกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวได้นำไปสู่การปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของคนในชุมชน

สนธยา พลศรี (2547, หน้า 49) ได้อธิบายว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึง กระบวนการพัฒนาคนและกลุ่มคนในชุมชนให้มีศักยภาพเพียงพอ และร่วมมือกันปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองและชุมชน ตามแผนและโครงการที่กำหนดไว้ โดยอาศัยพลังของชุมชนและการสนับสนุนจากภายนอกชุมชน

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2550, หน้า 39) ได้อธิบายถึงการพัฒนาชุมชนตามหลักการพื้นฐานว่าเป็นกระบวนการให้การศึกษา (Educational Process) แก่ประชาชนเพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ (Self-reliance) หรือช่วยตนเองได้ (Self-help) ในการคิด ตัดสินใจและดำเนินการแก้ปัญหาตลอดจนตอบสนองความต้องการของตนเองและส่วนรวมด้วยกระบวนการกลุ่ม (Organizational Process) กับกระบวนการกระตุ้นความคิด สร้างจิตสำนึก (Conscientizational Process) การพัฒนาชุมชนจึงเป็นการพัฒนามนุษย์ให้ครบถ้วนถึงความพร้อมในทุกด้าน และสามารถจัดการกับปัญหาและความต้องการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้

วรธรรม คำพอ (2541, หน้า 135; ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม, 2551, หน้า 292) ได้อธิบายความหมายของการพัฒนาชุมชนที่สอดคล้องกันว่า การพัฒนาชุมชน คือ กระบวนการในการวางแผนการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการและใช้ทรัพยากรท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2549, หน้า 14-15) ได้สรุปสาระสำคัญของการพัฒนาชุมชนได้ ดังนี้

1. เป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนหรือชุมชนทั้งด้านวัตถุ และจิตใจ หรือด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองให้ดีขึ้น
2. ยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน พร้อมทั้งสนับสนุนให้ประชาชนมีความคิดริเริ่ม และร่วมมือช่วยเหลือตัวเอง

3. หน่วยงานภาครัฐคอยให้การสนับสนุนด้านวิชาการ

4. การพัฒนาชุมชนมีฐานะเป็นกระบวนการที่ผู้ปฏิบัติงานพัฒนาหรือประชาชนนำไปใช้เป็นกลยุทธ์ (Strategy) หรือแนวทางในการดำเนินงานผ่านทางกิจกรรมพัฒนาต่าง ๆ อย่างมีขั้นตอนที่เป็นระบบระเบียบทั้งชุมชนเมืองและชุมชนชนบท

นอกจากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น Sanders (1958, p. 13 อ้างถึงใน วิไล ตั้งจิตสมคิด, 2528, หน้า 6-8) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า การพัฒนาชุมชนยังมีแนวคิดและกลยุทธ์ในการดำเนินการพัฒนาชุมชน ประกอบด้วย 4 ประการ ซึ่งการพัฒนาชุมชนเป็นทั้งกระบวนการ กรรมวิธีการเปลี่ยนแปลงเป็นโครงการและเป็นขบวนการ โดยสรุปความหมายของการพัฒนาชุมชนไว้ ดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการ (Process) หมายถึง การพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงอย่างมีระบบ และมีขั้นตอน โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยเริ่มแต่กระบวนการนำคนมาพัฒนาทั้งทางจิตใจ และวินัยให้สอดคล้องกับการพัฒนาวัตถุ ในขณะที่เดียวกันต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมให้มากที่สุดทั้งในด้านความคิดริเริ่ม การตัดสินใจ การปฏิบัติและการร่วมรับผิดชอบ ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างความศรัทธาเชื่อมั่นในตัวเองของประชาชน และเป็นการขจัดความขัดแย้งระหว่างประชากรกับภาครัฐ

2. การพัฒนาชุมชนเป็นวิธีการ (Method) ที่จะนำไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทาง โดยเฉพาะได้มีการกำหนดไว้เป็นวัตถุประสงค์ ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามขั้นตอนของการพัฒนาชุมชน มีหลักการดำเนินงาน คือ การสร้างความหวังหรือการสร้างภาพพจน์ในการดำเนินงานแก่ประชาชน เพื่อเป็นการกระตุ้นความสนใจและความร่วมมือในการดำเนินการของประชาชน นอกจากจะต้องทำเป็นกระบวนการแล้ว จะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานให้ชัดเจน และยิ่งไปกว่านั้นจะต้องกำหนดวิธีการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด

3. การพัฒนาชุมชนเป็นโครงการ (Program) การดำเนินงานจะเริ่มต้นด้วยการวางระเบียบแบบแผน และรายละเอียดต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงกิจกรรมของการดำเนินงาน

4. การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการทางสังคม (Social Movement) การพัฒนาชุมชนเป็นการเคลื่อนไหวอย่างมีพลัง ทำให้ประชาชนมารวมตัวกันมีพลังในการคล้อยตามหรือต่อต้านสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งการพัฒนาจะมีการเคลื่อนไหวที่นำไปสู่การจัดตั้งสถาบัน มีองค์กรด้วยตนเอง ดังนั้น จึงทำให้ประชาชนมีความศรัทธาแน่วแน่

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สรุปได้ความหมายของการพัฒนาชุมชนไว้ ดังนี้

1. การพัฒนาชุมชนในฐานะของความหมาย หมายถึง กระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้น โดยมีการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ คุณธรรมควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ตลอดจนการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชุมชน โดยประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม

ในการพัฒนาร่วมกับภาครัฐและภาคเอกชน

2. การพัฒนาชุมชนในฐานะของกระบวนการ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงชุมชนจากสภาพที่ไม่พึงปรารถนาไปสู่สภาพที่พึงปรารถนาอย่างเป็นขั้นตอนและต่อเนื่อง ผ่านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติงาน และร่วมประเมินผล การปฏิบัติงาน เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ประชาชนต้องการ โดยใช้บุคลากรและวัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

การพัฒนาชุมชน (Community Development) ตามหลักการพื้นฐานเป็นกระบวนการให้การศึกษา (Educational Process) แก่ประชาชน เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ (Self-reliance) หรือช่วยเหลือตนเองได้ (Self-help) ในการคิดตัดสินใจ และดำเนินการแก้ปัญหา ตลอดจนตอบสนองความต้องการของตนเองและส่วนรวม

ปรัชญาการพัฒนาชุมชน

ปรัชญาพื้นฐานเบื้องต้นของนักพัฒนาชุมชน คือ ความเชื่อมั่นและศรัทธาในมนุษยชาติ ว่ามนุษย์ทุกชีวิตมีคุณค่า มีความหมาย มีศักดิ์ศรี มีศักยภาพ และสามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาส

พัฒนา บุลยรัตพันธุ์ (2549, หน้า 2) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ปรัชญาการพัฒนาชุมชน ตั้งอยู่บนรากฐานของความมั่นคงแห่งความศรัทธา 3 ประการ ดังนี้

1. ตั้งอยู่บนพื้นฐานอันมั่นคงแห่งความศรัทธาในตัวคน อาจกล่าวได้ว่าคนเป็นทรัพยากรที่มีความหมายและสำคัญที่สุด มนุษย์ทุกคนมีความสามารถที่จะพัฒนาตัวเองให้ดีขึ้นถ้ามีโอกาส การพัฒนาทั้งหลายปราศจากผลสิ้น ถ้าหากมองข้ามในเรื่องการพัฒนากุศลแต่ละคนให้มีทรรศนะที่ถูกต้อง และมีขีดความสามารถสูงขึ้น
2. ความศรัทธาในความยุติธรรมของสังคม (Social Justice) การมุ่งขจัดความขัดแย้งและความเหลื่อมล้ำต่ำสูงที่เห็นได้ชัดในหมู่มวลชนนั้นเป็นเรื่องที่อารยสังคมพึงยึดมั่น
3. ความไม่รู้ ความต้อตึง และการใช้กำลังบังคับ เป็นอุปสรรคที่สำคัญยิ่งต่อความสำเร็จของการพัฒนา และความเจริญรุ่งเรืองจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยวิธีการให้การศึกษาเท่านั้น การให้การศึกษาและโอกาสจะช่วยดึงพลังซ่อนเร้นในตัวคนออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและการพัฒนาจะมีประสิทธิภาพได้ก็จะต้องยึดหลักการรวมกลุ่มและการทำงานกับกลุ่ม เพราะมนุษย์เราเป็นสัตว์สังคม การอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มและทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม จะช่วยให้อันใดเจริญเติบโตโดยเร็วที่สุด

แนวคิดพื้นฐานและหลักการพัฒนาชุมชน

หลักการพัฒนาชุมชนถือว่าเป็นจุดยืนในการดำเนินงานพัฒนาชุมชน เพื่อสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่ชุมชน โดยมีแนวความคิดพื้นฐานทำให้คนในชุมชนมีความสุขด้วยวิธีการ

บำบัดทุกข์ การค้นหาปัญหาอันแท้จริงของชุมชน (Felt-needs) แล้วหาวิธีสนองความต้องการของชุมชน หรือกล่าวได้ว่าการพัฒนาชุมชนเป็นการค้นหาปัญหาและความต้องการของประชาชนในชุมชน โดยสมาชิกในชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ (สนธยา พลศรี, 2533, หน้า 47) ดังนั้น แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาชุมชน คือ การยึดถือประชาชนเป็นผู้คิดริเริ่มในการทำกิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ โดยมีหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนด้านวิชาการ ชี้แนะแนวทางการพัฒนาที่เป็นไปได้และเกิดประโยชน์สูงสุดกับประชาชน พร้อมทั้งกระตุ้นประชาชนให้ตระหนักถึงปัญหาและความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง และเล็งเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในงานพัฒนาชุมชนเพื่อประโยชน์ของประชาชนร่วมกัน

ทะนงศักดิ์ คุ้มไข่น้ำ, บุญศรี แก้วคำศรี, โกวิทย์ พวงงาม และปรีดี โชติช่วง (2534, หน้า 6-8) ได้อธิบายถึงแนวคิดพื้นฐานการพัฒนาชุมชนและหลักการพัฒนาชุมชนไว้ ดังต่อไปนี้

แนวคิดพื้นฐานการพัฒนาชุมชน

แนวคิดพื้นฐานการพัฒนาชุมชนเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานพัฒนาชุมชนเป็นไปอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ แนวคิดพื้นฐานการพัฒนาชุมชนมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชน (People Participation) ในการทำงาน กล่าวได้ว่าเป็นหัวใจของงานพัฒนาชุมชน เนื่องจากงานพัฒนาชุมชนไม่ได้เป็นการบริการให้เปล่าของภาครัฐ แต่เป็นงานที่ทำโดยอาศัยความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับประชาชน โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจ วางแผน ปฏิบัติ และติดตามประเมินผลการดำเนินงานร่วมกัน

2. การช่วยเหลือตนเอง (Aided Self-help) เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนที่ต้องยึดเป็นหลักสำคัญ โดยต้องพัฒนาให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้ มีหน่วยงานภาครัฐคอยให้การช่วยเหลือสนับสนุนอยู่เบื้องหลังการพัฒนาชุมชนในส่วนที่เกินขีดความสามารถของประชาชนตามโอกาสและหลักเกณฑ์ที่เหมาะสม

3. ความคิดริเริ่มของประชาชน (Initiative) การพัฒนาชุมชนต้องยึดความต้องการที่แท้จริงของประชาชนเป็นหลักสำคัญในการดำเนินงานพัฒนา โดยให้ประชาชนเป็นผู้ดำเนินงานพัฒนาด้วยกำลังความคิด แรงงาน และความสามารถของตัวเอง เมื่อสิ่งที่เกิดขึ้นจากความริเริ่มของชุมชนเอง ย่อมทำให้ประชาชนรู้สึกหวงแหน ทะนุถนอม ภาคภูมิใจ และใช้ให้เป็นประโยชน์ ดังนั้นรัฐบาลต้องเป็นฝ่ายให้คำแนะนำและกระตุ้นชักจูงให้เกิดการเคลื่อนไหวขึ้นในแต่ละชุมชน โดยวิธีการรวมกลุ่มและให้การศึกษแก่ชุมชน (อุ้นตา นพคุณ, 2520, หน้า 82-83)

4. ความต้องการของชุมชน (Felt-needs) การพัฒนาชุมชนต้องให้ประชาชนและองค์กรของประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม โครงการพัฒนาต่าง ๆ ของชุมชน เพื่อให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง ดังนั้น ลักษณะงานหรือกิจกรรม

จึงต้องสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนเบื้องต้น เพื่อให้เกิดความคิดที่ว่างงานเป็นของประชาชนและจะช่วยกันดูแล

5. การศึกษาภาคชีวิต (Life-long Education) งานพัฒนาชุมชนถือได้ว่าเป็นกระบวนการให้การศึกษาแก่ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตที่ดำรงอยู่ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชน สนองความต้องการและสามารถแก้ไขปัญหาชุมชนได้อย่างแท้จริง

หลักการพัฒนาชุมชน

แนวคิดพื้นฐานการพัฒนาชุมชนทั้ง 5 ประการ ดังที่กล่าวมาข้างต้น ได้นำมาปรับใช้เป็นหลักการพัฒนาชุมชนที่การดำเนินงานพัฒนาต้องยึดเป็นแนวทางการปฏิบัติ มีดังต่อไปนี้

1. หลักความมีศักยภาพของประชาชน การดำเนินงานพัฒนาชุมชนต้องเชื่อว่าประชาชนมีศักยภาพ มีความรู้ความสามารถที่แฝงเร้นอยู่ในตัว สามารถที่จะปรับปรุงพัฒนาตนเองได้ จึงต้องให้โอกาสประชาชนในการคิด วางแผน เพื่อแก้ปัญหาชุมชนด้วยตัวของเขาเอง หน่วยงานภาครัฐควรเป็นเพียงผู้กระตุ้น แนะนำ ส่งเสริม และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้ศักยภาพที่มีอยู่ให้มากที่สุด

2. หลักการพึ่งตนเองของประชาชน วัตถุประสงค์ในการพัฒนาชุมชน คือ ต้องให้ประชาชนพึ่งตนเองได้ ซึ่งสามารถทำกิจกรรมหรือโครงการพัฒนาต่าง ๆ ได้ โดยอาศัยการช่วยเหลือตนเองของสมาชิกในชุมชน ส่วนภาครัฐคอยสนับสนุนและช่วยเหลือการพัฒนาของชุมชนที่เกินขีดความสามารถของประชาชน

3. หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจ วางแผน ปฏิบัติตามแผน และติดตามประเมินผล ในกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ในชุมชน เป็นการให้โอกาสแก่ประชาชนในชุมชนได้ร่วมกิจกรรม ตั้งแต่เริ่มคิดจนกระทั่งถึงการติดตามประเมินผลของการทำกิจกรรม ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการดำเนินงาน อันเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกในเรื่องความเป็นเจ้าของโครงการหรือกิจกรรม

4. หลักประชาธิปไตยในการดำเนินงานพัฒนาชุมชน จะต้องเริ่มด้วยการประชุมปรึกษาหารือร่วมกัน และร่วมกันคิด ตัดสินใจร่วมกัน และมอบหมายให้แต่ละคนในชุมชนได้รับผิดชอบร่วมกัน

เป้าหมายการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชนมีเป้าหมาย คือ การพัฒนาคนและวัตถุสิ่งของที่อยู่ในชุมชน (Wileder, 1961, p. 17; Tujinman, 1996, p. 12) ดังนั้น การพัฒนาชุมชนประกอบด้วยเป้าหมายสำคัญ 2 ประการดังต่อไปนี้

1. เป้าหมายสูงสุด (Ultimate Goal) เป็นการมุ่งพัฒนาคนให้มีคุณภาพและคุณธรรม

(สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2525, หน้า 16-20 อ้างถึงใน สนธยา พลศรี, 2533, หน้า 53) โดยมีองค์ประกอบ การพัฒนาคนให้มีคุณภาพและคุณธรรม ซึ่งคนที่มีคุณภาพเป็นคนที่มีความรู้ความสามารถ มีทักษะ ในการแก้ไขปัญหาการตัดสินใจด้วยตนเอง ประกอบอาชีพเลี้ยงตนและครอบครัวได้ มีความรู้ ทักษะทางเมือง และความรู้ที่จำเป็นในการดำรงชีวิต มีความฉลาด มีวิสัยทัศน์ บุคลิกภาพดี สามารถ พึ่งตนเองได้ ส่วนคนที่มีคุณธรรมเป็นคนที่ยึดมั่นในความดี ความซื่อสัตย์สุจริต ความยุติธรรม ความพอดี ความพอเหมาะ ความอดทนอดกลั้น ขยันหมั่นเพียรรับผิดชอบต่อสังคม (สนธยา พลศรี, 2533, หน้า 63; มนตรี กรรพุมมาลย์, 2539, หน้า 64; วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2549, หน้า 48)

2. เป้าหมายเชิงเครื่องมือ (Instrumental Goal) เป็นการมุ่งเน้นพัฒนาสิ่งแวดล้อมของ สมาชิกในชุมชนทั้งสิ่งที่เป็นวัตถุและไม่ใช่วัตถุ ได้แก่ การเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา สังคม วัฒนธรรม ครอบครัว ประชากร อนามัย สาธารณสุข และนันทนาการ อันจะนำไปสู่การยกระดับ ความเป็นอยู่หรือคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชน (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2525, หน้า 16-20 อ้างถึงใน สนธยา พลศรี, 2533, หน้า 63)

เป้าหมายของการพัฒนา กล่าวคือ การพัฒนาคนเป็นเป้าหมายสูงสุด และการพัฒนา สิ่งแวดล้อมเป็นเป้าหมายเชิงเครื่องมือ ทั้งนี้หากสามารถพัฒนาคนให้มีความรู้ ความสามารถ ฉลาดเฉลียวได้แล้ว การพัฒนาส่วนอื่น ๆ ย่อมตามมา การพัฒนาชุมชนจึงเป็นสิ่งที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับ สมาชิกทุกคนในชุมชน โดยที่มุ่งเน้นให้คนมีการเปลี่ยนแปลงในทางความคิด ความสามารถ ศักยภาพในการคิด ตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง พึ่งตนเองได้ ช่วยเหลือตนเองบนพื้นฐาน จิตความสามารถของชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และสามารถพึ่งตนเองได้

ขอบเขตและลักษณะการพัฒนาชุมชน

ขอบเขตการพัฒนาชุมชน มีขอบเขตในการพัฒนาอย่างกว้างขวาง อาจสรุปได้ 2 ประการ คือ ประการแรก การพัฒนาในทางนามธรรม เป็นการพัฒนาสังคมและตัวบุคคล และประการที่สอง การพัฒนาในทางรูปธรรม ซึ่งได้แก่ การพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่เป็นรูปธรรมในชุมชน (สนธยา พลศรี, 2533, หน้า 68-69)

ลักษณะการพัฒนาชุมชน

สนธยา พลศรี (2547, หน้า 50-51) ได้อธิบายถึงลักษณะสำคัญของการพัฒนาชุมชน ดังต่อไปนี้

1. การดำเนินงาน โดยคนและใช้ทรัพยากรในชุมชนเป็นสำคัญ โดยไม่พึ่งพาบุคคลหรือ ทรัพยากรนอกชุมชน นอกจากมีความจำเป็นหรือเกินขีดความสามารถของชุมชน
2. การร่วมมือระหว่างสมาชิกในชุมชน โดยมีการร่วมมือระหว่างสมาชิกในชุมชนกับ

หน่วยงานภาครัฐหรือสมาชิกในชุมชนกับหน่วยงานภาคเอกชน เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้การพัฒนาชุมชนประสบความสำเร็จตามศักยภาพของชุมชน

3. การเปลี่ยนแปลงที่มีเป้าหมายหรือทิศทาง สามารถควบคุมความสมดุลที่จะเปลี่ยนแปลงได้ กำหนดปริมาณคุณภาพและผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมได้

4. เกิดจากความตั้งใจและการกระทำของสมาชิกในชุมชน โดยมีการกำหนดแผนและโครงการเพื่อกำหนดการพัฒนาชุมชน

5. การพัฒนาคุณภาพของสมาชิกในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถในการพัฒนาตนเอง พัฒนาบุคคลอื่นและสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเองและชุมชนให้ได้มาตรฐานที่ต้องการ

6. กระบวนการให้การศึกษา โดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาสมาชิกในชุมชนให้มีคุณภาพและมีความพร้อมรองรับการพัฒนา

7. กระบวนการจัดการองค์กรหรือกลุ่ม เพราะการพัฒนาชุมชนเป็นการผึกกำลังของสมาชิกในชุมชนเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดศักยภาพหรือพลังของชุมชนและนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชน

8. การนำกลวิธีหรือวิธีการต่าง ๆ มาใช้ในการพัฒนา เช่น การใช้ผู้นำการเปลี่ยนแปลง ตลอดจนการสร้างผู้นำ การสร้างกลุ่ม การเสริมสร้างทักษะและความสามารถในด้านต่าง ๆ เป็นต้น โดยมีลักษณะเป็นการผสมผสานวิธีการเหล่านี้มาใช้ในการพัฒนาชุมชน

9. เป็นประชาธิปไตย โดยการพัฒนาชุมชนเป็นของสมาชิกในชุมชนที่ดำเนินการโดยสมาชิกในชุมชน เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของสมาชิกในชุมชน เป็นการให้สิทธิเสรีภาพ อิสรภาพ และเสมอภาคแก่สมาชิกในชุมชน ตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนเป็นผู้กำหนดวิถีการดำรงชีวิตของตนเองและชุมชนได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้การพัฒนาชุมชนยังเป็นการดำเนินโดยคนและกลุ่มคนเป็นจำนวนมาก การทำงานร่วมกันให้ประสบความสำเร็จนั้นต้องนำวิธีการแบบประชาธิปไตยมาใช้จึงจะประสบความสำเร็จ

10. การศึกษาภาคชีวิต การพัฒนาชุมชนมีลักษณะเป็นกระบวนการ วิธีการ โครงการ และขบวนการทางสังคม ซึ่งเป็นลักษณะของกระบวนการเรียนรู้และการตัดสินใจร่วมกันของชุมชนที่ต่อเนื่องกันไปทุกเพศทุกวัย คือ ตลอดชีวิตของสมาชิกในชุมชนไม่สิ้นสุดในช่วงชีวิตใดชีวิตหนึ่ง เพราะชุมชนไม่หยุดนิ่ง มีการเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การพัฒนาชุมชนจึงต้องดำเนินการต่อเนื่องกันไปไม่มีสิ้นสุด

องค์ประกอบของการพัฒนาชุมชน

สนธยา พลศรี (2547, หน้า 51-53) ได้อธิบายถึงองค์ประกอบที่สำคัญของการพัฒนาชุมชน 9 ประการไว้ ดังต่อไปนี้

1. คนในชุมชนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด เพราะการพัฒนาชุมชนเป็นเรื่องของสมาชิกในชุมชนโดยตรง โดยเฉพาะศักยภาพหรือพลังความสามารถของสมาชิกในชุมชน
2. สิ่งแวดล้อมภายในชุมชน หมายถึง สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ และสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น การจัดระเบียบทางสังคม สถาบันทางสังคม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม เทคโนโลยีต่าง ๆ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้มีความสำคัญในการสนับสนุนงานพัฒนาชุมชน
3. วัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา เช่น วัสดุสำนักงาน วัสดุก่อสร้าง เครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ยานพาหนะ เครื่องมือ เครื่องจักร เป็นต้น วัสดุอุปกรณ์เหล่านี้ต้องมีคุณภาพเหมาะสมและพอเพียงกับกิจกรรมการพัฒนาชุมชนที่กำหนดขึ้น
4. กระบวนการพัฒนาชุมชน ซึ่งมีลำดับขั้นตอนดำเนินงาน คือ การศึกษาชุมชน การวิเคราะห์และจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการของชุมชน การวางแผนแก้ปัญหาในลักษณะของโครงการ การดำเนินงาน และการประเมินผลงาน
5. การสนับสนุนช่วยเหลือจากภาครัฐและภาคเอกชน เป็นการสนับสนุนช่วยเหลือเฉพาะในสิ่งที่มีความจำเป็น เกินขีดความสามารถของชุมชน หรือเพื่อกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความตื่นตัวและเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนา
6. การบริหารและการจัดการ การพัฒนาชุมชนมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับคน กลุ่มคน องค์กร และหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน การพัฒนาชุมชนมีวิธีการและกระบวนการหลายขั้นตอน ดังนั้นจำเป็นต้องมีการบริหารและการจัดการที่ดี ทั้งในระยะเตรียมการ ระหว่างการดำเนินงาน และหลังจากได้รับผลของการพัฒนาแล้ว
7. นักพัฒนาชุมชน นักพัฒนาเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการพัฒนาชุมชน มีเทคนิคในการจูงใจ การระดมพลัง ศักยภาพของสมาชิกในชุมชนให้มาพัฒนาชุมชนของตนเอง
8. การประสานงาน การพัฒนาชุมชนมีองค์ประกอบที่สำคัญอีกประการ คือ การประสานงาน เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาดำเนินกิจกรรมพัฒนาอย่างประสานสอดคล้อง เป็นไปในทิศทางเดียวกันและถูกต้องตามขั้นตอนที่วางไว้
9. ผลงานที่เกิดขึ้น ความสำเร็จในการพัฒนาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการพัฒนาชุมชน ดังนั้นกระบวนการพัฒนาชุมชนที่ปานไปในแต่ละขั้นตอน จึงอาจจะมีผลเกิดขึ้นไม่อย่างใดก็อย่างหนึ่ง ไม่มากก็น้อย เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในความสำเร็จของการพัฒนาชุมชน ผลงานที่เกิดขึ้นนี้ต้องเป็นของประชาชนในชุมชนอย่างทั่วถึงและยุติธรรม

กระบวนการพัฒนาชุมชน

การปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนเป็นงานที่ต้องทำอย่างต่อเนื่องเป็นกระบวนการ ทั้งนี้

Sanders (1958, p. 13 อ้างถึงใน วิไล ตั้งจิตสมคิด, 2528, หน้า 6-8) ได้อธิบายว่า เป็นการปรับเปลี่ยนอย่างมีระบบและมีขั้นตอนที่ดำเนินอย่างต่อเนื่อง มุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น โดยครอบคลุมการนำคนมาพัฒนาทางจิตใจและวินัย การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างแข็งขันตลอดกระบวนการพัฒนา นอกจากนี้ Chekki (1979) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า การพัฒนาชุมชนมีลักษณะเป็นกระบวนการที่ดำเนินการไปอย่างมีระบบเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งอาจจะมีหลายระยะหรือหลายช่วง โดยที่แต่ละช่วงอาจจะมีกฏเกณฑ์กำหนดขอบเขตในการวัดความสำเร็จอย่างเพียงพอสำหรับดำเนินการ ในส่วนของการดำเนินการพัฒนานั้น Christenson and Robinson (1980) ได้อธิบายว่า เป็นปรากฏการณ์ที่กลุ่มของคนในชุมชนตัดสินใจริเริ่มกระบวนการขับเคลื่อนทางสังคม (Social Action Process) เพื่อเปลี่ยนสภาพการณ์ต่าง ๆ ของพวกเขาให้ดีขึ้น อาจจะเป็นสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม หรือสิ่งแวดล้อมก็ได้ อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติกระบวนการพัฒนาของแต่ละชุมชนทั้ง 5 ขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาชุมชน การวิเคราะห์และจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการของชุมชน การวางแผนโครงการพัฒนาชุมชน การดำเนินงานพัฒนาชุมชน และการติดตามประเมินผลงานพัฒนาชุมชน โดยเน้นการสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกในความเป็นเจ้าของกิจกรรมหรือโครงการ (มนตรี กรรพุมมาลย์, 2539, หน้า 71)

อาจจะกล่าวได้ว่า กระบวนการพัฒนาชุมชน เป็นการปรับปรุงกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่ค่อย ๆ ก่อเกิดขึ้นภายในชุมชน โดยประชาชนรวมตัวเป็นกลุ่มเพื่อกระตุ้นให้สมาชิกในชุมชนทุกคนมีส่วนร่วมในการค้นหา เรียนรู้ คิด ตัดสินใจ วางแผน ลงมือดำเนินการแก้ปัญหาสนองความต้องการด้วยกำลังความรู้ ความคิด ความสามารถ และทรัพยากรที่มีอยู่ภายในชุมชนเป็นหลักและอาจพึ่งพิงวิทยากรและทรัพยากรจากภายนอกเท่าที่จำเป็น (นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, 2550, หน้า 53) การพัฒนาชุมชนเป็นกลยุทธ์ในการทำงานอย่างหนึ่ง ซึ่งละเอียดอ่อน มีประสิทธิภาพ และมีลักษณะเป็นกระบวนการ คือเป็นการทำงานที่มีขั้นตอนและต่อเนื่อง โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพและคุณธรรม (วิรัช เติงหงษากุล, 2529, หน้า 8-9)

ในการพัฒนาชุมชนที่ถูกต้องนั้นควรส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชน ซึ่งเป็นผู้ประสบปัญหา รู้ปัญหาอย่างดี เป็นผู้แก้หรือมีส่วนสำคัญในการแก้ปัญหา โดยการเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผนและลงมือทำด้วยตนเอง ซึ่งปัจจุบันแนวทางการพัฒนาและการแก้ปัญหาชุมชน ได้เน้นให้สมาชิกชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชนทุกขั้นตอนให้มากที่สุด เพราะสมาชิกชุมชนเป็นผู้รู้และเข้าใจปัญหาได้ดีกว่าคนภายนอก ทั้งยังเป็นผู้ที่ได้รับผลของการพัฒนาโดยตรง

นักสังคมวิทยาและนักพัฒนาชุมชนได้จำแนกขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาชุมชนไว้หลายขั้นตอน ซึ่งมีลักษณะที่เหมือนและแตกต่างกัน จากการศึกษาดังกล่าวสรุปได้ว่า

กระบวนการพัฒนาชุมชนสามารถแบ่งเป็น 5 ขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาชุมชน การวิเคราะห์และจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการของชุมชน การวางแผน โครงการพัฒนาชุมชน การดำเนินงานพัฒนาชุมชน และการติดตามประเมินผลงานพัฒนาชุมชน (มนตรี กรรพุมมาลย์, 2539, หน้า 71-92) โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

การศึกษาชุมชน

การศึกษาชุมชนเป็นการสำรวจและศึกษาวิเคราะห์ความจริงเกี่ยวกับสถานะของสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง วัฒนธรรม ความต้องการและปัญหาของชุมชน หรือกล่าวได้อีกว่า การศึกษาชุมชนเป็นการศึกษาข้อมูลด้านต่าง ๆ ของชุมชนทั้งในการดำรงชีวิตประจำวันของสมาชิกในชุมชน สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ค่านิยม ทักษะคติ ความเชื่อ ประชากร ตลอดจนศึกษาศักยภาพของชุมชน แหล่งวิชาชุมชน สถาบันต่าง ๆ ของชุมชน รวมไปถึงหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามาให้การสนับสนุนชุมชนอย่างละเอียดและลึกซึ้ง (สนธยา พลศรี, 2547, หน้า 87-89; วรรณกรรม คำพอ, 2541, หน้า 91) ให้สามารถมองเห็นปัญหาหรือความต้องการของชุมชนนั้นได้ โดยใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลในการวางแผนและจัดทำโครงการสำหรับพัฒนาชุมชนต่อไป

การศึกษาชุมชนนั้นเพื่อให้มีการเข้าใจชุมชนมากขึ้น และทราบถึงปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในชุมชน ซึ่งการค้นหาปัญหาและความต้องการที่แท้จริงเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด หากประชาชนไม่เข้าใจปัญหาและยอมรับความสำคัญของปัญหา กิจกรรมต่าง ๆ ที่ตามมาไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ เพราะประชาชนยังมองไม่เห็นความสำคัญของกิจกรรมการพัฒนานั้น ๆ (วันรักษ์ มิ่งมณีนาถิน, 2531, หน้า 12) ดังนั้น เพื่อให้ได้มาซึ่งปัญหาและความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริงจึงต้องอาศัยวิธีการในการศึกษาชุมชน

ประเภทของการศึกษาชุมชน

มนตรี กรรพุมมาลย์ (2539, หน้า 72) ได้อธิบายถึงประเภทของการศึกษาชุมชน โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาเฉพาะด้าน (Typical Community Study) เป็นการศึกษาเฉพาะเรื่องเพียงด้านใดด้านหนึ่งของชุมชน เช่น ด้านการเกษตร เศรษฐกิจ สุขภาพอนามัย การศึกษา เป็นต้น เพื่อการแก้ไขปัญหาด้านนั้น ๆ โดยเฉพาะ
2. ศึกษาภาพรวมทั้งชุมชน (General Community Study) เป็นการศึกษาทั่วทั้งชุมชน มองปัญหาทุก ๆ ด้าน โดยนำข้อมูลเหล่านั้นมาเชื่อมโยงความสัมพันธ์ เพื่อสร้างความเข้าใจรวบยอดต่อชุมชน วิธีการนี้นักมานุษยวิทยานิยมดำเนินการ ซึ่งเป็นแบบรวบยอด (Holistic) ในขณะเดียวกัน ต้องใช้เวลานานกว่าการศึกษาเฉพาะเรื่อง

3. ศึกษาแบบประเมินผลกระทบทางสังคม (Social Impact Assessment: SIA)

เน้นการศึกษาถึงผลกระทบจากปัญหาด้านต่าง ๆ ต่อชีวิตของสมาชิกในชุมชน หรือศึกษาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาต่อชีวิตของสมาชิกในชุมชน

4. ศึกษาแบบประเมินผลหาข้อมูลเบื้องต้น (Evaluation) โดยมีการประเมินก่อน

การดำเนินงานพัฒนาและประเมินผลภายหลังจากการดำเนินผลงานพัฒนา ทั้งนี้จะต้องมีการประเมินผลการเปลี่ยนแปลงเป็นระยะ ๆ

วิธีการศึกษาชุมชน

สนธยา พลศรี (2547, หน้า 11-12) ได้อธิบายถึงวิธีการศึกษาชุมชน เพื่อให้ทราบถึงปัญหาและความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง โดยมีวิธีการ ดังต่อไปนี้

1. การสังเกต (Observation) เป็นการศึกษาชุมชนเพื่อทราบถึงข้อมูลเบื้องต้น โดยตรงของชุมชน โดยผู้สังเกตต้องใช้ความพินิจพิจารณาและสังเกตอย่างมีหลักเกณฑ์ ไม่ใช่อารมณ์ ทำให้เกิดความลำเอียง อาจใช้วิธีการสังเกตแบบง่าย ๆ โดยผู้สังเกตไม่เข้าไปมีส่วนร่วมในสถานการณ์ (Participant Observation) ในการสังเกตชุมชนอาจใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์ต่าง ๆ ช่วยในการสังเกตได้ เช่น สมุดบันทึกประจำวัน ภาพถ่าย แผนที่ เป็นต้น

2. การสัมภาษณ์ (Interview) เป็นกระบวนการสื่อสารระหว่างบุคคลด้วยวิธีการพบปะผู้ให้ข่าวสารโดยตรง ซึ่งอาจมีการใช้คำพูด ท่าทาง สัญลักษณ์ และความรู้สึกที่แสดงออกได้ โดยทั่วไปการสัมภาษณ์มี 3 รูปแบบ คือ การสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม (Individual or Grouped Interview) การสัมภาษณ์แบบมาตรฐาน (Standardized or Structured Interview) ซึ่งกำหนดคำถามไว้อย่างแน่นนอนล่วงหน้า และการสัมภาษณ์แบบไม่มีคำถามที่แน่นนอน (Unstructured Interview) การสัมภาษณ์ที่ดีนั้นผู้สัมภาษณ์ต้องเตรียมการล่วงหน้าทั้งความรู้และเรื่องที่จะถามผู้ให้สัมภาษณ์ วิธีการศึกษาแบบนี้มีข้อจำกัด คือ มีการใช้ค่าใช้จ่ายมากและใช้เวลามากในการสัมภาษณ์

3. การใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นคำถามหรือชุดของคำถาม สร้างขึ้นอย่างมีกฎเกณฑ์ เพื่อใช้รวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่ต้องการศึกษา ซึ่งผู้ศึกษาอาจทำการศึกษด้วยตนเองหรือให้ผู้อื่นไปศึกษาแทน หรือส่งแบบสอบถามไปให้ตอบก็ได้ อาจเป็นแบบสอบถามแบบปลายปิด (Closed-end Question) โดยเปิดโอกาสให้ผู้ตอบได้ตอบคำถามเองโดยอิสระเสรี การศึกษาชุมชนโดยใช้แบบสอบถามมีข้อควรระมัดระวังเป็นอย่างยิ่งคือ การสร้างแบบสอบถามให้ถูกต้องตามหลักการวิชาการ และครอบคลุมในสิ่งที่จะศึกษาทั้งหมด เนื่องจากผู้ทำการศึกษาชุมชนอาจไม่มีโอกาสได้พบกับกลุ่มประชากรที่ศึกษา

4. การศึกษาจากผู้รู้และแหล่งวิชาการต่าง ๆ ทั้งบุคคลที่เป็นนักวิชาการ หรือผู้ที่มีความรู้

ผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องนั้น ๆ และจากเอกสารข้อมูลต่าง ๆ ที่หน่วยราชการได้ทำการศึกษาไว้

5. การสำรวจ (Surveys) เป็นการศึกษาชุมชนด้วยวิธีการศึกษาทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งอาจใช้วิธีการศึกษาอื่น ๆ ร่วมกัน เช่น การทำแผนที่ การถ่ายรูป การสัมภาษณ์ การบันทึก การสืบประวัติ การชุดค้นทางโบราณคดี เป็นต้น

6. การวิจัย (Research) เป็นการค้นหาความรู้ความจริงที่เชื่อถือได้โดยใช้วิธีการที่เป็นระบบแบบแผนทางวิทยาศาสตร์ เพื่ออธิบายความรู้ความจริงที่ทำการศึกษาและนำผลที่ได้ไปสร้างกฎเกณฑ์ ทฤษฎีต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในการอ้างอิง ซึ่งเป็นผลทำให้สามารถทำนายและควบคุมการเกิดปรากฏการณ์ต่าง ๆ ได้ ซึ่งในการศึกษาชุมชนเพื่อพัฒนานั้น การวิจัยที่สามารถนำมาใช้ได้ดี คือ การวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สรุปได้ว่าขั้นตอนการศึกษาชุมชน (Community Study) เป็นขั้นการสำรวจศึกษาสภาวะของชุมชนด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง และวัฒนธรรม ตลอดจนความต้องการและปัญหาในชุมชน โดยวิธีการสังเกต การสัมภาษณ์ การใช้แบบสอบถาม การศึกษาจากผู้รู้หรือแหล่งวิชาการต่าง ๆ การสำรวจ และการวิจัย ทั้งนี้ การใช้วิธีการใดในการศึกษาชุมชนนั้นขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และลักษณะของข้อมูลเป็นสำคัญ เพื่อให้ทราบถึงปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของชุมชน และเป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการวิเคราะห์และจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการของชุมชนต่อไป

การวิเคราะห์และจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการของชุมชน

การวิเคราะห์และจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการของชุมชนเป็นการนำข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากขั้นตอนการศึกษาชุมชน มาสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ร่วมพิจารณาวิเคราะห์และเปรียบเทียบข้อมูลต่าง ๆ โดยสมาชิกในชุมชนร่วมกันคิด วิเคราะห์ความเป็นจริงของข้อมูลว่าเป็นปัญหาและความต้องการของสมาชิกในชุมชนเป็นส่วนใหญ่หรือไม่ รวมทั้งวิเคราะห์ถึงผู้ที่ได้รับผลกระทบ ระดับความรุนแรงของปัญหา สาเหตุการเกิดปัญหา พร้อมทั้งจัดลำดับความสำคัญปัญหาและความต้องการของชุมชน ตลอดจนค้นหาแนวทางการแก้ไขปัญหาร่วมกัน (ทะนงศักดิ์ คุ้มไข่น้ำ และคณะ, 2534, หน้า 18; นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, 2550, หน้า 56-57)

สนธยา พลศรี (2547, หน้า 90-94) ได้อธิบายสาเหตุของการเกิดปัญหาชุมชน ประเภทและระดับความรุนแรงของปัญหาชุมชน การวิเคราะห์และจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการของชุมชน โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

สาเหตุของการเกิดปัญหาชุมชน

โดยทั่วไปสาเหตุของการเกิดปัญหาในชุมชนเกิดจากความต้องการของสมาชิกในชุมชนประกอบด้วย 4 ประการ ดังนี้

1. ความต้องการข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็น หรือปัจจัย 4 ได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค ซึ่งเป็นความต้องการที่จำเป็นขาดไม่ได้
2. ความต้องการที่เกี่ยวกับเงิน เพราะเงินเป็นสื่อกลางในการซื้อขายแลกเปลี่ยนสิ่งของเครื่องจำเป็น
3. ความต้องการทางสังคม เช่น การให้สังคมยอมรับ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เป็นต้น
4. ความต้องการทางจิตใจ เช่น การยอมรับ ยกย่องนับถือจากบุคคลอื่น เกียรติยศ ชื่อเสียง เป็นต้น

ประเภทและระดับความรุนแรงของปัญหาชุมชน

1. ประเภทของปัญหาชุมชน ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนมีมากมายหลายปัญหา โดยทั่วไปปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนมี 5 ประเภท ได้แก่ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ด้านวัฒนธรรม ด้านสังคม ด้านการเมืองการปกครอง และด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

2. ระดับความรุนแรงของปัญหา มีดังต่อไปนี้

2.1 ปัญหาที่เกิดจากความต้องการที่แท้จริง (Felt-needs) คือ สิ่งที่สมาชิกในชุมชนรู้สึกว่ามีความเดือดร้อนมากที่สุดต้องขจัดให้หมดไป ซึ่งปัญหาในระดับนี้ควรพิจารณาเร่งแก้ไข เนื่องจากเป็นความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

2.2 ปัญหาที่เกิดจากความต้องการที่มีความรุนแรงน้อยลงมา (Unfelt Needs) เป็นปัญหาซึ่งเกิดจากความต้องการของชุมชนที่อาจจะรู้สึกว่าเป็นข้อขัดข้องเดือดร้อนบ้าง และยังไม่เห็นถึงความจำเป็นที่จะทำการแก้ไขในทันที

2.3 ปัญหาที่เกิดจากความต้องการที่สมาชิกชุมชนยังไม่รู้สึกเดือดร้อน (Unaware Needs) เป็นปัญหาที่สมาชิกชุมชนประสบอยู่แต่ไม่รู้ว่าเป็นปัญหาและควรแก้ไข

การวิเคราะห์และจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการของชุมชน

การวิเคราะห์และการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาได้อย่างแท้จริง โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การค้นหาปัญหาที่แท้จริงของชุมชนในขั้นตอนนี้เมื่อพบปัญหาต้องนำมาวิเคราะห์อย่างละเอียดว่าเป็นปัญหาที่แท้จริงก่อให้เกิดความเดือดร้อนหรือความไม่สะดวกสบายแก่ชุมชนหรือไม่ เนื่องจากปัญหาที่แท้จริงต้องเป็นความเดือดร้อนที่ชุมชนส่วนรวมประสบโดยแท้จริง และสมาชิกในชุมชนมีความเห็นพ้องกันว่ามีความจำเป็นที่ต้องช่วยกันแก้ไขหรือกำจัดให้หมดไปสาเหตุต้องมีการค้นหาปัญหาที่แท้จริงนั้น เนื่องจากปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนเป็นปัญหาใหญ่มีความซับซ้อน บางปัญหาอาจมีความคลุมเครือ และบางปัญหาหากได้รับการแก้ไขจะเสียเวลาโดยเปล่าประโยชน์

ดังนั้นจำเป็นต้องมีการค้นหาปัญหาที่แท้จริง เพื่อให้ปัญหาที่แท้จริงได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน การค้นหาปัญหาที่แท้จริงของชุมชนมีวิธีการค้นหาโดยการใช้วิธี ดังต่อไปนี้

1.1 ใช้หลักเกณฑ์ในการพิจารณา โดยพิจารณาจาก 4 หลักเกณฑ์ ได้แก่ หลักเกณฑ์แรก เป็นความร้ายแรงเร่งด่วน กล่าวคือ เป็นปัญหาที่อยู่ในสภาพหนักมีผลเสียร้ายแรงและเป็นอันตราย ต้องแก้ไขโดยเร่งด่วน หลักเกณฑ์ที่สอง เป็นผลกระทบของปัญหามีผลต่อคนส่วนมาก หลักเกณฑ์ที่สาม เป็นการยอมรับของชุมชน ปัญหาที่แท้จริงต้องเป็นที่ยอมรับของคนส่วนมากว่าเป็นปัญหาของชุมชน และตระหนักถึงการร่วมกันแก้ไขปัญหา และหลักเกณฑ์สุดท้าย เป็นผลเสียในอนาคต ปัญหาที่แท้จริงเป็นปัญหา ซึ่งถ้าปล่อยไว้โดยไม่ทำการแก้ไขแล้วจะมีผลกระทบทำให้เกิดความเสียหายต่อชุมชนในอนาคตเป็นอย่างมาก

1.2 ใช้ข้อมูลตัวชี้วัด เป็นการนำข้อมูลตัวเลขซึ่งเป็นสถิติต่าง ๆ มาเปรียบเทียบสถานะปัญหากับสถานะปกติ

1.3 ใช้เกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ขึ้นด้าเป็นข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์เปรียบเทียบ

2. การจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการของชุมชนหลังจากการค้นหาปัญหาที่แท้จริงของชุมชนแล้ว ต้องมีการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาชุมชน โดยพิจารณาปัญหาที่ควรแก้ไขก่อนหลัง ใช้เกณฑ์พิจารณาจากปัญหาปัญหาที่ค้นพบเป็นปัญหาชุมชนโดยพิจารณาปัญหาที่ควรแก้ไขก่อนหลัง ใช้เกณฑ์พิจารณาจากปัญหาที่ค้นพบเป็นปัญหาที่สมาชิกชุมชนส่วนใหญ่เดือดร้อนมากที่สุด ถ้าไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ปัญหาอื่น ๆ จะเกิดขึ้นตามมา และถ้าได้รับการแก้ไขปัญหาก็จะหมดไปหรือบรรเทาเบาบาง และอยู่ในขีดความสามารถที่สมาชิกชุมชนจะแก้ไขเองได้

3. การค้นหาสาเหตุของปัญหาชุมชน นอกจากการค้นหาและจัดลำดับปัญหาที่แท้จริงของชุมชนที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ในขั้นตอนนี้ยังทำการศึกษาวิเคราะห์ เพื่อค้นหาสาเหตุการเกิดขึ้นของปัญหาในชุมชน ซึ่งอาจกระทำได้โดยการพิจารณาปัญหาให้ครบถ้วนทุกแง่มุม ตั้งแต่ต้นตอของปัญหา

4. การแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาชุมชน โดยให้สมาชิกในชุมชนเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาและความต้องการของชุมชนร่วมกัน

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สรุปได้ว่าขั้นตอนการวิเคราะห์และจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของชุมชนเป็นขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาชุมชนที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นการค้นหาปัญหา และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา เพื่อให้ทราบว่าปัญหาใดที่สมาชิกในชุมชนได้รับความเดือดร้อน และต้องการแก้ไขอย่างเร่งด่วน

เมื่อทราบถึงปัญหาหรือความต้องการของประชาชนที่ต้องการแก้ไขอย่างเร่งด่วนแล้ว ต้องมีการวิเคราะห์เพื่อหาสาเหตุและแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ ดังกล่าวมาวางแผน โครงการพัฒนาชุมชนต่อไป

วิธีการพัฒนาชุมชน เป็นวิธีการพื้นฐานของการพัฒนาชุมชน คือ

1. การรวมกลุ่มหรือจัดตั้งองค์กรประชาชนเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ซึ่งเป็นสมาชิก มีบทบาทและมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่ม/ องค์กร ซึ่งจะส่งผลกระทบไปถึง ส่วนรวมด้วย

2. การส่งเสริม/ สร้างสรรค์ ผู้นำและอาสาสมัคร เพื่อเปิดโอกาสและสนับสนุน ให้ประชาชน มีความพร้อมจะเป็นผู้นำและผู้เสียสละ ได้อุทิศตน ได้แสดงบทบาท มีส่วนร่วม ในกระบวนการพัฒนาชุมชน โดยส่วนรวม

กระบวนการพัฒนาชุมชน การปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนเป็นงานที่ต้องทำอย่างต่อเนื่อง เป็นกระบวนการ และต้องอาศัยหลักการมีส่วนร่วมในการพัฒนาซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา ในทุกระดับเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมคิด วิเคราะห์ ตัดสินใจ การวางแผน การปฏิบัติตามแผนการติดตามประเมินผลในกิจกรรม/ โครงการของชุมชน เป็นการสร้าง/ ปลุกฝังจิตสำนึก ในความเป็นเจ้าของกิจกรรม/ โครงการนั้น โดยกระบวนการพัฒนาชุมชนที่ประชาชนมีส่วนร่วม ทุกขั้นตอนมี ดังนี้

1. การศึกษาชุมชนเป็นการเสาะแสวงหาข้อมูลต่าง ๆ ในชุมชน เช่น ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ สังคมการเมือง การปกครอง และสภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชน เพื่อทราบปัญหาและความต้องการของชุมชนที่แท้จริง วิธีการในการศึกษาชุมชนอาจต้องใช้หลายวิธี ประกอบกัน ทั้งการสัมภาษณ์ การสังเกต การสำรวจ และการศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด กลวิธีที่สำคัญที่นักพัฒนาต้องใช้ในขั้นตอนนี้ คือ การสร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชนเพราะถ้าหากปราศจากสัมพันธภาพที่ดีระหว่างพัฒนากร กับชาวบ้านแล้วเป็นการยากที่จะได้รู้และเข้าใจปัญหาความต้องการจริง ๆ ของชาวบ้าน ความสัมพันธ์อันดีจนถึงขั้นความสนิทสนม รักใคร่ ศรัทธาจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะต้องปลุกฝังให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชน

2. การให้การศึกษาแก่ชุมชนเป็นการสนทนา วิเคราะห์ปัญหาร่วมกับประชาชน เป็นการนำข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากขั้นตอนการศึกษาชุมชนมาวิเคราะห์ถึงปัญหาความต้องการและ สภาพที่เป็นจริง ผลกระทบ ความรุนแรงและความเสียหายต่อชุมชน กลวิธีที่สำคัญในขั้นตอนนี้ คือ การกระตุ้นให้ประชาชน ได้รู้เข้าใจและตระหนักในปัญหาของชุมชนซึ่งในปัจจุบันก็คือ การจัดเวที ประชาคมเพื่อค้นหาปัญหาร่วมกันของชุมชน

3. การวางแผน/ โครงการเป็นขั้นตอนให้ประชาชนร่วมตัดสินใจ และกำหนดโครงการเป็นการนำเอาปัญหาที่ประชาชนตระหนัก และยอมรับว่าเป็นปัญหาของชุมชนมาร่วมกันหาสาเหตุแนวทางแก้ไข และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจที่จะแก้ไขภายใต้ขีดความสามารถของประชาชน และการแสวงหาความช่วยเหลือจากภายนอก กลวิธีที่สำคัญในขั้นตอนนี้ คือ การให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขปัญหา วิธีการวางแผน การเขียนโครงการ โดยใช้เทคนิคการวางแผนแบบให้ประชาชนมีส่วนร่วม

4. การดำเนินงานตามแผนและโครงการ โดยมีผู้รับผิดชอบในการดำเนินการตามแผนและโครงการที่ได้ตกลงกันไว้ กลวิธีที่สำคัญในขั้นตอนนี้ คือ การเป็นผู้ช่วยเหลือสนับสนุนใน 2 ลักษณะ คือ

4.1 เป็นผู้ปฏิบัติงานทางวิชาการ เช่น แนะนำการปฏิบัติงานให้คำปรึกษาหารือในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน

4.2 เป็นผู้ส่งเสริมให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน

5. การติดตามประเมินผล เป็นการติดตามความก้าวหน้าของงานที่ดำเนินการตามโครงการ เพื่อการปรับปรุงแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่พบได้อย่างทันท่วงที กลวิธีที่สำคัญในขั้นตอนนี้ คือ การติดตามดูแลการทำงานที่ประชาชนทำเพื่อทราบผลความก้าวหน้าและปัญหาอุปสรรคแล้วนำผลการปฏิบัติงานตามโครงการ หรือกิจกรรมไปเผยแพร่เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้ทราบ

การพัฒนาแบบมีส่วนร่วม

กระบวนการมีส่วนร่วม นับเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาในทุกระดับเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ การวางแผน การปฏิบัติตามแผนการติดตามประเมินผล ในกิจกรรม/ โครงการของชุมชนเป็นการสร้าง/ ปลุกฝังจิตสำนึกในความเป็นเจ้าของกิจกรรม/ โครงการนั้น ปัจจุบันแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา (People Participation for Development) ได้รับการยอมรับและใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในงานพัฒนาทุกภาคส่วนหรือในลักษณะเบญจภาคี ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการและประชาชนรวมพลังกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

ขั้นตอนการมีส่วนร่วม มี 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการริเริ่มการพัฒนาเป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา/ สาเหตุ ของปัญหาภายในชุมชน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชนและจัดลำดับความสำคัญของความต้องการของชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผนในการพัฒนา ซึ่งเป็นขั้นตอนของการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ของโครงการวิธีการตลอดจนแนวทางการดำเนินงานและ

ทรัพยากรที่จะใช้

ขั้นตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินการพัฒนา เป็นส่วนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์ให้กับชุมชน โดยได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณ เทคโนโลยี ฯลฯ จากองค์กรภาคีพัฒนา

ขั้นตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในขั้นตอนรับผลประโยชน์จากการพัฒนา ซึ่งเป็นทั้งการได้รับผลประโยชน์ทางด้านวัตถุและทางด้านจิตใจ

ขั้นตอนที่ 5 การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลการพัฒนาเป็นการประเมินที่ประชาชนเข้าร่วมพัฒนาได้ดำเนินการสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด การประเมินอาจประเมินแบบย่อย (Formative Evaluation) เป็นการประเมินผลความก้าวหน้าเป็นระยะ ๆ หรืออาจประเมินผลรวม (Summative Evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปรวมยอด

ปัจจัยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

การที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วม นอกจากการปลูกฝังจิตสำนึกแล้วจะต้องมีการส่งเสริมและกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง ซึ่งควรพิจารณาถึงปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

1. ปัจจัยเกี่ยวกับกลไกของภาครัฐ ทั้งในระดับนโยบายมาตรการและการปฏิบัติที่เอื้ออำนวย รวมทั้งการสร้างช่องทางการมีส่วนร่วมของประชาชน จำเป็นที่จะต้องทำให้การพัฒนาเป็นระบบเปิด มีความเป็นประชาธิปไตย มีความโปร่งใส รับฟังความคิดเห็นของประชาชน และมีการตรวจสอบได้

2. ปัจจัยด้านประชาชนที่มีสำนึกต่อปัญหาและประโยชน์ ร่วมมีสำนึกต่อความสามารถ และภูมิปัญญาในการจัดการปัญหาซึ่งเกิดจากประสบการณ์ และการเรียนรู้ซึ่งรวมถึงการสร้างพลังเชื่อมโยงในรูปกลุ่มองค์กร เครือข่ายและประชาสังคม

3. ปัจจัยด้านนักพัฒนาและองค์กรพัฒนา ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทในการส่งเสริม กระตุ้นสร้างจิตสำนึกเอื้ออำนวยกระบวนการพัฒนาสนับสนุนข้อมูลข่าวสารและทรัพยากรและร่วมเรียนรู้กับสมาชิกชุมชน

ปัญหาอุปสรรคที่มีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

1. อุปสรรคด้านการเมือง เกิดจากการไม่ได้กระจายอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบให้แก่ประชาชน โครงสร้าง อำนาจทางการเมือง การปกครอง การบริหาร เศรษฐกิจ ถูกควบคุมโดยคนกลุ่มน้อย ทหาร นายทุน และข้าราชการ ขาดกลไกที่มีประสิทธิภาพในการแจกแจงทรัพยากร

2. อุปสรรคด้านเศรษฐกิจ เกิดจากการขาดความสามารถในการพึ่งตนเอง อำนาจการต่อรองมีน้อย กระบวนการผลิต ปัจจัยการผลิตอยู่ภายใต้ระบบอุปถัมภ์ ความแตกต่างในสังคมด้านรายได้ อำนาจ และฐานะทางเศรษฐกิจ

3. อุปสรรคด้านวัฒนธรรม ขนบประเพณี ในแต่ละพื้นที่ที่ทำให้ประชาชนไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ เนื่องจากขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชน/ เผ่า

การดำเนินการโครงการกิจกรรมของกรมการพัฒนาชุมชน

โครงการหรือกิจกรรมการพัฒนาชุมชน หมายถึง การกระทำใด ๆ ก็ตามที่เกิดจากความคิดริเริ่มของประชาชนจากปัญหา/ ความต้องการของประชาชน โดยการช่วยกันคิด ร่วมกันตัดสินใจ ช่วยกันวางแผนและร่วมกันดำเนินการของประชาชน เพื่อแก้ปัญหาและสนองความต้องการของประชาชนทั้งชุมชน หรือของประชาชนส่วนหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่ง โดยมีพัฒนาการเป็นผู้เอื้ออำนวยให้ประชาชนเป็นผู้ริเริ่มหรือเป็นเจ้าของโครงการ โดยมีตัวอย่างโครงการกิจกรรมที่กรมการพัฒนาชุมชนดำเนินการ ดังนี้

1. การพัฒนาผู้นำชุมชนและอาสาสมัคร วัดอุประสงค์ เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสเสียสละอุทิศตนเพื่อส่วนรวม มีบทบาทและส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและการดำเนินกิจกรรมพัฒนาของชุมชน มุ่งเน้นให้ เกิดความต่อเนื่องในการรวมกลุ่ม การพัฒนาศักยภาพ และการดำเนินกิจกรรมให้เกิดผลงานอย่างเป็นรูปธรรม

2. พัฒนากลุ่ม/ องค์กร/ เครือข่าย วัดอุประสงค์เพื่อสนับสนุนให้ประชาชนรวมตัวกันทำกิจกรรมร่วมกันในลักษณะกลุ่ม/ องค์กรชุมชน เช่น คณะกรรมการพัฒนาสตรี กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มอาชีพ ฯลฯ รวมทั้งสนับสนุนให้กลุ่ม/ องค์กรชุมชน รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายต่าง ๆ เช่น สมาพันธ์ องค์กรพัฒนาชุมชนแห่งประเทศไทย สมาคมผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนไทย สมาคมผู้นำสตรีพัฒนาชุมชนไทย สมาคมผู้นำอาชีพก้าวหน้า (สิงห์ทอง) 4 ภาค ศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชน (ศอช.)

3. การพัฒนาแผนชุมชน วัดอุประสงค์ เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนให้คนในชุมชนช่วยกันคิด ร่วมกันตัดสินใจ ช่วยกันวางแผนร่วมกันดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาและสนองความต้องการของประชาชนทั้งชุมชน ซึ่งจะทำให้ชุมชนได้ทำความรู้จักและประเมินศักยภาพของชุมชนและกำหนดอนาคตทิศทางของชุมชนทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ และสร้างชุมชนให้เข้มแข็งได้

4. ส่งเสริมการออมทรัพย์เพื่อการผลิต วัดอุประสงค์ เพื่อกระตุ้นและส่งเสริมให้ประชาชนรวมตัวกันระดมเงินออมเพื่อเป็นทุนของชุมชน สนับสนุนการพัฒนาด้านการบริหารและจัดการเงินทุนในเชิงธุรกิจ เพื่อพัฒนาอาชีพและคุณภาพชีวิต โดยยึดหลักคุณธรรมและการพึ่งตนเองเป็นฐานไปสู่สถาบันนิติบุคคล

5. ส่งเสริมการจัดตั้งสถาบันจัดการเงินทุนชุมชน โดยการบูรณาการ เชื่อมโยงกลุ่มองค์กร กองทุนการเงินต่าง ๆ ร่วมกันบริหารจัดการเงินในชุมชน เพื่อให้เกิดการกู้เงินในชุมชนอย่างคุ้มค่า

เกิดประโยชน์สูงสุด วัตถุประสงค์ เพื่อให้การจัดการเงินทุนชุมชนเป็นระบบ มีความเป็นเอกภาพ สามารถแก้ไขปัญหาพัฒนาเศรษฐกิจและพัฒนาสังคมให้ชุมชน เพื่อเป็นแหล่งเงินออม แหล่งทุนสวัสดิการของชุมชน และเพื่อเป็นศูนย์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ของชุมชน

6. ศูนย์เรียนรู้ชุมชน วัตถุประสงค์ เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ที่จัดกระจายอยู่ในชุมชน ให้เป็นระบบสามารถเป็นแหล่ง เรียนรู้ของคนในชุมชน และคนภายนอกชุมชนในการพัฒนาความคิด พัฒนาอาชีพ และรายได้ รวมทั้งแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ของคนในชุมชน

ปัจจัยการพัฒนาชุมชน

ปัจจัยการพัฒนาชุมชนมีหลายอย่างด้วยกัน ซึ่งนักวิชาการได้ให้ทรรศนะไว้ประมวลผลได้ ดังนี้

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2541, หน้า 115-116) ได้กล่าวถึงปัจจัยการพัฒนาชุมชนสรุปได้ว่าการที่สังคมใดจะมีการพัฒนานั้น จะต้องมีปัจจัยหลายอย่างสนับสนุน แต่ปัจจัยที่มีส่วนผลักดันให้สังคมหรือชุมชนมีการพัฒนาขึ้น ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ องค์การทางสังคม ความเป็นผู้นำ การติดต่อกับโลกภายนอก การศึกษาอบรม การแลกเปลี่ยนทางสังคม สื่อมวลชน การพึ่งพาตนเอง นวัตกรรม (Innovator) ความสามารถ จินตภาพสมัยใหม่ (Modern Image) การเคลื่อนไหวที่ประเภทต่าง ๆ ความเต็มใจ เศรษฐกิจ การมีส่วนร่วมของประชาชน ความสะดวกในการคมนาคมขนส่ง ความเป็นเมือง ความขยันขันแข็ง และความรักถิ่นฐาน

อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์ (2540, หน้า 11-33) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนสรุปได้ ดังนี้

1. โครงสร้างทางสังคมแบบแนวราบ ชุมชนที่จะมีการพัฒนาได้นั้น โครงสร้างทางสังคมของชุมชนจะต้องอยู่ในลักษณะที่มีความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ อยู่ในแนวราบหรือแนวนอน เนื่องจากโครงสร้างแบบนี้เป็นเงื่อนไขให้เกิดความร่วมมือ เกิดการมีส่วนร่วมของคนทั้งหมดได้อย่างกว้างขวาง เป็นโครงสร้างที่เปิดโอกาสให้บุคคลอื่นได้เรียนรู้ และแสดงศักยภาพอย่างมีอิสระ อันเป็นปัจจัยหนุนให้เกิดความสามัคคีซึ่งเป็นรากฐานของการพัฒนาและพลังของส่วนรวม

2. ระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งพาตนเอง ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนเป็นปัจจัยที่ทำให้ระบบเศรษฐกิจของชุมชนอยู่ในลักษณะพึ่งตนเอง และมุ่งตอบสนองความต้องการเพื่อยังชีพของชุมชนเป็นหลักการที่ไม่ต้องพึ่งพิงผู้อื่นส่งผลให้ชุมชนมีอำนาจและเป็นอิสระ ชุมชนจึงสามารถกำหนดความต้องการและวิธีการจัดการทางเศรษฐกิจได้ด้วยตนเอง

3. ค่านิยมจากศาสนธรรม ชุมชนจะพัฒนามากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับค่านิยมที่สมาชิกยึดถือ เพราะค่านิยมเป็นปัจจัยที่กำหนดวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตในด้านต่าง ๆ ชุมชนที่พัฒนาจะต้อง

มีค่านิยมที่ส่งเสริมความเป็นปึกแผ่นหรือความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยการสร้างจิตวิญญาณของความผูกพันต่อชุมชน สนับสนุนการพึ่งพาตนเอง และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในเชิงพึ่งพา

4. กระบวนการเรียนรู้เพื่อชีวิต การศึกษาเป็นปัจจัยที่สำคัญที่กำหนดระดับความต้องการการพัฒนาของชุมชน เพราะเป็นกลไกหลักซึ่งทำหน้าที่ถ่ายทอด พัฒนาระบบค่านิยม และกิจกรรมของคนในชุมชน

5. กลุ่มผู้นำตามธรรมชาติ เป็นกลไกรูปธรรมในการนำชุมชนไปตามค่านิยมและความต้องการของชุมชน รวมทั้งแก้ไขและคลี่คลายปัญหาหรือวิกฤติการณ์ในชุมชน โดยอาศัยภูมิปัญญาของท้องถิ่น ชุมชนที่สามารถพัฒนาได้จะต้องมีกลุ่มผู้นำที่มีอิสระในการตัดสินใจ มีค่านิยมที่ชุมชนยึดถือ และมีทักษะในการจัดการ

6. ระบบความสัมพันธ์เชิงสังคม เป็นปัจจัยหนึ่งของการพัฒนาชุมชน เป้าหมายของความสัมพันธ์อยู่ที่คน ความสัมพันธ์ในลักษณะนี้จึงส่งเสริมการพัฒนาจิตใจ ทำให้เกิดจริยธรรม รู้จักการจัดการความสัมพันธ์ที่ไม่เบียดเบียนเอาเปรียบกัน อีกทั้งก่อให้เกิดพลังของความร่วมมือร่วมใจในการทำกิจกรรมต่าง ๆ

7. กลไกที่เอื้อให้เกิดความสัมพันธ์และการติดต่อสื่อสารกันอยู่ตลอดเวลาจำเป็นจะต้องมีการปฏิสัมพันธ์และการติดต่อสื่อสารกันอยู่ตลอดเวลาระหว่างสมาชิกในชุมชน เพื่อถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การเรียนรู้ ทัศนคติ และเพื่อปรึกษาหารือในปัญหาของชุมชน ปัจจัยนี้เป็นเงื่อนไขสำคัญของการเกิดความเป็นปึกแผ่นและจิตวิญญาณของชุมชน รวมถึงความร่วมมือภายในชุมชน

ปรัชญา แนวความคิด และทฤษฎี “เศรษฐกิจพอเพียง”

ส่วนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้จัดพิมพ์เอกสาร เรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร?” เผยแพร่ต่อสาธารณชน เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องตลอดจนประชาชน โดยทั่วไป ซึ่งกองบรรณาธิการนิตยสารเสนาศึกษา เห็นว่า เอกสารดังกล่าวมีคุณค่าอย่างยิ่งต่อปวงชนชาวไทยที่จะมีความเข้าใจในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอย่างถ่องแท้ และร่วมมือกันนำไปสู่ผลในการปฏิบัติอย่างแท้จริงจึงได้ขออนุญาตจากส่วนเศรษฐกิจพอเพียงสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นำสาระทั้งหมดมาถ่ายทอดในนิตยสารเสนาศึกษานี้ โดยถือโอกาสขอขอบคุณท่านประธานคณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง คุณจิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา ที่กรุณาอนุญาตให้นำลงเผยแพร่ในครั้งนี้ (กองบรรณาธิการเสนาศึกษา, 2546, หน้า 4-7)

ดังนี้

กล่าวนำ

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาซึ่งชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

หลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรมประกอบการตัดสินใจและการกระทำ ทั้งนี้สำหรับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักพิจารณาอยู่ 5 ส่วน ดังนี้

1. กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และการปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีลักษณะพลวัต มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤตเพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา
2. คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนในทุกระดับ โดยมีทางสายกลางเป็น

แนวคิดหนึ่งที่สำคัญ

3. คำนิยาม ความพอเพียง ประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ ดังนี้

3.1 ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่มากเกินไปและไม่น้อยเกินไป เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

3.2 ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

3.3 การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

4. เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรม กล่าวคือ

4.1 เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ อย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกันเพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

4.2 เงื่อนไขคุณธรรมที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วยมีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาและรอบคอบในการดำเนินชีวิต

5. แนวทางปฏิบัติ/ ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและมีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

เศรษฐกิจพอเพียงกับทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ

เศรษฐกิจพอเพียง และแนวทางปฏิบัติของทฤษฎีใหม่ เป็นแนวทางในการพัฒนาที่นำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเองในระดับต่าง ๆ อย่างเป็นขั้นตอน โดยไม่ต้องกังวลกับความผันแปรของธรรมชาติ หรือการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยต่าง ๆ โดยอาศัยความพอประมาณและความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี ความเพียรและความอดทน สติและปัญญา การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และความสามัคคี ทั้งนี้ เศรษฐกิจพอเพียงมีความหมายกว้างกว่าทฤษฎีใหม่ โดยที่เศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบแนวคิดที่ชี้บอกลักษณะและแนวทางปฏิบัติของทฤษฎีใหม่ ในขณะที่แนวพระราชดำริเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่ หรือเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาภาคเกษตรอย่างเป็นทางการเป็นขั้นตอนนั้น เป็นตัวอย่างการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมเฉพาะในพื้นที่ที่เหมาะสม (กองบรรณาธิการเสนาศึกษา, 2546, หน้า 2-4)

พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษ ได้กล่าวถึงทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของแนวพระราชดำริในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงว่า ทฤษฎีใหม่ไม่ใช่เรื่องที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเกษตรเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวเนื่องกับชุมชน เกี่ยวเนื่องกับชนบท เกี่ยวเนื่องกับการผลิต เกี่ยวเนื่องกับเศรษฐกิจ เกี่ยวเนื่องกับวิถีชีวิตวัฒนธรรม เกี่ยวเนื่องกับประเพณีท้องถิ่น เกี่ยวเนื่องกับความมั่นคง เกี่ยวเนื่องกับวิทยาศาสตร์ เกี่ยวเนื่องกับธรรมชาติ เกี่ยวเนื่องกับการปกครอง เกี่ยวเนื่องกับการรวมตัวของสมาชิกในครอบครัว และที่สำคัญที่สุด เกี่ยวเนื่องกับวิถีคิดและจิตสำนึกของคน เพราะทฤษฎีใหม่เป็นปรัชญาการพัฒนาที่มองเห็นสังคมอย่างเป็นองค์รวม โดยที่ไม่ได้แยกการพัฒนา ออกเป็นส่วน ๆ ไม่เหมือนกับโครงการพัฒนาอื่นๆ ที่มีมุมมองสังคมแบบแยกส่วน เช่น พัฒนาตลาดเงิน ตลาดทุน ฯลฯ ซึ่งการพัฒนาเหล่านั้นอาจได้ผลตามเป้าหมาย แต่ไม่ได้ผลสมบูรณ์ตามความหมายของการพัฒนาที่แท้จริงเพราะขาดความรู้ความคิดแบบสหสาขาวิชา ที่จะช่วยให้ผู้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาช่วยเหลือตนเองและเปิดโอกาสให้ชาวบ้านประยุกต์ ความรู้ความคิดสร้างสรรค์ ที่เหมาะสม สอดคล้องกับวิถีชีวิตและสิ่งแวดล้อมของเขามากกว่า (อรสุดา เจริญรัต, 2543, หน้า 18)

วิรัช วิรัชนิการวรรณ (2549, หน้า 22) ได้อธิบายแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงครอบคลุมเรื่องสำคัญไว้ ดังต่อไปนี้

1. การดำเนินการในทางสายกลางที่อยู่บนพื้นฐานความพอดี เน้นการพึ่งตนเอง ขณะเดียวกัน ให้ก้าวทันโลกในยุคโลกาภิวัตน์
2. ความพอเพียงที่เน้นการผลิต และบริโภคอยู่บนความพอประมาณอย่างมีเหตุผล
3. ความสมดุลและการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม มีสมดุลระหว่าง กระแสการแข่งขันจากโลกาภิวัตน์และกระแสท้องถิ่นนิยม มีความหลากหลายในโครงสร้างการผลิต มีการใช้ทุนที่มีอยู่ในสังคมให้มีประสิทธิภาพเกิดประโยชน์สูงสุด ไม่ทำลายทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ภูมิปัญญาและวิถีชีวิตที่ดีงาม
4. การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรในการเตรียมความพร้อม รู้เท่าทันต่อผลกระทบที่เกิดการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ มีความยืดหยุ่นในการปรับตัวมีการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล มีความเข้มแข็ง มั่นคงและยั่งยืน
5. การเสริมสร้างจิตใจและพัฒนาคนในชาติให้เป็นคนดี มีคุณธรรม มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์สุจริต มีสติปัญญา มีความเพียร อดทน และรอบคอบ

ประเวศ วะสี (2542, หน้า 116) ได้อธิบายว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นความพอเพียงใน อย่างน้อย 7 ประการด้วยกัน ดังนี้

1. พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน
2. จิตใจพอเพียง และเอื้ออาทรคนอื่นได้

3. สิ่งแวดล้อมพอเพียง การอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อม ให้ยังชีพและทำมาหากินได้ เช่น การทำเกษตรผสมผสาน

4. ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง การรวมตัวกันเป็นชุมชนที่เข้มแข็งจะทำให้สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาความยากจน หรือปัญหาสิ่งแวดล้อม

5. ปัญหาพอเพียง มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ และปรับตัวอย่างต่อเนื่อง

6. อยู่บนฐานวัฒนธรรมพอเพียง

7. มีความมั่นคงพอเพียง

นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2545, หน้า 11-16) ได้อธิบายความหมายโดยสรุปของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากมุมมองของชุมชน แบ่งเป็น 3 ระดับ ดังต่อไปนี้

1. ระดับจิตสำนึก เกิดขึ้นจากการที่สมาชิกในชุมชนแต่ละคนตระหนักถึงความสุขและความพอใจในการใช้ชีวิตอย่างพอดี และรู้สึกถึงความพอเพียง อย่างไรก็ตามแม้ว่าระดับความพอเพียงของสมาชิกแต่ละคนไม่เท่ากัน แต่สมาชิกทุกคนที่ดำเนินชีวิตตามหลักการเศรษฐกิจพอเพียงเห็นสอดคล้องกันในการยึดมั่นหลักการ ดังนี้

1.1 การใช้ชีวิตบนพื้นฐานของการรู้จักตนเองและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

1.2 การคิดพึ่งตนเองและพึ่งพาซึ่งกันและกันในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ

1.3 การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง รู้จักกลดกิเลสและลดความต้องการของตนเอง

2. ระดับการปฏิบัติ ตามมุมมองของผู้แทนในแต่ละชุมชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความหมายของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสามารถสรุปเป็นแนวทางในการนำหลักการเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในระดับการปฏิบัติได้เป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

2.1 การพึ่งตนเอง สมาชิกในชุมชนยึดหลักของการพึ่งตนเอง คือ ต้องพยายามพึ่งตนเองให้ได้ในระดับครอบครัวก่อน โดยแต่ละครอบครัวมีการบริหารจัดการอย่างพอดีและประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย โดยสมาชิกแต่ละคนจะต้องรู้จักตนเอง เช่น รู้ข้อมูลรายรับ-รายจ่ายในครอบครัวและรักษาระดับการใช้จ่ายไม่ให้เกินพอดี และสมาชิกต้องรู้จักดึงศักยภาพที่มีอยู่ในตนเองออกมาให้เกิดประโยชน์ที่สุด โดยเฉพาะให้สามารถพึ่งตนเองในเรื่องของปัจจัยสี่

2.2 การอยู่ได้อย่างพอเพียง หลังจากที่สมาชิกพึ่งตนเองในด้านปัจจัยสี่ได้แล้ว สมาชิกทุกคนควรพัฒนาตนเองให้สามารถอยู่ได้อย่างพอเพียง คือ ดำเนินชีวิตโดยยึดหลักทางสายกลาง มัชฌิมาปฏิปทา ให้ตนเองอยู่ได้อย่างสมดุล

2.3 การอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร คือ การที่สมาชิกในชุมชนมีความคิดที่จะแจกจ่ายแบ่งปันไปให้ผู้อื่น เกิดเป็นวัฒนธรรมที่ดี ช่วยลดความเห็นแก่ตัว และสร้างความพอเพียงให้เกิดขึ้น

ในจิตใจ ซึ่งการมีจิตใจที่แบ่งปันกันนี้เป็นพื้นฐานทำให้เกิดการรวมกลุ่มทางสังคม สร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างสมาชิกต่อไป

2.4 การอยู่ดียังขึ้นด้วยการเรียนรู้ คือ ต้องรู้จักพัฒนาตัวเอง โดยการเรียนรู้จากธรรมชาติและประสบการณ์ในโลกกว้างด้วยตนเอง หรือจากการแลกเปลี่ยนร่วมกับผู้อื่นให้เกิดเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่ทุกคนช่วยกันพัฒนาชีวิตของตนเองและผู้อื่นร่วมกัน มีการสืบทอดและเรียนรู้เพื่อพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและพัฒนาให้เป็นสังคมที่มั่นคงและยั่งยืนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้คุณธรรมและวัฒนธรรมเป็นตัวนำ ไม่ได้ใช้เงินเป็นตัวตั้ง

3. ระดับปฏิเวธหรือผลที่เกิดจากการปฏิบัติ คือ สมาชิกในแต่ละชุมชนได้พัฒนาชีวิตของตนเองให้ดีขึ้น โดยเริ่มจากการพัฒนาจิตใจให้เกิดความพอเพียงในทุกระดับของการดำเนินชีวิต ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และขยายไปถึงในระดับสังคม ดังนี้

3.1 ความพอเพียงในระดับครอบครัว คือ การที่สมาชิกในครอบครัวมีความเป็นอยู่ในลักษณะที่พึงตนเองได้อย่างมีความสุขทั้งทางกายและทางใจ สามารถดำเนินชีวิตได้โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น รวมทั้งไม่เป็นหนี้ของตนเองและครอบครัว สามารถหาปัจจัย 4 มาเลี้ยงตนเองได้ โดยที่ยังมีเหลือเป็นส่วนออมของครอบครัวด้วย

3.2 ความพอเพียงในระดับชุมชน เกิดขึ้นจากการที่สมาชิกจากแต่ละครอบครัวในชุมชนมีความพอเพียงในระดับครอบครัวก่อนที่จะรู้จักรวมกลุ่มกันทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม เช่น บริหารจัดการปัจจัยต่าง ๆ เช่น ทรัพยากร ภูมิปัญญา หรือศักยภาพของสมาชิกในท้องถิ่นที่มีอยู่ ให้สามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องและสมดุล เพื่อให้เกิดความเป็นอยู่ที่พอเพียงของชุมชนได้โดยรวม

3.3 ความพอเพียงในระดับสังคม เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มของชุมชนหลาย ๆ แห่งที่มีความพอเพียง มาร่วมกันแลกเปลี่ยนความรู้สืบทอดภูมิปัญญา และร่วมกันพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างชุมชนให้เกิดเป็นสังคมแห่งความพอเพียงในที่สุด

สำหรับทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ สามารถเปรียบเทียบกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีอยู่ 2 แบบ คือ แบบพื้นฐานกับแบบก้าวหน้า กล่าวคือ

ความพอเพียงในระดับบุคคลและครอบครัวโดยเฉพาะเกษตรกร เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐานตรงกับทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 ที่มุ่งแก้ปัญหาของเกษตรกรที่อยู่ห่างไกลที่พึ่งน้ำฝน แต่ประสบความเสี่ยงจากการที่น้ำไม่พอเพียง แม้กระทั่งสำหรับการปลูกข้าวเพื่อบริโภคและมีข้อสมมติฐานว่ามีที่ดินพอเพียงในการชดเชยเพื่อแก้ปัญหาในเรื่องดังกล่าว จากการแก้ปัญหาความเสี่ยงเรื่องน้ำจะทำให้เกษตรกรสามารถมีข้าวเพื่อการบริโภคเพื่อยังชีพได้ แทนที่จะต้อง

ไปซื้อข้าวรับประทานเอง และใช้ที่ดินส่วนอื่น ๆ สนองความต้องการพื้นฐานของตน รวมทั้งขายใน ส่วนที่เหลือเพื่อมีรายได้ที่จะใช้เป็นค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่ตนไม่สามารถผลิตเองได้ ซึ่งทั้งหมดนี้ เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวให้เกิดขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม แม้กระทั่งในทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 ก็จำเป็นที่ เกษตรกรจะต้องได้รับความช่วยเหลือจากทางราชการ มูลนิธิและภาคเอกชน

ความพอเพียงในระดับชุมชนเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า และตรงกับทฤษฎีใหม่ ขั้นที่ 2 เป็นเรื่องของการสนับสนุนให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ กล่าวคือ เมื่อสมาชิกในแต่ละครอบครัวมีความพอเพียงขั้นพื้นฐานเป็นเบื้องต้นแล้ว ก็จะทำให้ครอบครัว ต่าง ๆ เหล่านั้นหันมารวมกลุ่ม เพื่อร่วมมือกันสร้างประโยชน์เพื่อส่วนรวม บนพื้นฐานของ ความยั่งยืนและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตามกำลังความสามารถของตน ซึ่งจะสามารถทำให้ชุมชน โดยรวมเกิดความพอเพียงในการดำเนินชีวิตและมีชีวิตที่สมดุลอย่างแท้จริง

ความพอเพียงในระดับประเทศเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า และตรงกับทฤษฎี ใหม่ขั้นที่ 3 เป็นลักษณะของการส่งเสริมให้ชุมชนสร้างความร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ ในประเทศ เช่น บริษัทขนาดใหญ่ และธนาคาร การสร้างเครือข่ายดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ในการแลกเปลี่ยน ความรู้ สืบทอดภูมิปัญญาและบทเรียนจากการพัฒนา หรือร่วมกันลงมือทำการพัฒนาตามแนวทาง เศรษฐกิจพอเพียงร่วมกัน ทำให้ประเทศอันเป็นสังคมใหญ่ที่ประกอบด้วยชุมชนต่าง ๆ ซึ่งดำเนิน ชีวิตอย่างพอเพียง กลายเป็นเครือข่ายชุมชนพอเพียงที่เชื่อมโยงกันด้วยหลักแบ่งปันและช่วยเหลือ ซึ่งกันและกันได้ดีที่สุด

การสร้างขบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) เสนอให้ริเริ่ม “การสร้างขบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อสานต่อความคิดและเชื่อมโยงการขยายผล ที่เกิดจากการนำหลักปรัชญา ฯ ไปใช้อย่างหลากหลาย รวมทั้งเพื่อจุดประกายให้เกิดความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง ซึ่งจะนำไปสู่การยอมรับ และการนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติใน ทุกภาคส่วนของสังคมอย่างจริงจัง และจากภาวะวิกฤติเศรษฐกิจ ปี พ.ศ. 2540 ทำให้คนไทยให้ ความสำคัญกับการพัฒนาตามหลัก “เศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ทรงชี้แนะ” มากขึ้น ทั้งนี้ สศช. ได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิจากสาขาต่าง ๆ มาร่วมกันกลั่นกรองพระราชดำรัส ฯ สรุปลงเป็นนิยาม “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” และได้เชิญเชิญมาเป็นปรัชญานำทางในการจัดทำ แผนพัฒนาฉบับที่ 9 เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนทุกระดับมีความเข้าใจและนำไปประกอบ การดำเนินชีวิต

สำหรับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง มี “เป้าหมายหลัก” เพื่อสร้างกระแสสังคม ให้มีการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้เป็นกรอบความคิดหรือส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนไทย

ในทุกภาคส่วน โดยมี “วัตถุประสงค์” เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงให้ประชาชนทุกคนสามารถนำหลักปรัชญา ฯ ไปประยุกต์ใช้ได้เหมาะสม และปลูกฝังปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการดำรงชีวิตให้อยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนนำไปสู่การปรับแนวทางการพัฒนาให้อยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง โดยที่ยุทธวิธีในการขับเคลื่อนจะมีการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอนและชัดเจน ซึ่งมีขอบเขตการดำเนินงาน 4 ด้าน ควบคู่กันไป คือ 1) เชื่อมโยงเครือข่ายเรียนรู้ 2) พัฒนาวิชาการและศึกษาวิจัย 3) สร้างหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ และ 4) เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์

ดังนั้น การสร้างขบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง จะเป็นการเสริมพลังในการดำเนินนโยบายของรัฐบาลที่เน้นการพัฒนาเพื่อให้ประเทศไทยสามารถพัฒนาไปได้อย่างมั่นคงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ โดยให้ความสำคัญกับการสร้างฐานเศรษฐกิจและสังคมในระดับรากหญ้าให้เข้มแข็ง ในขณะเดียวกันก็ส่งเสริมการพัฒนาประเทศให้มีเสถียรภาพในระดับระหว่างประเทศ โดยสามารถปรับตัวเลือกรับสิ่งที่เป็นประโยชน์ และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้อันนำไปสู่ความอยู่ดีมีสุขของคนไทยในที่สุด ทั้งนี้ การพัฒนาบนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียงนับเป็นกลยุทธ์และวิธีการที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ซึ่งมีลักษณะของการขับเคลื่อนจะเป็นรูปแบบของเครือข่ายและมีการระดมพลังจากทุกภาคส่วน โดยมีแกนกลางขับเคลื่อน 3 ระดับ ได้แก่ คณะที่ปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิ คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง และส่วนเศรษฐกิจพอเพียงใน สศช. ซึ่งจะป็นหน่วยปฏิบัติการในการดำเนินงาน

การพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สำหรับประเทศไทย แนวคิดทางเลือกในการพัฒนาตามกระแสนั้น เริ่มมีความชัดเจนมากขึ้นในภายหลังจากที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 9) ได้ทรงพระราชทานกระแสพระราชดำริเกี่ยวกับปรัชญาการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่ เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540 ณ สวนดุสิตดาลัย นักคิด นักพัฒนา ทั้งภาครัฐและเอกชนต่างก็ได้เฝ้าติดตามเอาแนวพระราชดำริไปปฏิบัติอย่างจริงจัง ซึ่งความจริงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหรือเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองนั้นมิใช่สิ่งเพิ่งจะเกิดขึ้นในสังคมไทย หากแต่เป็นวัฒนธรรมการดำรงชีวิตดั้งเดิม เป็นภูมิปัญญาที่สมาชิกชุมชนได้เรียนรู้และสั่งสมกันมาเป็นเวลานาน ก่อนที่จะถูกนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเข้ามากัดเซาะบ่อนทำลายไป (สุรเกียรติ์ เสถียรไทย, 2542, หน้า 70-71) ในประเทศไทยมีชุมชนที่มีวิถีชีวิตแบบพอเพียงไม่มากนัก ชุมชนส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจากระบบทุนนิยมและลัทธิบริโภคนิยมเข้าไปมีอิทธิพลในชุมชน ชุมชนดังกล่าวจะมีลักษณะแตกต่างจากชุมชนอื่น โดยเน้นการสร้างจิตสำนึกและการมีวิถีชีวิตอย่างเรียบง่ายแบบเข้มข้น เน้นการปฏิบัติบนทางสายกลางและการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน ปัจจัยพื้นฐานของการเป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงที่สำคัญอย่างยิ่ง คือ การมีฐาน

ทรัพยากรที่สามารถเป็นที่ผสมผสานซึ่งนอกจากจะทำให้ไม่ต้องลงทุนมากแต่มีผลผลิตตลอดปี มีรายได้อย่างสม่ำเสมอและไม่มีหนี้สินแล้ว ยังเป็นปัจจัยเกื้อกูลทำให้สมาชิกในชุมชนมีสุขภาพแข็งแรง มีสิ่งแวดล้อมดี มีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติ ทำให้ชีวิตดำเนินไปอย่างมีความสุข บนฐานของความพอเพียง (อภิชัย พันธเสน, บรรณาธิการ, 2552, หน้า 37-38)

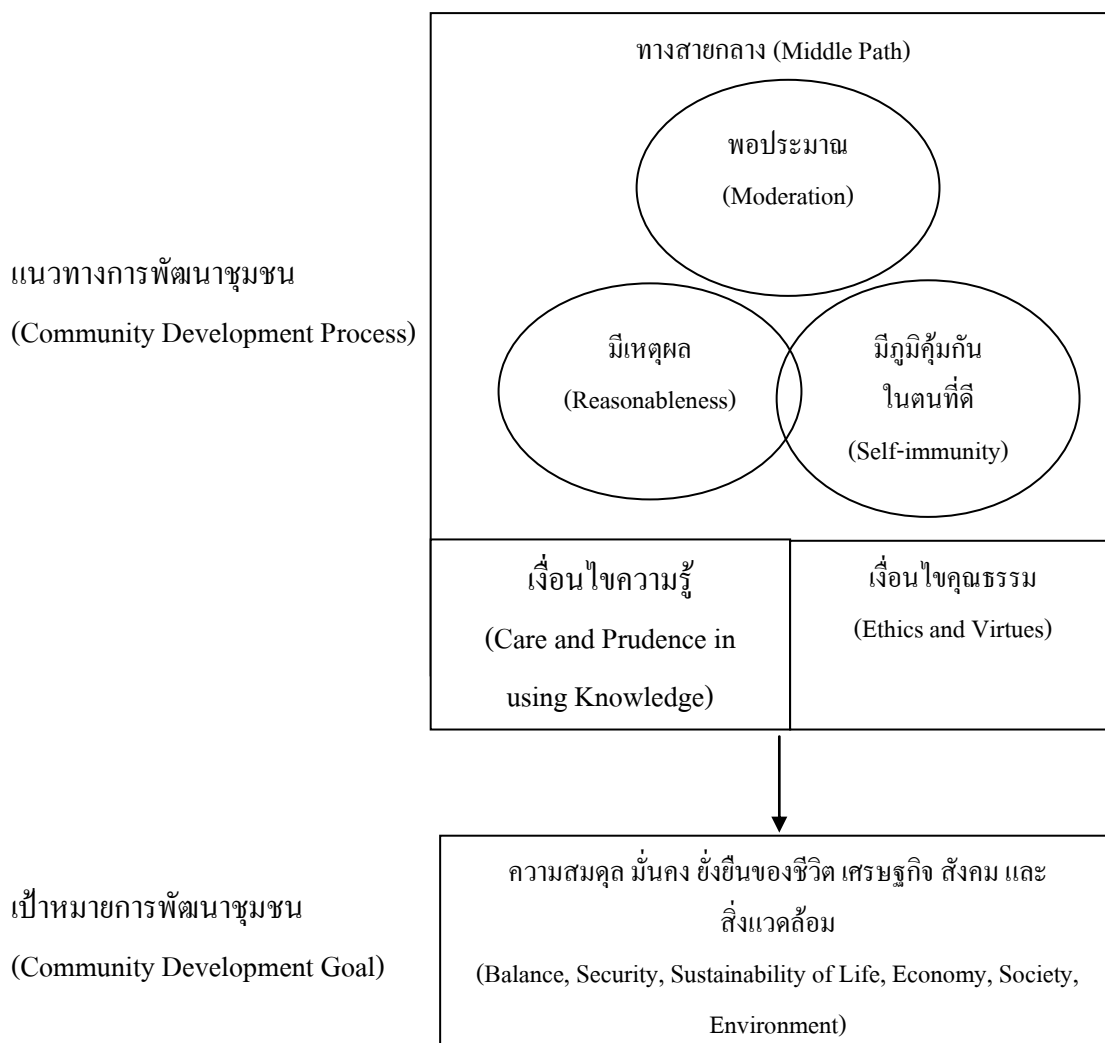
วิชัย รูปขำดี (2551, หน้า 186-187) ได้อธิบายว่า เศรษฐกิจพอเพียงนั้นมีรากฐานความคิดที่สำคัญคือการพัฒนาคนในชุมชนทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ควบคู่ไปกับการจรรโลงรักษาวัฒนธรรมชุมชน ทั้งนี้ การพัฒนาคนจะต้องเริ่มต้นด้วยการพัฒนาความคิด พัฒนาจิตใจของคน ให้รู้จักกินรู้จักใช้ตามอัตภาพและตามความจำเป็นในการดำรงชีวิตก่อน แล้วพัฒนาองค์ความรู้ เพื่อให้มีภูมิปัญญาในการดำรงชีวิต และค่อยพัฒนาคุณภาพชีวิตต่อไป การพัฒนาคนเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องทำควบคู่ไปกับการพัฒนาชุมชน ซึ่งชุมชนนั้นถือเป็นรากฐานสำคัญของสังคม การพัฒนาที่มุ่งเน้นชุมชนซึ่งเป็นที่รวมของคนที่มีวิถีชีวิตเดียวกัน มีการติดต่อสื่อสารกันอันเนื่องมาจากการอยู่ในพื้นที่ร่วมกัน หรือประกอบอาชีพร่วมกัน โดยใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจเกื้อหนุนให้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถที่จะพึ่งพาตนเองได้และพึ่งพาอาศัยระหว่างกันในชุมชนได้ ปัจจัยอีกประการหนึ่งที่จะทำให้สามารถบรรลุผลของการพัฒนาคนและชุมชนได้ คือการเปิดโอกาสให้คนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพของคนได้ ทั้งในระดับการกำหนดกรอบ แนวคิด นโยบาย และขั้นตอนปฏิบัติ ซึ่งการมีส่วนร่วมของคนและชุมชนในทุกระดับเท่านั้นที่จะนำมาซึ่งการพัฒนาที่สร้างสรรค์ ยั่งยืนและตรงตามความต้องการพื้นฐานที่แท้จริงของคนในแต่ละชุมชน

แนวทางหรือหนทางการพัฒนาชุมชนนั้นมีแนวทางสายกลาง (Middle Path) ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy) ประกอบด้วย 5 ประการ ดังนี้

1. พอประมาณ (Moderation)
2. มีเหตุผล (Reasonableness)
3. มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี (Self-immunity)
4. ใจเย็น ใช้ความรู้ (Care and Prudence in Using Knowledge)
5. ใจดี ใจคุณธรรม (Ethics and Virtues)

ความสัมพันธ์ระหว่างเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาชุมชนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถสรุปเป็นภาพได้ ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาชุมชนตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (วิชัย รูปจำดี, 2551, หน้า 187)

ศูนย์ เศรษฐ์บุญสร้าง (2549, หน้า 25-37) ได้อธิบายถึงหลักการปฏิบัติของเศรษฐกิจพอเพียงในการนำไปสู่วิถีพอเพียง โดยมี 7 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. จับประเด็นปัญหา การจับประเด็นปัญหาให้ถูกต้อง เป็นจุดเริ่มต้นสำคัญในการแก้ปัญหาชีวิตของผู้คน
2. วิเคราะห์สาเหตุของปัญหา ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแต่ละเรื่องมีองค์ประกอบ 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ เกิดจากตัวแปรเหตุปัจจัยภายนอกที่ไม่สามารถควบคุมได้ เช่น น้ำท่วม ภัยแล้ง ราคาผลผลิตตกต่ำ เป็นต้น และตัวแปรเหตุปัจจัยภายในที่เกิดขึ้นอยู่กับพฤติกรรมทางกาย วาจา ใจ ของตัวเราเอง อันเป็นสิ่งที่เราสามารถควบคุมกำหนดและเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้ เมื่อมีการจับประเด็น

ปัญหาของชีวิตที่เพิ่งแก้ไขได้แล้ว ต้องวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาให้ถูกต้องต่อไป

3. กำหนดขอบเขตเป้าหมายในการแก้ปัญหา เมื่อวิเคราะห์สาเหตุปัญหาแล้วต้องกำหนดขอบเขตทิศทางการแก้ปัญหาในทิศทางที่เกิดประโยชน์ทั้งในระยะสั้นและระยะยาวอย่างยั่งยืน หรือเป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองหรือผู้อื่น (Win Win Situation)

4. กำหนดแผนการปฏิบัติหรือตั้งปณิธาน เป็นขั้นเลือกประเด็นสิ่งที่ตั้งใจปฏิบัติ โดยทำแผนปฏิบัติเพื่อนำไปสู่วิธีพอเพียง โดยมีหลักการ ดังนี้

4.1 กำหนดสิ่งที่ตั้งใจปฏิบัติหรือทำเป็นแผนปฏิบัติให้สอดคล้อง พอเพียงกับการแก้ปัญหาสำคัญเร่งด่วน

4.2 กำหนดเป้าหมายของการปฏิบัติให้พอเหมาะกับศักยภาพที่มีอยู่

4.3 กำหนดขอบเขตและกรอบเวลาของสิ่งที่ตั้งใจประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้สามารถวัดผลสัมฤทธิ์

5. ดำรงความมุ่งมั่นหมาย เป็นการพยายามดำรงความมุ่งมั่นหมายที่จะปฏิบัติให้ได้ตามปณิธานหรือแผนที่วางไว้ โดยอาจจะใช้เทคนิควิธีการต่างๆช่วยเตือนตัวเองหรือชุมชนให้ดำรงความมุ่งมั่นหมายที่จะปฏิบัติตามสิ่งที่ตั้งใจอย่างต่อเนื่องจนบรรลุผล

6. ใช้ความอดทนอดกลั้น และอดออม เป็นการต่อสู้กับอุปสรรคปัญหาโดยอาศัยกำลังจิตใจกับกำลังของปัญญา จนสามารถเอาชนะอุปสรรคปัญหาต่าง ๆ ที่เผชิญได้เป็นผลสำเร็จ ก็คือขั้นตอนการปฏิบัติสู่วิธีพอเพียง

7. สรุปประเมินผล เป็นการประเมินผลการปฏิบัติมาของทั้ง 6 ขั้นตอน ที่ได้มีการกล่าวมาแล้วข้างต้น

ลักษณะการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง

การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ และมีความสุข (สนธยา พลศรี, 2547, หน้า 54) คือ การทำให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกร่วมกัน มาร่วมกันในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนกันในการกระทำบางอย่าง ด้วยความรักและความเอื้ออาทรต่อกัน ภายใต้ระบบการจัดการ ให้เกิดความรู้สึกร่วมกันเพื่อประโยชน์สาธารณะ การรวมตัวกันอาจจะเป็นกลุ่มเล็ก ๆ กระจัดกระจายก็ได้ แต่สามารถติดต่อสื่อสารกันได้จนกลายเป็นองค์กร และจะมีความเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายย่อย ๆ ขึ้น ทำให้เกิดโครงสร้างสังคมแนวใหม่ที่มีความสัมพันธ์กันในแนวราบที่เท่าเทียมกัน ซึ่งเมื่อประสานกับโครงการที่มีความสัมพันธ์ในแนวตั้งด้วยความสมานฉันท์แล้ว ก็จะทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ชุมชนเข้มแข็งมีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

1. มีจิตสำนึกชุมชน (Community Consciousness) หรือชุมชนที่จิตวิญญาณ (Spirituality) สมาชิกสำนึกว่าตนเป็นเจ้าของชุมชน มีความตั้งใจที่จะเข้าร่วมผิชอบปัญหาต่าง ๆ กับบุคคลอื่น ๆ อย่างเท่าเทียมกันและมีมิตรภาพ ยอมรับในศักยภาพของกันและกัน และยอมรับในความแตกต่างที่หลากหลายระหว่างสมาชิก มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชนร่วมกัน (สนธยา พลศรี, 2545, หน้า 54 อ้างถึงใน ทวีศักดิ์ นพเกสร, 2541, หน้า 8-10)

2. มีจิตวิญญาณชุมชน (Community Spirituality) คือ การที่สมาชิกมีความจงรักภักดีต่อชุมชน เสียสละทำงานเพื่อชุมชน ห่วงเห่นชุมชน มีสิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกัน เช่น วัด เครื่องญาติ หรือ ความสัมพันธ์ทางสังคมแบบต่าง ๆ ทำให้ชุมชนมีชีวิตจิตใจเหมือนเป็นสิ่งมีชีวิตอย่างหนึ่ง (สนธยา พลศรี, 2545, หน้า 55 อ้างถึงใน สัจญา สัจญาวิวัฒน์, 2541, หน้า 17) ความมีจิตวิญญาณชุมชน ทำให้เกิดความปิติ ความสุขอย่างล้นเหลือ และเกิดพลังอย่างมหิพาร เป็นพลังเยียวยา (Healing Power) ที่ทำให้คนและชุมชนมีความ (สนธยา พลศรี, 2545, หน้า 55 อ้างถึงใน ประเวศ ะสี, 2542, หน้า 14)

จิตวิญญาณชุมชน เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นต่อเนื่องจากการมีจิตสำนึกชุมชน ซึ่งนอกจากจะทำให้ชุมชนเข้มแข็ง โดยตรงแล้ว ยังเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้เกิดความเข้มแข็งแก่ชุมชนในด้านอื่น ๆ อีกด้วยเพราะเป็นเสมือนการทำให้สมาชิกในชุมชนมีจิตใจแข็งแรง มีความพร้อมที่จะร่วมพลังกัน เพื่อพัฒนาสังคมของตนต่อไป

3. เป็นชุมชนเรียนรู้ (Community Learning) คือ สมาชิกช่วยกันเรียนรู้ หรือเรียนรู้ เป็นกลุ่ม มีความตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา รู้ข่าวคราวในด้านต่าง ๆ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ซึ่งอยู่นอกชุมชน และความรู้เกี่ยวกับชุมชนที่เป็นผลมาจากการปฏิบัติหรือประสบการณ์ที่ได้รับร่วมกัน (สนธยา พลศรี, 2545, หน้า 55 อ้างถึงใน สัจญา สัจญาวิวัฒน์, 2541, หน้า 14-15) หรือเป็นกระบวนการเรียนรู้และการตัดสินใจร่วมกัน ความรู้ที่เกิดขึ้นจึงเป็นการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ผ่านการแลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดเห็น เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน (สนธยา พลศรี, 2545, หน้า 54 อ้างถึงใน ทวีศักดิ์ นพเกสร, 2541, หน้า 10)

การเป็นชุมชนเรียนรู้ ทำให้สมาชิกมีการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการดำเนินงานพัฒนาชุมชนร่วมกัน เพราะผลการเรียนรู้จะนำไปสู่การคิดหาวิธีการที่จักร่วมกัน พัฒนาชุมชนตนเอง

4. มีองค์กรชุมชนเข้มแข็ง คือ ประชาชนรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นด้วยจิตสำนึกชุมชน ผันิกรกำลังกัน เพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหาของชุมชน ซึ่งเป็นผลมาจากการเรียนรู้ร่วมกัน ไม่ใช่ต่างคนต่างทำ

5. มีการจัดการชุมชนที่ดี (Community Management) คือ สมาชิกของชุมชนมีความสามารถในการจัดการตนเองและชุมชนได้ วางแผน จัดกระบวนการ ดำเนินงานและประเมินผลการพัฒนาชุมชนของตนเองได้ ทำให้องค์กรชุมชนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

6. มีเครือข่ายชุมชน คือ มีกระบวนการเชื่อมโยงสมาชิกในกลุ่มและองค์กรชุมชนต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ด้วยระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและการประชาสัมพันธ์ด้วยความสมานฉันท์ ทำให้เกิดการรวมจิตสำนึกและจิตวิญญาณของสมาชิกและองค์กรชุมชนต่าง ๆ ให้มีพลังเข้มแข็ง (สนธยา พลศรี, 2545, หน้า 55 อ้างถึงใน ทวีศักดิ์ นพเกสร, 2541, หน้า 9)

7. มีภาวะผู้นำชุมชน (Community Leadership) คือ ผู้นำเป็นผู้ประสานความคิดของสมาชิกให้ออกมาแสดงความคิดเห็น ไม่ผูกขาดความคิดหรือเป็นเจ้าของชุมชนเพียงผู้เดียวพร้อมที่จะเรียนรู้ แลกเปลี่ยนข้อมูล โดยสรุป ผู้นำที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง คือ ผู้ที่เชื่อมประสานแนวคิดต่าง ๆ ของสมาชิกและองค์กรชุมชน เพื่อนำไปปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมนั่นเอง

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองถือเป็นสำนึกและความรับผิดชอบของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัวและสังคม และเป็นทางออกหนึ่งที่จะช่วยให้การพัฒนาสามารถสนองต่อความต้องการของสังคมเมืองได้เป็นอย่างดี อีกทั้งสร้างให้เกิดความโปร่งใสขึ้นในสังคมเนื่องจากการตรวจสอบซึ่งกันและกัน ได้มีผู้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์ (2531, หน้า 25) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งอ้างถึงความหมายการมีส่วนร่วมที่องค์การสหประชาชาติให้ไว้ว่า การมีส่วนร่วมจะมีความหมายครอบคลุมถึงการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการพัฒนาการที่ประชาชนมีส่วนร่วมช่วยเหลือในการปฏิบัติตามโครงการพัฒนา การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทุกขั้นตอนในกระบวนการพัฒนา และยังสามารถแสดงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 7 ระดับ ดังนี้

ระดับที่ 1 ถูกบังคับ	= ไม่มีส่วนร่วม
ระดับที่ 2 ถูกล่อ	= มีส่วนร่วมน้อย
ระดับที่ 3 ถูกชักชวน	= มีส่วนร่วมน้อย
ระดับที่ 4 ถูกสัมผัสความต้องการ	= มีส่วนร่วมปานกลาง
ระดับที่ 5 มีโอกาสเสนอความเห็น	= มีส่วนร่วมปานกลาง

ระดับที่ 6 มีโอกาสเสนอโครงการ = มีส่วนร่วมในระดับสูง

ระดับ 7 มีโอกาสตัดสินใจด้วยตนเอง = มีส่วนร่วมในอุดมคติ

จากความหมายการมีส่วนร่วมดังกล่าว ผู้ศึกษาสรุปว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนหรือกลุ่มองค์กรใด ๆ ในชุมชนได้เข้าเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน ทั้งเรื่องการแสดงความคิดเห็นและร่วมปฏิบัติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหา ป้องกันปัญหา หรือพัฒนาปรับปรุงกิจกรรมต่าง ๆ ให้ดีขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางในการดำเนินชีวิตของชุมชน

ลักษณะของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนมีได้หลายระดับ (จำเนียร วรรณชัยพันธ์, 2544, หน้า 22-25)

คือ

1. รับรู้และติดตามข่าวสาร
2. ร่วมปรึกษาหารือและวางแผน
3. ร่วมตัดสินใจ
4. ร่วมมือการดำเนินการ
5. ติดตามและประเมินผล
6. ควบคุมและตรวจสอบ

หลักทั่วไปของการมีส่วนร่วม มีดังนี้

1. การมีส่วนร่วมให้และการมีส่วนร่วมรับ (Contribution and Receive) ทุกคนจะมีฐานะเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับต่อความสำเร็จของเมือง

2. การจูงใจ (Motivation) นำไปสู่การมีส่วนร่วมซึ่งมักจะเกิดขึ้นเมื่อเห็นว่าคุณมีความสำคัญต่อเมือง

3. ความสัมพันธ์ (Relationship) ความสัมพันธ์ที่ดีจะช่วยเสริมสร้างพลังให้ภาคีในระดับต่าง ๆ

4. ความเป็นผู้นำ (Leadership) สามารถเกิดขึ้นในทุกระดับ และประชาชนทุกคนมีศักยภาพที่จะกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของเมือง

5. การมีพันธะรับผิดชอบต่อสังคม (Accountability) เป็นการยอมรับและเป็นแรงผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วม

6. การสนับสนุน (Advocacy) เป็นสิ่งกระตุ้นให้เกิดโอกาสที่สร้างสรรค์

มนตรี นาคสมบุรณ์ (2540, หน้า 20) ให้ความหมายของลักษณะการมีส่วนร่วมไว้

5 ลักษณะ ดังนี้

1. เป็นสมาชิก (Membership)
2. เป็นผู้เข้าประชุม (Attendance at Meeting)
3. เป็นผู้บริจาค (Financial Contribution)
4. เป็นกรรมการ (Membership on Committees)
5. เป็นประธาน (Leader)

ขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

ลิขิต หมู่ดี (2538, หน้า 14-15) กล่าวถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ของนโยบายการพัฒนา คือ

1. ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าถึงปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ตลอดจนความต้องการของชุมชน
2. ร่วมค้นหาและสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน
3. ร่วมวางแผนนโยบาย หรือแผนงาน หรือโครงการ หรือกิจกรรมเพื่อจัดการ และแก้ไข ตลอดจนสนองความต้องการของชุมชน
4. ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมจัดหรือปรับปรุง ระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
6. ร่วมลงทุนในกิจกรรมโครงการชุมชน ตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน
7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้
8. ร่วมควบคุม ติดตามประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ทำไว้

ทั้งภาคเอกชนและภาครัฐบาล

ประสพสุข ดีอินทร์ (2531, หน้า 24) กล่าวถึง ขั้นตอนของยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาชนบทมี 7 ขั้นตอน

1. การสำรวจขั้นต้น (Preliminary Reconnaissance)
2. การศึกษาเพื่อจัดลำดับความสำคัญของปัญหา (Priority Problem Identification Studies)
3. การแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหา (Search for Solutions)
4. การกำหนดแนวทางปัญหา (Assessment of Solutions)
5. การปฏิบัติตาม โครงการ (Project Implementation)
6. การประเมินผลโครงการ (Formal Project Evaluation)

7. การพิจารณาทบทวนโครงการเพื่อดำเนินการให้เสร็จสมบูรณ์ (Project Reconsideration of Completion)

รูปแบบของการมีส่วนร่วม

พีรพล ไชยพงศ์ (2539, หน้า 10) ได้วิเคราะห์การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น แบ่งได้ 4 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหาร และการประสานขอความร่วมมือ
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ลิขิต หมู่ดี (2538, หน้า 12) กล่าวว่า รูปแบบของการมีส่วนร่วมที่เป็นรูปแบบที่แท้จริงนั้นมี 4 ขั้นตอน

1. การวางแผน ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมายกำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีการติดตามและประเมินผล และประการสำคัญ คือ การตัดสินใจ
2. การดำเนินกิจกรรม ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดการและบริหารการใช้ทรัพยากร มีความรับผิดชอบในการจัดสรรควบคุมทางการเงินและการบริหาร
3. การใช้ประโยชน์ ประชาชนจะต้องมีความสามารถในการนำกิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ ซึ่งเป็นการเพิ่มระดับของการพึ่งพาตนเอง และการควบคุมทางสังคม
4. การได้รับประโยชน์ ประชาชนจะต้องได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นที่เท่ากัน ซึ่งอาจจะเป็นผลประโยชน์ส่วนตัว สังคมหรือวัตถุก็ได้

สุธี ศรสวรรค์ (2538, หน้า 37-38) แบ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วมออกเป็น 10 แบบ

1. การมีส่วนร่วมประชุม
2. การมีส่วนร่วมออกเงิน
3. การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ
4. การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ
5. การมีส่วนร่วมสัมภาน์
6. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน
7. การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริโภค

8. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ประกอบการ

9. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน

10. การมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์

แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม

Homans (1967 อ้างถึงใน ชำนาญ วงศ์วิจิตร, 2545) นำเสนอทฤษฎีการแลกเปลี่ยน (Exchange Theory) โดยเห็นว่าพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม ประกอบด้วย หน่วย (Elements) ที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. กิจกรรม (Activities) ก็คือ การกระทำต่าง ๆ ของมนุษย์ในสถานการณ์ที่กำหนด เพื่อจุดประสงค์รางวัล

2. การกระทำระหว่างกัน (Interaction) เป็นกระบวนการเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กัน ในหนึ่งหน่วยกิจกรรมเพื่อต้องการรางวัล และหลีกเลี่ยงการลงโทษจากบุคคลอื่น

3. ความรู้สึก (Sentiments) เป็นสภาพจิตภายในตัวบุคคลในกิจกรรม และการกระทำ ระหว่างกัน เช่น ความรู้สึกชอบ ไม่ชอบ

นอกจากนี้แล้วในแง่พฤติกรรมแลกเปลี่ยนยังมีตัวแปรอื่น ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องอีก ได้แก่ คุณค่า (Value) เป็นระดับคุณค่าของรางวัลบรรทัดฐาน (Norms) ปริมาณ (Quantity) เป็นจำนวนหน่วย ในการทำกิจกรรม ราคา (Cost) เป็นลักษณะของการกระทำที่ทำได้แล้วได้รับการลงโทษ หรือ ได้รางวัล หรือเปลี่ยนจากรางวัลหนึ่งมาสู่รางวัลหนึ่ง ทุน (Investments) ได้แก่ สิ่งที่บุคคลมีมาแต่เดิม เช่น ทักษะ สติปัญญา ฐานะทางเศรษฐกิจ การศึกษา เพศ อายุ เชื้อชาติ เป็นต้น กำไร (Profit) การประเมิน (Distributive Justice) ได้แก่ การที่บุคคลประเมินกำไร ขาดทุนแล้วจึงแสดงพฤติกรรม

จากแนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นพฤติกรรมของมนุษย์ ในสังคมที่มีบทบาทในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไข และร่วมรับผลประโยชน์ โดยมีทฤษฎี การมีส่วนร่วม คือ ทฤษฎีการเกลี้ยกล่อมมวลชน ทฤษฎีการระดมสร้างขวัญคนในชาติ ทฤษฎี การสร้างความรู้สึกชาตินิยม ทฤษฎีการสร้างผู้นำ ทฤษฎีการใช้วิธีและระบบทางการบริหาร

เงื่อนไขการมีส่วนร่วม

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2550, หน้า 203) กล่าวถึงเงื่อนไขการมีส่วนร่วมไว้อย่างน้อย 3 ประการ คือ

1. ประชาชนต้องมีอิสรภาพที่จะมีส่วนร่วม

2. ประชาชนต้องสามารถที่จะมีส่วนร่วม

3. ประชาชนต้องเต็มใจที่จะมีส่วนร่วม

ผลการมีส่วนร่วม

ลิขิต ชีรเวทิน (2543, หน้า 274-275) การมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง โดยการกระจายอำนาจจะก่อให้เกิดผล

1. ในทางเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดผลการใช้จ่ายเพื่อดำเนินกิจกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ ระมัดระวัง เพราะผลประโยชน์เกิดกับชุมชนตนเอง สมาชิกของชุมชนที่มีสิทธิหน้าที่และบทบาท ในชุมชนจะเกิดความรู้สึกในการเป็นเจ้าของ ย่อมต้องช่วยกันดูแลและควบคุมการปฏิบัติงานของ เจ้าหน้าที่

2. ในทางการเมือง ที่เห็นชัดคือ ความรู้สึกว่าการปกครองตนเองมีผลลัพธ์ประจักษ์ เป็นตัวตน เป็นรูปธรรม คือ การเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายการพัฒนาเพื่อประโยชน์ ของชุมชนตนเอง การเข้ามามีส่วนร่วมในการริเริ่ม โครงการจนสิ้นสุดโครงการจะก่อให้เกิด ความรู้สึกเชื่อมั่นในทางการเมืองในการปกครองตนเอง เป็นการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองใน ลักษณะการมีส่วนร่วมมากขึ้น

3. ผลในทางสังคมจิตวิทยา ทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกว่าตนเป็นเจ้าของท้องถิ่น มีสิทธิมีเสียง อำนาจที่จะจัดการกับโชคชะตาท้องถิ่นได้ ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียว ผูกพันกับท้องถิ่น และสนใจในการพัฒนาท้องถิ่นของตน ซึ่งจะนำไปสู่ความร่วมมือ ข้อขัดแย้ง เกิดความประนีประนอม ทำให้เกิดหลักเกณฑ์ในการจัดการเรื่องภายในชุมชน

จากแนวคิดผลการมีส่วนร่วม สรุปได้ว่า ผลการมีส่วนร่วมของประชาชน ประชาชน มีความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของ ร่วมบริหารจัดการ ประชาชนเป็นผู้กำหนดความสำเร็จและกำหนด โชคชะตาตนเอง

ระดับของการมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นคำที่มีความหมายกว้างและมีหลายระดับจากการมีส่วนร่วม น้อยไปสู่การมีส่วนร่วมมาก นักวิชาการ ได้จัดระดับการมีส่วนร่วมไว้หลากหลาย แต่ ในที่นี้ขอใช้แนวคิดระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เสนอโดย International Association for Public Participation (IAP 2) ซึ่งเป็นสถาบันฝึกอบรมการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่มีชื่อเสียง ของสหรัฐอเมริกาซึ่ง IAP 2 ได้จัดระดับการมีส่วนร่วมไว้ 5 ระดับ ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 3 ระดับการมีส่วนร่วม 5 ระดับ

1. การมีส่วนร่วมในระดับให้ข้อมูลข่าวสาร (Inform) เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับที่ต่ำที่สุด บทบาทของประชาชนมีน้อยมากเพียงแต่รับทราบว่าเกิดอะไรที่ไหน ดังนั้นรูปแบบการมีส่วนร่วมในขั้นนี้อยู่ในลักษณะการให้ข้อมูลทางเดียวจากรัฐสู่ประชาชน เช่น การจัดทำสื่อเผยแพร่ การทำวารสาร การจัดทำป้าย การพหามสถานที่จริง การใช้สื่อวิทยุและโทรทัศน์ถึงแม้การให้ข้อมูลจะอยู่ในระดับการมีส่วนร่วมต่ำ แต่การให้ข้อมูลเป็นสิ่งที่จำเป็นมากต่อการมีส่วนร่วมในระดับที่สูงขึ้นเพราะถ้าประชาชนไม่ทราบข้อมูลที่ครบถ้วน การตัดสินใจที่สมเหตุผลจะไม่เกิดขึ้น

2. การมีส่วนร่วมในระดับหารือ (Consult) เป็นลักษณะการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริง ความรู้สึกและความคิดเห็นประกอบการตัดสินใจ ดังนั้น ประชาชนมีส่วนร่วมในฐานะการให้ข้อมูล การตัดสินใจเป็นของหน่วยงานภาครัฐ รูปแบบการมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ เช่น การสำรวจความคิดเห็น การประชุมสาธารณะ

3. การมีส่วนร่วมในระดับการเข้ามามีส่วนร่วม (Involve) เป็นลักษณะการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทำงานตลอดกระบวนการตัดสินใจ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลระหว่างรัฐกับประชาชนอย่างจริงจัง และมีจุดมุ่งหมายชัดเจน ข้อมูลความคิดเห็นของประชาชนจะสะท้อนออกมาในทางเลือกต่าง ๆ รูปแบบการมีส่วนร่วมในขั้นนี้ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนขั้นนี้ใกล้เคียงกับการมีส่วนร่วมในระดับการร่วมมือ เพียงแต่รูปแบบการมีส่วนร่วม แบบร่วมมือมีลักษณะเป็นกิจกรรมถาวรมากกว่าการมีส่วนร่วมในขั้นนี้

4. การมีส่วนร่วมในระดับสร้างความร่วมมือ (Collaboration) เป็นการให้บทบาทของประชาชนในระดับสูง โดยประชาชนและภาครัฐจะทำงานร่วมกันในกระบวนการของการตัดสินใจ ฉะนั้น ความคิดเห็นของประชาชนจะสะท้อนออกมาในการตัดสินใจค่อนข้างสูง รูปแบบการมีส่วนร่วมในขั้นนี้ เช่น คณะกรรมการร่วมภาครัฐและภาคเอกชน และคณะที่ปรึกษาฝ่ายประชาชน

5. การมีส่วนร่วมในระดับให้อำนาจแก่ประชาชน (Empower) เป็นขั้นที่ให้บทบาทแก่ประชาชนในระดับที่สูงที่สุด เพราะให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ ภาครัฐจะดำเนินการตามการตัดสินใจ รูปแบบการมีส่วนร่วมในขั้นนี้ที่รู้จักกันดี คือ การลงประชามติ และการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง โดยกระบวนการประชาคมนั้นอยู่ในขั้นนี้ เพราะทั้ง 2 กรณี เป็นการให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ และภาครัฐดำเนินการตามผลการตัดสินใจ ภาครัฐมีบทบาทในการจัดหาข้อมูล สร้างความเข้าใจแก่ประชาชนและนำเสนอทางเลือกเพื่อให้ประชาชนตัดสินใจ ซึ่งประเด็นที่ให้ประชาชนตัดสินใจมักเป็นเรื่องที่มีผลกระทบต่อประชาชนโดยตรง ประโยชน์ของการตัดสินใจในขั้นนี้ คือ การสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน ความเข้าใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน

การตัดสินใจว่าการเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในระดับใดคงเป็นเรื่องของนโยบายของหน่วยงาน หรือผู้นำหน่วยงานต้องกำหนดให้ชัดเจนตั้งแต่ต้น และต้องแจ้งให้ประชาชนทราบก่อนการมีส่วนร่วมของประชาชน ทั้งนี้ เพื่อป้องกันมิให้เกิดความเข้าใจผิดเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วม ประสพการณ์ที่ผ่านมาหลายครั้งในการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมภาครัฐอาจต้องการกำหนดระดับการมีส่วนร่วมไว้แค่การให้ข้อเท็จจริง/ ข้อมูล (Inform) และการปรึกษาหารือ (Consult) ในขณะที่ประชาชน หรือองค์กรพัฒนาเอกชนคาดหวังว่าการเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมหมายถึงมีอำนาจในการตัดสินใจ (Empower) ซึ่งถ้าไม่มีการสื่อสารสร้างความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของการจัดและระดับการมีส่วนร่วมให้ชัดเจนตั้งแต่ต้น จะนำไปสู่ความขัดแย้งได้ การวางแผน โครงการมีส่วนร่วมโดยกำหนดระดับการมีส่วนร่วมที่ชัดเจนจึงมีความจำเป็น

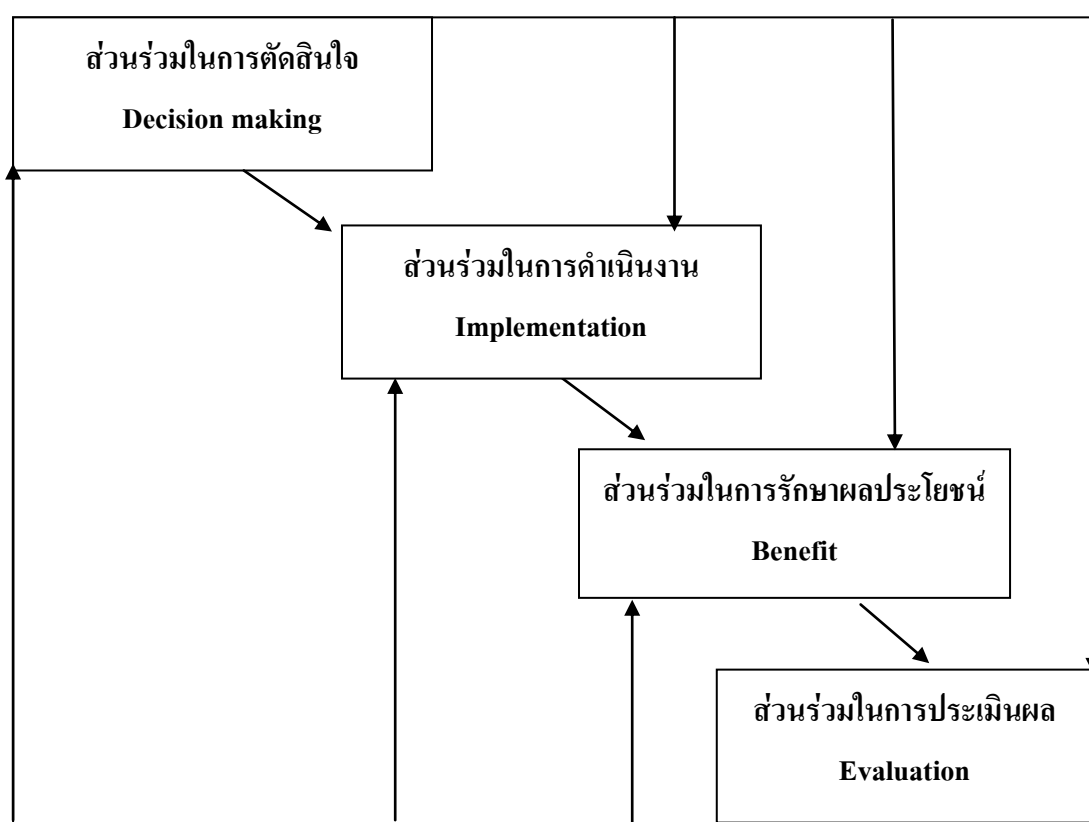
แนวคิดของ Cohen and Uphoff (1977) ได้จำแนกการมีส่วนร่วมเป็น 4 ประเภท คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มโครงการ โดยมีการอภิปรายถึงปัญหาและความต้องการ มีการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การกำหนดทางเลือกว่าควรจะทำโครงการหรือกิจกรรมใดบ้าง และการตัดสินใจว่าจะทำโครงการหรือกิจกรรมใด และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจยังครอบคลุมไปถึงการตัดสินใจในระหว่างการดำเนินงานโครงการ

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในทรัพยากรต่าง ๆ ให้กับโครงการทั้งในด้านเงิน แรงงาน วัสดุอุปกรณ์ และการมีส่วนร่วมในการบริหารและประสานงานโครงการต่าง ๆ

3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมประเภทนี้มีสองนัย คือ เป็นทั้งการร่วมรับประโยชน์และร่วมรับผลสืบเนื่องในทางลบจากโครงการพัฒนา ผลประโยชน์ที่ได้รับ ได้แก่ 1) ผลประโยชน์ด้านวัตถุคือ การมีรายได้และทรัพย์สินเพิ่มขึ้นและมั่นคงมากขึ้นหรือการมีสาธารณูปโภคที่เพียงพอ มีประสิทธิภาพ หรือคุณภาพดี 2) ผลประโยชน์ด้านสังคม ได้แก่ การได้รับการศึกษาหรือมีการรู้หนังสือมากขึ้น รวมทั้งการให้บริการสังคมอื่น ๆ มากขึ้นและมีคุณภาพดีขึ้น 3) ผลประโยชน์ส่วนบุคคล ได้แก่ การมีความนับถือตนเองมากขึ้น มีพลังอำนาจทางการเมืองมากขึ้น และมีความรู้สึกถึงความมีประสิทธิภาพของตนเอง

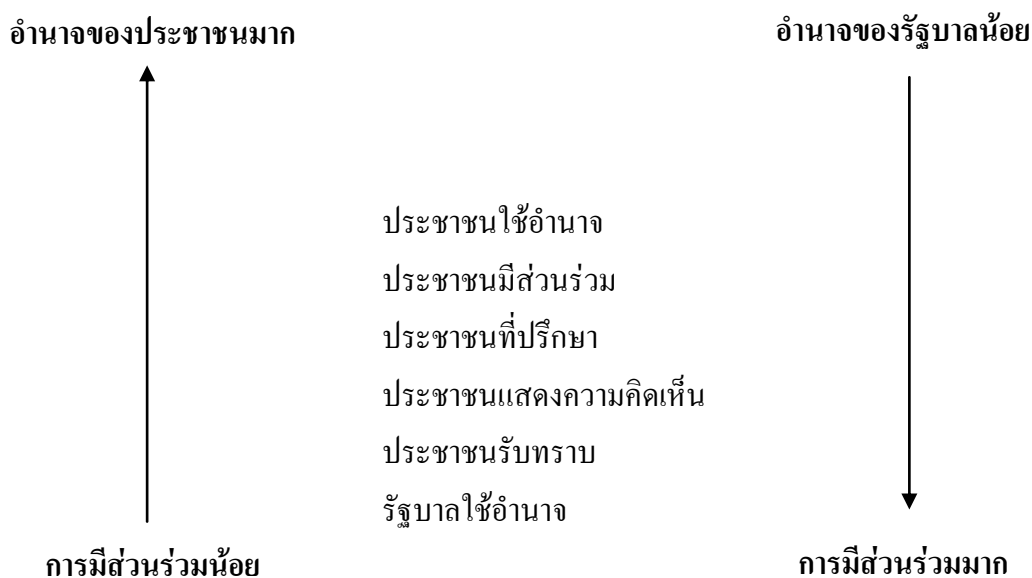
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล เป็นการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินโครงการทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ รูปแบบการมีส่วนร่วมประเมินอย่างเป็นทางการ เช่น การประชุมเพื่อทบทวนและประเมินการดำเนินงานที่ผ่านมา การร่วมเป็นคณะกรรมการหรือคณะกรรมการในการประเมินผล หรือการเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการในการวิจัยประเมินผล สำหรับการมีส่วนร่วมในการประเมินผลอย่างไม่เป็นทางการ เช่น การประชุมกลุ่มย่อยอย่างไม่เป็นทางการ หรือการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของโครงการ

ภาพที่ 4 วงจรการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Cohen and Uphoff

การให้ประชาชนมีส่วนร่วมนั้นสามารถทำได้ในหลายระดับ ขึ้นอยู่กับรัฐบาลแต่ละยุค
ว่าจะให้ความสำคัญต่อประชาชนมากน้อยต่างกัน คือ

1. การให้ประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจ หมายถึง ให้ประชาชนเข้าจัดการหรือดำเนินการเอง
โดยไม่มีการติดต่อกับรัฐบาลก่อนซึ่งอาจมีการโต้ตอบจากรัฐบาล ตัวอย่างเช่น การตั้งศาลเดี่ยว
การเดินทาง การเข้ายึดสถานที่ของทางราชการเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรม เป็นต้น โดย
ในภาพที่ 4 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของประชาชนกับอำนาจของรัฐบาล ซึ่งม
ความสัมพันธ์เชิงลบต่อกัน กล่าวคือ ถ้าประชาชนมีส่วนร่วมมาก รัฐบาลก็จะมีอำนาจน้อยลงหรือ
ในทางกลับกัน

ภาพที่ 5 ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของประชาชนกับอำนาจของรัฐบาล (ปราณี
พันธุ์มสินชัย, 2537)

2. ประชาชนและรัฐบาลร่วมกันแก้ปัญหา โดยมีอำนาจเท่าเทียมกัน ตัวอย่าง เช่น
โครงการทำความสะอาดหมู่บ้าน การสร้างถนน และขุดบ่อน้ำในหมู่บ้าน เป็นต้น

3. ประชาชนเป็นที่ปรึกษา หมายถึง รัฐบาลขอความคิดเห็นจากประชาชน และตั้งใจ
ที่จะกระทำการตามความเห็นนั้น แต่ก็ยังมีอำนาจที่จะไม่รับความคิดเห็นนั้นไปปฏิบัติ ตัวอย่างเช่น
การตั้งคณะกรรมการเพื่อการประสานงานระหว่างประชาชนและส่วนราชการ การแต่งตั้งคณะ
ที่ปรึกษา การประชุมกลุ่มย่อยเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเฉพาะกลุ่ม เป็นต้น

4. ประชาชนแสดงความคิดเห็น รัฐบาลให้โอกาสประชาชนได้แสดงความคิดเห็นในบางเรื่อง แต่มักจะไม่นำความเห็นไปปฏิบัติและยังมีอำนาจที่จะไม่รับฟังความคิดเห็นนั้น ตัวอย่างเช่น การประชุมใหญ่ที่ให้โอกาสประชาชนทุกคนได้แสดงความคิดเห็น การขอความเห็นในกฎระเบียบที่กำลังจะนำออกมาใช้

5. ประชาชนรับทราบ เป็นการแถลงข่าวสารและ/หรือมติของรัฐบาลให้ประชาชนได้ทราบ ประชาชนอาจมีปฏิกิริยาโต้ตอบหรือไม่ก็ได้ เช่น การแถลงถึงโครงการต่าง ๆ ที่รัฐบาลได้มีมติให้ดำเนินการ การริเริ่มกฎหมายต่าง ๆ และการเวนคืนที่ดิน เป็นอาทิ

6. รัฐบาลใช้อำนาจ กล่าวคือ รัฐบาลใช้อำนาจจัดการโดยไม่แจ้งให้ประชาชนทราบล่วงหน้า ตัวอย่างเช่น การสืบสวน จับกุมผู้กระทำความผิดกรณีต่าง ๆ โดยไม่แจ้งให้ทราบล่วงหน้า เป็นต้น

จากการศึกษาลำดับขั้นของการให้ประชาชนมีส่วนร่วม นั้น พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมดำเนินการ และมีส่วนร่วมสนับสนุน ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นมีหลายระดับขึ้นอยู่กับการให้ความสำคัญของรัฐบาลด้วย ซึ่งสามารถจัดลำดับการมีส่วนร่วมของประชาชนจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้คือ ประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจ ประชาชนมีส่วนร่วม ประชาชนเป็นที่ปรึกษา ประชาชนแสดงความคิดเห็น ประชาชนรับทราบ และรัฐบาลใช้อำนาจ

วิธีการแบ่งระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจแบ่งได้หลายวิธีขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และความละเอียดของการแบ่งเป็นสำคัญ การแบ่งระดับขั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนอาจแบ่งได้จากระดับต่ำสุดไปหาระดับสูงสุดออกเป็น 7 ระดับ และจำนวนประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในแต่ละระดับจะเป็นปฏิภาคกับระดับของการมีส่วนร่วม กล่าวคือ ถ้าระดับการมีส่วนร่วมต่ำ จำนวนประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมจะมาก และยิ่งระดับการมีส่วนร่วมสูงขึ้นเพียงใด จำนวนประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมก็จะลดลงตามลำดับ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเรียงตามลำดับจากต่ำสุดไปหาสูงสุด ได้แก่ 1) ระดับการให้ข้อมูล 2) ระดับการเปิดรับความคิดเห็นของประชาชน 3) ระดับการปรึกษาหารือ 4) ระดับการวางแผนร่วมกันจนถึงร่วมกันตัดสินใจ 5) ระดับการร่วมปฏิบัติ 6) ร่วมติดตามตรวจสอบ 7) ระดับการควบคุมโดยประชาชน

1. ระดับการให้ข้อมูล เป็นระดับต่ำสุดและเป็นวิธีการที่ง่ายที่สุดของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้วางแผนโครงการกับประชาชน เพื่อให้ข้อมูลแก่ประชาชนเกี่ยวกับการตัดสินใจของผู้วางแผนโครงการ แต่ไม่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นหรือเข้ามาเกี่ยวข้องกับใด ๆ วิธีการให้ข้อมูลอาจกระทำได้หลายวิธี เช่น การแถลงข่าว การแจกข่าว การแสดงนิทรรศการและการทำหนังสือพิมพ์ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ

อย่างไรก็ดีเพื่อป้องกันมิให้รัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจดุลพินิจในการให้หรือไม่ให้ข้อมูลดังกล่าวแก่ประชาชน จึงควรมีข้อกำหนดให้รัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องกระทำและกระทำอย่างทั่วถึงด้วย ยกเว้นข้อมูลบางประเภท เช่น เรื่องเกี่ยวกับความมั่นคงของชาติ เป็นต้น

2. ระดับการเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน เป็นระดับขั้นที่สูงกว่าระดับแรก กล่าวคือผู้วางแผนโครงการเชิญชวนให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นเพื่อให้ได้ข้อมูลมากขึ้นและประเด็นในการประเมินข้อดีข้อเสียชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการริเริ่มโครงการต่าง ๆ และการบรรยายให้ประชาชนฟังเกี่ยวกับโครงการต่าง ๆ แล้วขอความคิดเห็นจากผู้ฟัง เป็นต้น

3. ระดับการปรึกษาหารือ เป็นระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนที่สูงกว่าการเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน เป็นการเจรจากันอย่างเป็นทางการระหว่างผู้วางแผนโครงการและประชาชน เพื่อประเมินความก้าวหน้าหรือระบุประเด็นหรือข้อสงสัยต่าง ๆ เช่น การจัดประชุมการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ และการเปิดกว้างรับฟังความคิดเห็น เป็นต้น

4. ระดับการวางแผนร่วมกัน เป็นระดับขั้นที่สูงกว่าการปรึกษาหารือ กล่าวคือ เป็นเรื่องที่มีการมีส่วนร่วมที่ขอบเขตกว้างมากขึ้น มีความรับผิดชอบร่วมกันในการวางแผนเตรียมโครงการ และผลที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินเหมาะสมที่จะใช้สำหรับการพิจารณาประเด็นที่มีความยุ่งยากซับซ้อนและมีข้อโต้แย้งมาก เช่น การใช้กลุ่มที่ปรึกษาซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง การใช้อนุญาโตตุลาการเพื่อแก้ไขข้อขัดแย้ง และการเจรจาเพื่อหาทางประนีประนอมกัน เป็นอาทิ

5. ระดับการร่วมปฏิบัติ เป็นระดับขั้นที่สูงถัดไปจากระดับการวางแผนร่วมกัน คือเป็นระดับที่ผู้รับผิดชอบโครงการกับประชาชนร่วมกันดำเนินโครงการเป็นขั้นการนำโครงการไปปฏิบัติร่วมกันเพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

6. ร่วมติดตามตรวจสอบ ประเมินผล เป็นระดับการมีส่วนร่วมที่มีผู้เข้าร่วมน้อย แต่มีประโยชน์ที่ผู้เกี่ยวข้องหรือได้รับผลกระทบสามารถติดตามการดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ ได้รูปแบบของการติดตามตรวจสอบหรือประเมินผลอาจอยู่ในรูปแบบของการจัดตั้งคณะกรรมการติดตามประเมินผลที่มาจากหลายฝ่าย การสอบถามประชาชน โดยการทำการสำรวจเพื่อให้ประชาชนประเมินเป็นต้น

7. ระดับการควบคุมโดยประชาชน เป็นระดับสูงสุดของการมีส่วนร่วมโดยประชาชนเพื่อแก้ปัญหาข้อขัดแย้งที่มีอยู่ทั้งหมด เช่น การลงประชามติ เป็นต้น ข้อสังเกตเกี่ยวกับการลงประชามติ มี 2 ประการ คือ ประการแรกการลงประชามติจะสะท้อนถึงความต้องการของประชาชนได้ดีเพียงใดอย่างน้อยขึ้นอยู่กับความชัดเจนของประเด็นที่จะลงประชามติและการกระจายข่าวสารเกี่ยวกับข้อดีข้อเสียของประเด็นดังกล่าวให้ประชาชนเข้าใจอย่างสมบูรณ์และทั่วถึงเพียงใด และประการที่สองใน

ประเทศที่มีการพัฒนาทางการเมืองแล้ว ผลของการลงประชามติจะมีผลบังคับให้รัฐบาลต้องปฏิบัติตาม แต่สำหรับกรณีของประเทศไทยตามรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนซึ่งใช้อยู่ในปัจจุบัน ผลของการลงประชามติเป็นเพียงข้อเสนอแนะสำหรับรัฐบาลเท่านั้น ไม่มีผลบังคับให้รัฐบาลต้องปฏิบัติตามแต่อย่างใด (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 214)

ข้อมูลหมู่บ้านหนองอ้อ หมู่ 3 ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี

เดิมเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ มีอยู่ประมาณ 10 กว่าหลังคาเรือน คนในหมู่บ้านประกอบอาชีพด้วยการทำนาและทำสวนพริกไทย เป็นหมู่บ้านที่อยู่ห่างไกลจากหมู่บ้านอื่น ๆ ในสมัยนั้น เหตุที่เรียกว่า บ้านหนองอ้อ ก็เพราะบริเวณหมู่บ้านนี้มีหนองน้ำ และตามบริเวณริมหนองน้ำนี้มีต้นอ้อขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก ชาวบ้านจึงถือเอาสัญลักษณ์นี้ตั้งเป็นชื่อของหมู่บ้าน แล้วเรียกกันว่า “บ้านหนองอ้อ” สืบต่อกันมา หมู่บ้านหนองอ้อนี้ เดิมเป็นท้องที่ที่ขึ้นอยู่กับอำเภอท่าหลวง ต่อมาที่ว่าการอำเภอย้ายมาตั้งที่บ้านมะขาม ท้องที่ในหมู่บ้านจึงขึ้นอยู่กับอำเภอมะขามดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

มีวัดครั้งแรก จากหมู่บ้านเล็ก ๆ ที่ห่างไกล จากหมู่บ้านอื่น ในปี พ.ศ. 2406 ก็ได้มีชาวบ้าน 5 คน คือ นายปาน นายลับ นายสน นายยัง นายจันทร์ มีความเห็นร่วมกันว่า ควรจะมีวัดไว้เพื่อบำเพ็ญกุศลสำหรับชาวบ้าน ซึ่งจะได้ไม่ต้องเดินทางไปบำเพ็ญกุศลยังวัดอื่น อันเป็นระยะทางที่ไกลและลำบากมาก จึงได้ก่อสร้างวัดขึ้นในหมู่บ้าน เป็นวัดแรกของหมู่บ้านหนองอ้อ ให้ชื่อว่า “วัดราษฎร์ศรัทธาราม” แล้วนิมนต์พระมาอยู่ประจำเป็นครั้งแรกแต่ต่อมาก็ต้องล้มเลิกไปเพราะหาพระมาอยู่ประจำไม่ได้ ต่อมาในปี พ.ศ. 2427 มีนายปานเป็นหัวหน้า พร้อมด้วยนายลับ นายสน นายจันทร์ นายจำ มาสร้างวัดขึ้นมาใหม่อีกและไปอาราธนาพระเถียบ จันทสโร จากวัดไผ่ล้อมมาเป็นเจ้าอาวาสและได้ตั้งชื่อวัดตามชื่อของหมู่บ้านว่า “วัดหนองอ้อ”

มีโรงเรียนหลังแรก วัดหนองอ้อนอกจากจะเป็นที่บำเพ็ญกุศลแล้ว ในวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2467 ยังเปิดให้มีการสอนหนังสือเด็กโดยใช้ศาลาการเปรียญของวัดเป็นสถานที่เรียน แต่เนื่องด้วยไม่สะดวกในเหตุบางประการทั้งเด็กก็มีจำนวนมากขึ้น ในปี พ.ศ. 2479 พระครูนิเทศ ฯ เจ้าอาวาสองค์ที่สองของวัดหนองอ้อ เห็นควรว่าควรมีโรงเรียนเอกเทศไว้เป็นสถานที่ให้เด็กเรียนหนังสือจึงดำริสร้างโรงเรียนขึ้นจึงได้ชักชวนชาวบ้านพร้อมทั้งพระภิกษุ สามเณร ไปตัดไม้ไผ่และเลื่อยกันเอง ในปี พ.ศ. 2481 ก็ได้ไม้มาพอตามจำนวนที่ต้องการจึงได้เริ่มก่อสร้างโรงเรียนขึ้นเป็นหลังแรก ให้ชื่อว่า โรงเรียนวัดหนองอ้อ (นิเทศชนานุเคราะห์) ซึ่งสถานที่ตั้งของโรงเรียนก็อยู่ในบริเวณเดียวกันกับวัด เป็นสถานที่เพาะบ่มการศึกษาของลูกหลานชาวบ้านหนองอ้อและใกล้เคียงเป็นเวลา 64 ปี ต่อมาเมื่อความเจริญเริ่มเข้ามา การสัญจรไปมาเริ่มสะดวกสบายขึ้น เด็กหลาย ๆ คน

เริ่มเข้าไปเรียนในตัวเมือง เด็กเริ่มน้อยลง จนในที่สุดโรงเรียนวัดหนองอ้อก็ต้องถูกยุบไป ในปี พ.ศ. 2546

จากหนองอ้อมาสู่-หนองอ้อล่าง หนองอ้อแต่เดิมจะมีพื้นที่ประกอบด้วยหมู่ที่ 3 และ หมู่ที่ 9 รวมกัน เป็นหมู่ที่ 10 ต่อมาเมื่อมีการแบ่งแยกหมู่บ้านอ่างศิรีเป็นตำบลอ่างศิรี บ้านหนองอ้อ ก็ถูกเปลี่ยนจากหมู่ที่ 10 เป็นหมู่ที่ 3 โดยผู้ใหญ่บ้านในขณะนั้น คือนายบุญช่วย ธรรมอินทอง แต่พื้นที่ยังรวมกันอยู่ ต่อมาในปี พ.ศ. 2540 สมัยนายสม โภชน์ กะวิ เป็นผู้ใหญ่บ้านได้ขอให้ มีการแบ่งแยกหมู่บ้านหนองอ้อออกเป็น 2 หมู่บ้าน เพื่อง่ายต่อการพัฒนาและการปกครองเนื่องจาก มีจำนวนประชากรอาศัยอยู่หนาแน่น โดยใช้ถนนหลวงแผ่นดินสายจันทบุรี-สระแก้ว เป็นแนวแบ่ง เขตระหว่างหมู่บ้านทั้งสองหมู่ โดยหมู่ 3 จะอยู่ทางทิศตะวันออกติดกับภูเขาเรียกว่า “บ้านหนองอ้อ” คงเดิม ส่วนหมู่ 9 จะอยู่ทางทิศตะวันตกติดกับแม่น้ำจันทบุรี เรียกว่า “บ้านหนองอ้อล่าง”

บ้านหนองอ้อ ตั้งอยู่ในเขตการปกครองของเทศบาลตำบลมะขามเมืองใหม่ อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี มีเนื้อที่ประมาณ 4,087 ไร่ และมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศ	ติดต่อบ้าน	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด
เหนือ	หมู่ 2 บ้านทุ่งดินเหนียว	มะขาม	มะขาม	จันทบุรี
ใต้	หมู่ 6 ตำบลพลับพลา	พลับพลา	เมือง	จันทบุรี
ตะวันออก	หมู่ 1 ตำบลอ่างศิรี	อ่างศิรี	มะขาม	จันทบุรี
ตะวันตก	หมู่ 9 บ้านหนองอ้อล่าง	มะขาม	มะขาม	จันทบุรี

ลักษณะภูมิประเทศ

หมู่ที่ 3 บ้านหนองอ้อ มีลักษณะเป็นที่ราบเนินเขามีภูเขาเขียวชอุ่มซึ่งยังคงมีต้นไม้ หนาแน่น มีลำคลองไหลผ่านหมู่บ้าน 3 สาย คือ คลองสุขโข, คลองเสม็ดแดง ซึ่งมีป่าต้นน้ำมาจาก เทือกเขาสระบาปและคลองทราย ซึ่งมีป่าต้นน้ำจากภูเขาไม้แก้ว

ลักษณะภูมิอากาศ

ฤดูร้อน มีนาคม-เมษายน

ฤดูฝน พฤษภาคม-ตุลาคม

ฤดูหนาว พฤศจิกายน-กุมภาพันธ์

ลักษณะภูมิอากาศของหมู่ที่ 3 บ้านหนองอ้อ สภาพอากาศเป็นลักษณะร้อนชื้น ฝนตก สลับกับอากาศร้อน ในฤดูหนาวอากาศจะไม่หนาวเย็นมาก ส่วนใหญ่จะอากาศหนาวในตอนกลางคืน และร้อนในตอนกลางวัน

การประกอบอาชีพ

ประชาชนหมู่ 3 บ้านหนองอ้อ โดยส่วนใหญ่จะมีรายได้จากการประกอบอาชีพ การทำสวนผลไม้ ปลูกยางพารา รับราชการ ค้าขาย รับจ้าง ซึ่งสามารถจำแนกได้ ดังต่อไปนี้

1. การทำสวนผลไม้ด้วยสภาพพื้นที่ที่มีความเหมาะสม มีแม่น้ำไหลผ่านกลางหมู่บ้าน พร้อมกับมีเขื่อนกักเก็บน้ำขนาดใหญ่ 1 แห่งและมีฝายน้ำล้น 1 แห่ง ทำให้มีน้ำอุดมสมบูรณ์ ทำให้ประชาชนในพื้นที่ หันมาประกอบอาชีพการทำสวนผลไม้ ซึ่งผลไม้ที่นิยมปลูกก็คือ มังคุด ทุเรียน เงาะ ลองกอง สละ โดยลักษณะการทำสวนจะเป็นการทำสวนผสม คือ ปลูกพืชหลายอย่าง ในที่แปลงเดียวกัน

2. การปลูกยางพาราและรับจ้างกรีดยางพารา นอกจากการทำสวนผลไม้แล้ว การปลูกยางพาราก็เป็นอีกอาชีพหนึ่งของประชาชนในหมู่บ้าน ซึ่งในปัจจุบันยางพารามีราคาแพงประชาชนส่วนหนึ่งหันมาปลูกยางพาราและรับจ้างกรีดยางพาราในช่วงฤดูแล้งหรือช่วงที่ไม่มีฝนตกชุก ซึ่งสามารถเป็นรายได้ดีเช่นเดียวกัน

3. ค้าขาย เนื่องจากในปัจจุบันมีตลาดนัดเป็นจำนวนมาก ชาวบ้านนำสินค้าที่ผลิตเอง และสินค้าที่หาได้ในชุมชนไปขาย นอกจากนี้ในช่วงหน้าผลไม้ คนในชุมชนก็จะทำการค้าขายผลไม้หรือทำผลไม้ส่งออก เช่น มังคุด ทุเรียน ซึ่งในระยะ 2-3 เดือน ก็สามารถสร้างรายได้ให้เป็นอย่างดี

4. รับราชการ/ รับจ้าง จำนวนครัวเรือนที่มีสมาชิกในครัวเรือนรับราชการ/ รับจ้างและข้าราชการบำนาญ มีจำนวนไม่น้อย ซึ่งในปัจจุบันข้าราชการบำนาญ ก็หันมาช่วยกันร่วมคิดในการพัฒนาหมู่บ้าน

ประเพณี วัฒนธรรมและความเชื่อของชุมชน

ถึงแม้ว่า...การแบ่งแยกหมู่บ้านออกมาระหว่างหมู่ 3 บ้านหนองอ้อ และหมู่ 9 บ้านหนองอ้อล่าง แต่คนในหมู่บ้านทั้งสองหมู่ ไม่ได้คิดแบ่งแยกกันแต่อย่างใด ทุกคนยังอยู่ด้วยความผูกพันกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันเป็นอย่างดีโดยใช้ “วัดหนองอ้อ” เป็นศูนย์รวมของจิตใจเพราะคนในชุมชนนับถือศาสนาพุทธและวัดหนองอ้อ จะมีงานประจำปีทุกปี ในเดือนธันวาคม และในเดือนเมษายนก็จะมีการบวชเณรภาคฤดูร้อนทุกปีและทุกครั้งที่วัดมีการจัดงานชาวบ้านของทั้ง 2 หมู่ ก็จะมาช่วยวัดกันอย่างแข็งขัน ทำให้เห็นถึงความรักความสามัคคีที่ทุกคนมีให้กัน สร้างความเข้มแข็งของคนในชุมชน นอกจากนี้การสืบสานประเพณีศิลปวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับศาสนาพุทธ ชาวบ้านก็ยังคงกระทำกันอยู่เสมอ ได้แก่ ประเพณีสงกรานต์, ก่อกองพระทราย, รดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ในวันสงกรานต์, ประเพณีลอยกระทง, วันเข้าพรรษา-ออกพรรษา, ตักบาตรเทโว, วันขึ้นปีใหม่, วันตรุษจีน, ตรุษไทย, ทำบุญส่งทุ่ง

สภาพพื้นที่ ลิงแควล้อมและทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

หมู่ที่ 3 บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มและมีเนินเขา แบ่งเป็นพื้นที่ปลูกพืช 3,595 ไร่ ประมง 4 ไร่ ปศุสัตว์ 3 ไร่ และอื่น ๆ อีก 7 ไร่ ในพื้นที่ลักษณะดินจะเป็นดินร่วนปนทรายในบริเวณที่ราบลุ่ม ส่วนเนินเขาจะเป็นดินลูกรัง พื้นที่ทางด้านทิศตะวันออกจะติดกับภูเขาไม้แก้วและเขาสระบาป ซึ่งภูเขา ยังเป็นภูเขาที่ยังอุดมสมบูรณ์ มีต้นไม้หนาแน่น อากาศจึงมีความชุ่มชื้นอยู่เสมอมีลำคลองไหลผ่านหมู่บ้าน 3 สาย มีเขื่อนกักเก็บน้ำ 2 แห่ง คือ อ่างเก็บน้ำห้วยตาโอบ และฝายน้ำล้นคลองสุขโข มีสะพานสาธารณประโยชน์เพื่อใช้ผลิตน้ำประปาหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังมีป่าชุมชนอีก 1 แห่ง ซึ่งยังคงความอุดมสมบูรณ์เช่นกัน

กลุ่มอาชีพและผลิตภัณฑ์ชุมชน

เนื่องจากมีปัจจัยที่เอื้อต่อการทำการเกษตร คนในหมู่บ้านส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพการเกษตร คือ การทำสวนผลไม้ ซึ่งผลไม้ที่นิยมปลูกมาก คือ ทุเรียน มังคุด เงาะ ลองกอง ซึ่งในแต่ละปีจะมีผลผลิตออกสู่ตลาดพร้อมกันเป็นจำนวนมาก ทำให้ราคาผลผลิตตกต่ำ การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรจึงเป็นอีกวิธีหนึ่งในการแก้ปัญหาราคาผลผลิตจึงได้มีการจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองอ้อขึ้นเพื่อนำสินค้าทางการเกษตรมาแปรรูปเพื่อจัดจำหน่าย เช่น ทุเรียนทอดกรอบ ทุเรียนกวน สลัดลอยแก้ว ข้าวเกรียบ และผลิตภัณฑ์จากงานฝีมือกลุ่มสตรีอาสาพัฒนา

ข้อมูลการคมนาคม/ สาธารณสุข

บ้านหนองอ้อ หมู่ที่ 3 อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอมะขาม ด้านทิศเหนือ เป็นระยะทางโดยประมาณ 6 กิโลเมตรและห่างจากจังหวัดจันทบุรี โดยประมาณ 10 กิโลเมตร โดยใช้เส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 37 (ถนนเฉลิมพระเกียรติ ร. 9) เชื่อมต่อกับถนนสุขุมวิทที่สามแยกปากแซง ตำบลพลับพลา อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

สาธารณสุข

ด้านสุขภาพอนามัยของประชาชนในหมู่บ้านหนองอ้อ จะใช้บริการด้านการแพทย์และอนามัยของรัฐสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งมีอยู่ 1 แห่ง คือ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหลวงประกอบนิตินสาร ตั้งอยู่ที่ หมู่ 9 บ้านหนองอ้อล่าง ตำบลมะขาม ซึ่งมีจำนวนบุคลากร 4 คน ซึ่งเป็นการรักษาขั้นพื้นฐาน ในกรณีคนไข้อาการหนักเกินกำลังที่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหลวงประกอบนิตินสารจะรักษาทางโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหลวงประกอบนิตินสารก็จะดำเนินการส่งต่อคนไข้ไปยังโรงพยาบาลมะขาม ซึ่งอยู่ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 6 กิโลเมตร

การเดินทางเข้าหมู่บ้าน/ เส้นทางในหมู่บ้าน

บ้านหนองอ้อ หมู่ 3 อยู่ระหว่างกิโลเมตรที่ 2-4 ถนนเฉลิมพระเกียรติ ร. 9 (ทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 317 จันทบุรี-สระแก้ว) เส้นทางเข้าหมู่บ้านจะเป็นถนนคอนกรีต ถนนไผ่ฝุ่นและ

ถนนลูกวัง มีถนนรอบหมู่บ้านระหว่างสุขุโฆธารา 1 กับสุขุโฆธารา 2 เส้นทางในถนนซอย สุขุโฆธารา 1 มีเส้นทางเชื่อมต่อกับตำบลอ่างศิระและตำบลพลับพลา พาหนะที่ใช้เดินทางส่วนใหญ่จะเป็นรถยนต์ และรถจักรยานยนต์

วิเคราะห์ข้อมูลศักยภาพชุมชน (SWOT)

จุดแข็ง

1. ชุมชนสามัคคี ประชากรเข้มแข็ง ร่วมมือและ เสียสละ
2. ผู้นำเข้มแข็ง เสียสละ
3. การศึกษาของประชากรอยู่ในเกณฑ์สูง (หมู่ 3)
4. ทรัพยากรอุดมสมบูรณ์
5. มีกองทุนต่าง ๆ ในหมู่บ้านหมุนเวียน
6. สถานที่ท่องเที่ยว
7. ใกล้เคียงตลาดขายส่งผลไม้

จุดอ่อน

1. ผลผลิตราคาตกต่ำ
2. ต้นทุนในภาคเกษตรสูง
3. หนี้สิน
4. การคมนาคมไม่สะดวก
5. ปัญหาสภาวะแวดล้อมเป็นพิษ
6. เยาวชนไม่เรียนหนังสือ ออกเรียนก่อน

โอกาส

1. โรงเรือนผลิตปุ๋ยอินทรีย์
2. หน่วยงานเข้ามาพัฒนาและร่วมส่งเสริมสถานที่ท่องเที่ยว
3. เชื้อนกักเก็บน้ำ
4. นโยบายรัฐบาล โครงการเศรษฐกิจพอเพียง, อยู่ดีมีสุข
5. ถนนคอนกรีตทุกเส้นในหมู่บ้าน

อุปสรรค

1. การเมืองไม่มั่นคง, การประท้วง, ปิดถนน
2. ผลผลิตล้นตลาด
3. ค่าครองชีพสูง
4. ความไม่แน่นอนของธรรมชาติ ฤดูกาลที่เปลี่ยนไป ภาวะโลกร้อน

สรุปโครงการ/ กิจกรรมจากการวิเคราะห์ศักยภาพชุมชน

กิจกรรม/ โครงการเชิงรุก (สร้างโอกาส)

1. โครงการทำปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ
2. โครงการปลูกป่าชุมชน
3. โครงการปรับภูมิทัศน์สวนสาธารณะ
4. โครงการสร้างเสริมสุขภาพ
5. โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
6. โครงการธนาคารขยะ
7. โครงการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชน
8. โครงการตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง
9. โครงการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

กิจกรรม/ โครงการเชิงรับ (แก้ปัญหา)

1. โครงการกลุ่มออมทรัพย์
2. โครงการทำบัญชีครัวเรือน
3. โครงการลดปัญหาหนี้สิน
4. โครงการปรับปรุงคุณภาพผลผลิต
5. โครงการสร้างอาชีพเสริม

การวิเคราะห์ศักยภาพของหมู่บ้าน/ ชุมชนในแต่ละด้าน

ด้านเศรษฐกิจ ด้วยประชากรหมู่ที่ 3 บ้านหนองอ้อ จะประกอบอาชีพ การทำสวนผลไม้ เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งสวนผลไม้จะมีอยู่ในพื้นที่ของหมู่บ้านและพื้นที่นอกหมู่บ้านต่างตำบลแต่ในพื้นที่ หมู่ 3 ผลไม้ที่นิยมปลูกหลัก ๆ คือ มังคุด เงาะ ทุเรียน ลองกอง สละ การปลูกจะเป็นการปลูกสวนผสม ปลูกพืชทุกอย่างในแปลงเดียวกัน แต่พืชหลักที่นิยมปลูกมากที่สุดในพื้นที่ของหมู่ 3 ก็คือ มังคุด คนในชุมชนที่ปลูกมังคุดจึงมีการรวมกลุ่มเพื่อปรับปรุงคุณภาพของผลผลิต เพื่อให้ได้ผลผลิตตรงตาม ความต้องการของตลาด ซึ่งในปัจจุบันคนในชุมชนจะมีความรู้และทำมังคุดเพื่อการส่งออกกัน อย่างแพร่หลาย ทำให้ผลผลิตได้ราคาดี ทำให้สภาพเศรษฐกิจของหมู่บ้านอยู่ในเกณฑ์ดี นอกจากนี้ ในปัจจุบันพื้นที่การค้าขายผลไม้ก็ได้ขยายพื้นที่จากตลาดปากแซงจนมาถึงบริเวณหมู่ 3 บ้านหนองอ้อ จึงทำให้คนในชุมชนสะดวกสบายในการขายผลไม้มากยิ่งขึ้น สามารถลดภาระค่าใช้จ่ายใน การเดินทางไปขายผลผลิต

ด้านการบริหารจัดการ หมู่ 3 ใช้วิถีทางบริหารจัดการตามระบอบประชาธิปไตย ตัดสินด้วยเสียงข้างมาก การบริหารภายในหมู่บ้านจะกระจายการบริหาร โดยให้คณะกรรมการหมู่บ้านแยกกลุ่มบ้านกันรับผิดชอบ เพื่อจะได้รับฟังถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนได้อย่างทั่วถึง และคณะกรรมการก็จะนำปัญหาภายในกลุ่มบ้านที่รับผิดชอบมาเข้าร่วมประชุมประจำเดือน หรือจะเป็นการประชุมเฉพาะกิจเพื่อร่วมกันหาแนวทางแก้ไขกับปัญหานั้น ๆ โดยเน้นการแก้ไขปัญหาโดยชุมชนเองก่อน แต่ถ้าไม่สามารถทำได้ก็จะมีกรร้องขอจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ การจัดทำบัญชีรายรับ-จ่ายของหมู่บ้านก็จะมีควมโปร่งใส มีการจัดทำบัญชี และจะติดประกาศไว้ทุกครั้งที่มีรับ-จ่ายเงิน เพื่อให้คนในชุมชนได้รับทราบถึงฐานะทางการเงินของหมู่บ้าน นอกจากนี้ผู้นำของหมู่บ้านก็ยังมี ความเสียสละเพื่อชุมชน โดยทุกท่านพร้อมหักเงินเดือนของตนเองทุกคน คนละ 100-200 บาท เพื่อให้หมู่บ้านได้สะสมไว้สำหรับการพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งในปัจจุบันหมู่บ้านก็มีงบไว้สำหรับพัฒนา ทำให้การทำงานคล่องตัวและง่ายขึ้น

ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ด้วยอาชีพการทำสวนผลไม้ นับจึงเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญอย่างยิ่ง การรักษาต้นป่าที่เป็นต้นน้ำ ถือเป็นหน้าที่หลักของคนในชุมชน โดยคนในชุมชน จะช่วยกันสอดส่องดูแลไม่ให้มีการตัดไม้ทำลายป่า มีการตั้งกลุ่มอนุรักษ์น้ำอนุรักษ์ป่าในชุมชน นอกจากการไม่ทำลายทรัพยากรป่าแล้ว คนในชุมชนรวมถึงเยาวชน ยังมีการปลูกป่าเพิ่มขึ้นอีก ในสวนสาธารณะของชุมชน โดยต้นไม้ทุกต้นจะมีป้ายชื่อของคนในชุมชนที่ปลูก และให้คนที่ปลูกคอยมาดูแลต้นไม้ของตนเอง ภายใต้การแข่งขันว่าภายในหนึ่งปีต้นไม้ของใครโตเร็วที่สุด และมีการให้รางวัลจึงเป็นกิจกรรมที่สนุกสนานของคนในชุมชนและเป็นการปลูกฝังให้เยาวชนรักและหวงแหนป่า ซึ่งในปัจจุบันเป็นที่น่ายินดีที่ ต้นไม้ของทุกคน ก็ยังเติบโตครบทุกต้นและกำลังจะเป็นป่าชุมชนที่สวยงามภายในสวนสาธารณะของหมู่บ้านในภายภาคหน้า

ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ถือเป็นปัญหาใหญ่ของชุมชนที่กำลังประสบอยู่ในขณะนี้ เนื่องจากทางทิศเหนือของชุมชนซึ่งมีพื้นที่ติดต่อกับหมู่ 2 บ้านทุ่งดินเหนียวบริเวณเนินเขากระชาย ซึ่งเป็นที่ทิ้งขยะของเทศบาลเมืองจันทบุรี ซึ่งในแต่ละวันจะมีขยะจากที่ต่าง ๆ มาทิ้งเป็นจำนวนมาก ร้อยตัน การสะสมของขยะที่มีมานานนับปี ทำให้คนในชุมชนเริ่มกังวลถึงปัญหาต่าง ๆ ที่จะตามมา นอกจากปัญหาต่าง ๆ คือ กลิ่นเหม็นแล้ว อาจจะเป็นแหล่งสะสมของเชื้อโรค การเกิดสารปนเปื้อนในน้ำที่ซึมมาตามดินเพราะคนในชุมชนส่วนใหญ่จะมีบ่อน้ำตื้นไว้ใช้บริโภคในครัวเรือนด้วยพื้นที่ของบ่อขยะจะเป็นเนินเขา เมื่อมีฝนตกลงมาน้ำก็จะไหลลงสู่ที่ต่ำ น้ำจากกองขยะส่วนหนึ่งไหลลงสู่แม่น้ำลำคลอง ซึ่งคนในชุมชนกลัวว่าจะเกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่จึงเป็นปัญหาที่คนในชุมชนต้องร่วมกันคิดแก้ไขปัญหาและประสานขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อแก้ไขปัญหานี้

ด้านสังคม แม้ว่าหมู่ที่ 3 จะอยู่ใกล้เขตเมือง อาจจะมีวัฒนธรรมใหม่ ๆ เข้ามาแต่คนในชุมชนก็ยังคงมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ซึ่งจะเห็นได้จากงานบุญต่าง ๆ ในชุมชนคนในชุมชนก็จะช่วยเหลือกันเป็นอย่างดีทุกคนพร้อมที่จะสละเวลามาช่วย นอกเหนือจากงานบุญงานพัฒนาสถานที่สาธารณะของหมู่บ้าน เช่น ป่าชุมชน สนามกีฬา ถนนรอบหมู่บ้าน ประชาชนในชุมชนก็จะช่วยกันเป็นอย่างดีด้วยความเต็มใจก่อเกิดความรักความสามัคคีในชุมชน ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง

ปัญหาสังคม ด้วยวัฒนธรรมใหม่ ๆ จะส่งผลกระทบต่อกับเยาวชนบ้างในส่วนของวัฒนธรรมของการเลียนแบบ เช่น เล่นเกมส์, เล่นอินเทอร์เน็ต, ติดเพื่อน เทียวยามวิกาล ทำให้เยาวชนไม่อยากไปโรงเรียน สุดท้ายก็ต้องออกจากโรงเรียน เรียนไม่จบ หางานทำไม่ได้ แต่เนื่องจากผู้ปกครองมีส่วนผลไม้มักเด็กโตขึ้นมาก็สามารถทำงานในสวนผลไม้มีรายได้เช่นเดียวกัน แต่ก็จะไม่มีความรู้ติดตัวเพื่อนำมาพัฒนาหมู่บ้านสืบต่อไป

โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ปี 2555

โครงการพัฒนาหมู่บ้านตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบเป็นการจัดกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อให้เกิดระบบบริหารจัดการชุมชน ซึ่งหมายถึง กระบวนการในการทำน้ำที่ต่าง ๆ ที่มุ่งสู่เป้าหมายของชุมชนที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการใช้ทรัพยากรได้อย่างเฉลียวฉลาดและคุ้มค่า การตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง ปฏิบัติการสำเร็จตามแผนที่กำหนดไว้จากการทำงานร่วมกัน โดยใช้บุคคล กลุ่มคน ทรัพยากร รวมทั้งการออกแบบและรักษาบรรยากาศแวดล้อมในชุมชนให้ทุกคนในชุมชนร่วมกันทำงานได้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งประกอบด้วยความสัมพันธ์ขององค์ประกอบภายในชุมชน คือ การมีกลุ่มคน หรือองค์กรของชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบเคลื่อนไหวผลักดันกิจกรรมการพัฒนาทั้งปวง โดยจัดให้มีและใช้ระบบข้อมูล ใช้ข้อมูลพื้นฐานในการจัดประชุมคิดวิเคราะห์ จัดทำแผนเพื่อการพัฒนาหมู่บ้าน ดำเนินการกิจกรรมตามแผนพัฒนา และบูรณาการเงินทุนทั้งภายในชุมชนและนอกชุมชนเพื่อสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมตามแผนที่วางไว้ ซึ่งระบบการทำงานเช่นนี้ของชุมชนจะทำให้มีกิจกรรมเกิดขึ้นและมีการเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลงยกระดับเพิ่มขึ้นตลอดเวลา

การจัดโครงการพัฒนาตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ จึงเป็นการนำหมู่บ้านที่มีความพร้อมมีผลการปฏิบัติที่สำเร็จชัดเจนอยู่แล้ว มาเพิ่มเติมความสามารถในการเป็นต้นแบบสำหรับการขยายผลแนวทาง วิธีปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว และชุมชน เพื่อใช้เป็นสถานที่เรียนรู้สำคัญให้กับหมู่บ้านอื่น ๆ ที่ยังไม่ได้เริ่มต้นในการพัฒนาตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การแยกประเภทหมู่บ้านเป็น 3 ระดับ ประกอบด้วย “พออยู่ พอกิน” “อยู่ดี กินดี” และ “มั่งมี ศรีสุข” ก็เพื่อใช้เป็นต้นแบบในการเรียนรู้ให้กับหมู่บ้านที่มีจุดเริ่ม หรือมีพื้นฐาน สถานการณ์ของหมู่บ้าน

ใกล้เคียงกัน สามารถเรียนรู้ เลียนแบบ ได้โดยไม่ต้องใช้ความรู้ความชำนาญที่ต่างกันมากนัก

การจัดกิจกรรมในหมู่บ้านต้นแบบจึงมีขั้นตอนที่เริ่มจากการพัฒนา ส่งเสริม สนับสนุน บทบาทของผู้ทำให้เป็นแกนนำหรือหัวเรี่ยวหัวแรงหลักในการนำประชาชนในหมู่บ้านให้ลุกขึ้น ทำกิจกรรมเพื่อจัดการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นหรืออาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ส่งเสริมให้ผู้นำจัด กระบวนการทำแผนชุมชนสร้างให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคิด ตัดสินใจกำหนด เป้าหมายการทำงาน โดยคนในชุมชนเอง ผลักดันสร้างความรับผิดชอบให้เกิดกับบุคคลในชุมชนในการดำเนินงานบริหารจัดการในกิจกรรมตามแผนงานการพัฒนา ซึ่งสามารถบูรณาการกิจกรรมต่าง ๆ จากทุกหน่วยงาน โดยมีแผนเป็นเครื่องกำกับการพัฒนา เมื่อได้ดำเนินการ มีประสบการณ์ มีความรู้ จัดทำเป็นชุดความรู้ มีหลักสูตรสำหรับการถ่ายทอดความรู้ จัดเป็นแหล่งเรียนรู้ หรือศูนย์เรียนรู้เพื่อการขยายผลในฐานะหมู่บ้านต้นแบบต่อไป ซึ่งผลการจัดโครงการต่างๆนอกจากจะจัดขึ้นเพื่อป้องกัน แก้ปัญหา อนุรักษ์ เพิ่มมูลค่าให้กับชุมชนแล้วยังสามารถสร้างภาวะผู้นำ ทักษะการจัดการ สร้างและ พัฒากลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันการทำงานในหมู่บ้านด้วยคนคณะเดียว กลุ่มเดียวอาจเกิดข้อจำกัดในการปฏิบัติ เช่น ขาดทรัพยากร ความรู้ประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญ ยังไม่มากจึงต้องอาศัยจากผู้ที่มีประสบการณ์ ความชำนาญ หรือแม้กระทั่งการพึ่งพา แลกเปลี่ยน ทรัพยากรจากภายนอก ซึ่งสามารถสร้างความสัมพันธ์เป็นเครือข่ายระหว่างกันทั้งกับหน่วยงานกับ องค์กร กับหมู่บ้านอื่น ๆ ก็ยังเป็นภาระระดับการทำงานที่กว้างออกไปและทำงานที่ยากและท้าทาย เป็นประโยชน์มากยิ่งขึ้นได้เพราะมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

ขั้นตอนในการส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

วัตถุประสงค์

1. สร้างกระบวนการพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านด้วยหลัก “การพึ่งตนเอง” ในการแก้ปัญหา ความยากจนของประชาชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและ

2. จัดระบบการบริหารจัดการชุมชนและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

วิธีการ/ ขั้นตอนการดำเนินงาน/ เงื่อนไขของกิจกรรม กระบวนการ/ ขั้นตอน/ วิธีการทำงาน

1. จังหวัดดำเนินการประเมินผลหมู่บ้าน จัดทำทะเบียน/ บัญชีหมู่บ้าน ที่ผ่านเกณฑ์ตามตัวชี้วัดที่กำหนด และเสนอผลการประเมินให้ศูนย์อำนวยการปฏิบัติการขจัดความยากจนและพัฒนาชนบทตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัด (ศจพ.จ.) ตรวจสอบ จัดลำดับและกำหนดเป็นหมู่บ้านหรือชุมชนเป้าหมาย 3 ลักษณะ ดังนี้

1.1 ระดับพออยู่ พอกิน

1.2 ระดับอยู่ดี กินดี

1.3 ระดับมั่งมี ศรีสุข

สร้างแกนนำหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ

วัตถุประสงค์ เพื่อให้แกนนำหมู่บ้านมีความรู้ ในหลักการและแนวทางการพัฒนาหมู่บ้านตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

เป้าหมาย

1. แกนนำหมู่บ้านเป้าหมายการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ เช่น ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน กรรมการกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้นำอื่น ๆ
2. ชุมชนได้รับการติดตามและประเมินผล โครงการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการความรู้กับชุมชน

วิธีการ/ ขั้นตอนการดำเนินงาน/ เงื่อนไขของกิจกรรม

1. สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด ดำเนินการเพิ่มขีดความสามารถแกนนำหมู่บ้านที่มีคุณสมบัติ มีความพร้อมและตั้งใจจะทำงานพัฒนาชุมชน ซึ่งต้องนำความรู้ ความสามารถ ทักษะ การจัดการกระบวนการพัฒนาบุคคลผู้ด้อยโอกาส พัฒนากลุ่มและหมู่บ้าน สร้างการมีส่วนร่วมและกระบวนการเรียนรู้เป็นกลุ่มผู้นำในการดำเนินงานการพัฒนาหมู่บ้านเพื่อเป็นหมู่บ้านต้นแบบอย่างยั่งยืน เช่น ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน กรรมการกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้นำอื่น ๆ ตามหลักสูตรฝึกอบรม

2. สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด จัดกิจกรรมติดตาม นิเทศ แกนนำชุมชนในการดำเนินงานโครงการประเมินผลแบบมีส่วนร่วม และช่วยการจัดการความรู้ประสบการณ์การทำงาน แกนนำชุมชน แกนนำหมู่บ้านมีความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาหมู่บ้านตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ

ตัวชี้วัดกิจกรรม แกนนำหมู่บ้านมีความรู้ในหลักการและแนวทางการพัฒนาหมู่บ้านตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ขยายผลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง

วัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาหมู่บ้านให้มีระบบบริหารจัดการชุมชน

วิธีการ/ ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. จังหวัดพิจารณาดำเนินการในหมู่บ้านที่ได้ดำเนินการประเมินผลและจัดระดับหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงตามเกณฑ์ของกระทรวงมหาดไทย (23 ตัวชี้วัด) 3 ลักษณะดังนี้ คือ “พออยู่ พอกิน” (ผ่านเกณฑ์ จำนวน 10-16 ตัวชี้วัด) “อยู่ดี กินดี” (ผ่านเกณฑ์ จำนวน 17-22 ตัวชี้วัด) “มั่งมี ศรีสุข” (ผ่านเกณฑ์ จำนวน 23 ตัวชี้วัด) เลือกหมู่บ้านลักษณะใดก็ได้ ที่ต้องการพัฒนาให้เป็นหมู่บ้านต้นแบบ

และมีความพร้อมในการบูรณาการกิจกรรมของการพัฒนาของกรม ฯ โดยใช้พื้นที่เป็นหลัก

2. อำเภอดำเนินการพัฒนาหมู่บ้านตามแต่ลักษณะ ด้วยกิจกรรมเพื่อให้สอดคล้องกับพื้นฐานของแต่ละหมู่บ้าน ดังนี้

2.1 ส่งเสริมครอบครัวพัฒนาในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง

กลุ่มเป้าหมาย เป็นผู้แทนครอบครัวพัฒนา จำนวน 30 ครอบครัว โดยคัดเลือกครอบครัวพัฒนาที่สมาชิกในครอบครัวมีคุณสมบัติและมีกิจกรรมสมควรเป็นแบบอย่างและต้องการเข้าร่วมโครงการ ฯ สามารถขยายผลสู่ครอบครัวอื่น ๆ ด้วยการจัดให้เป็นจุดเรียนรู้ชุมชนได้

วิธีการฝึกอบรมครอบครัวพัฒนาเพื่อสร้างความเข้าใจและการยอมรับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ถูกต้อง เป็น ไปในทิศทางเดียวกันทั้งที่เป็นแนวคิดหลักการและแนวทางปฏิบัติ และการเตรียมพร้อมในการเป็นวิทยากรขยายผลสู่ครอบครัวอื่นในหมู่บ้าน และนอกหมู่บ้าน

1. ประชุมเชิงปฏิบัติการ/ สัมมนา เป็นผู้แทนครอบครัวพัฒนา ให้การเรียนรู้วิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง ระยะเวลา 1 วัน

2. ผู้แทนครอบครัวพัฒนา ศึกษาฐานประสบการณ์การพัฒนาวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง จากแหล่งเรียนรู้ต้นแบบ ระยะเวลา 2 วัน

2.2 การเรียนรู้ตนเองและกำหนดการพัฒนาคุณภาพชีวิต

กลุ่มเป้าหมาย เป็นผู้แทนครอบครัวพัฒนา และแกนนำหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำแผนชุมชน จำนวนอย่างน้อย 30 คน ระยะเวลา 1 วัน

วิธีการ จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการผู้แทนครอบครัวพัฒนา แกนนำชุมชน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือผู้รอบรู้ด้านต่าง ๆ เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ ตระหนักในสภาพของครอบครัวและหมู่บ้าน เป็นจุดเริ่มในการบริหารจัดการไปสู่เป้าหมายที่เป็นผลสัมฤทธิ์การพัฒนาที่ต้องการ ทั้งในระดับครอบครัวและหมู่บ้าน

1. จัดให้มีการประเมินเพื่อตรวจสอบสภาพของหมู่บ้านตามเกณฑ์ประเมินหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของกระทรวงมหาดไทย (4 ด้าน 23 ตัวชี้วัด) เพื่อประเมินสถานภาพหมู่บ้าน

2. จัดให้ประเมินความ “อยู่เย็น เป็นสุข” หรือความสุขมวลรวมของหมู่บ้าน/ ชุมชน (GVH) ก่อนการพัฒนา โดยกรรมการหมู่บ้านร่วมกับคณะทำงานระดับตำบล จัดการประเมินตามแนวทางการประเมิน ในแบบมีส่วนร่วม และกรอกข้อมูลหมู่บ้านตามแบบประเมินหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ (4 ด้าน 23 ตัวชี้วัด) ในช่วงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2555 คณะทำงานระดับอำเภอรับรองผล การประเมินจัดทำทะเบียนหมู่บ้าน คณะทำงานระดับจังหวัดรับรองผล จัดทำทะเบียนหมู่บ้าน ซึ่งจะนำไปใช้เป็นข้อมูลในการเปรียบเทียบผลกับข้อมูลหลังการพัฒนา

3. จัดให้มีการวิเคราะห์ข้อมูลของครอบครัว เพื่อทำแผนชีวิตของครอบครัว เพื่อทำแผนชีวิตของครอบครัว วิเคราะห์ข้อมูลของชุมชน ข้อมูลทุนชุมชนเพื่อจัดทำใหม่ หรือทบทวน ปรับแผนหมู่บ้าน ผลที่ได้คือแผนพัฒนาครอบครัวและแผนพัฒนาชุมชนที่มีคุณภาพ สำหรับนำไปเป็นเครื่องมือในการกำกับ การบริหารการพัฒนาต่อไป

2.3 กิจกรรมสาธิตการดำรงชีวิตแบบพอเพียง

กลุ่มเป้าหมาย เป็นผู้แทนครอบครัวพัฒนาและผู้สนใจ ไม่น้อยกว่า 30 คน ไม่ต่ำกว่า 2 ประเภท ๆ ละ 1 วัน

วิธีการ แยกหมู่บ้านจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ/ สัมมนา/ สาธิตกิจกรรมการดำรงชีวิตตามแนววิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง ดำเนินการฝึกปฏิบัติการเพื่อสร้างทักษะการดำรงชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้กำหนดในแผนพัฒนาครอบครัว (แผนชีวิต) หรือแผนพัฒนาหมู่บ้าน โดยเน้นตามคิของกลุ่มเป้าหมายเท่านั้น อาศัยพื้นฐานความรู้ ทุนชุมชน วัฒนธรรมและภูมิปัญญานำมาใช้ในการประดิษฐ์ อนุรักษ์ ปรับปรุง ประยุกต์ใช้สร้างกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งชุมชนสามารถออกแบบและสร้างกติกาในการจัดการ เพื่อให้เกิดการดำเนินการต่อเนื่อง คำนึงถึงเป้าหมาย ผลการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้เอง

การจัดกิจกรรมสาธิตเพื่อให้การพัฒนาหมู่บ้านตามโครงการ ๆ สามารถดำเนินการได้ โดยคล่องตัว ไม่มีกรอบจำกัดความต้องการของชุมชน ด้วยมุ่งหวังให้เกิดการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ ประสบการณ์ และทักษะ ในการจัดทำกิจกรรมเพื่อการพึ่งตนเอง ทำกิน ทำให้ หรือจัดกิจกรรมเพื่อฝึกการทำงานร่วมกัน การบริหาร จัดการในรูปลักษณะกลุ่ม หรือถ้ามีกลุ่มพร้อมเพิ่มระดับเป็นการฝึกบริหารจัดการในลักษณะ เครือข่ายความร่วมมือทุกรูปแบบงบประมาณ ที่ใช้ในลักษณะของการฝึกปฏิบัติจึงถือว่าเป็นจุดเริ่มในการสร้างการมีส่วนร่วมและขยายกิจกรรมสร้างสรรค์อื่น เพื่อความยั่งยืนของการพัฒนาชุมชนด้วย

การจัดกิจกรรมจากพื้นฐานของหมู่บ้านและเป้าหมายการเป็นต้นแบบของหมู่บ้าน ซึ่งนอกจากผ่านเกณฑ์การประเมิน (4 ด้าน 23 ตัวชี้วัด) แล้ว ให้พิจารณาถึงความเข้มแข็งอื่น ๆ เช่น ระบบบริหารจัดการชุมชนที่ชัดเจน ชุมชนสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ได้จริง เช่น มีจุดเรียนรู้ ศูนย์เรียนรู้มีวิทยากรถ่ายทอด ฯลฯ ชุมชนมีลักษณะของความเข้มแข็งยั่งยืน เช่น มีผู้นำที่สามารถทำงานทดแทน มีกลุ่มองค์กรที่บริหารตอบสนองความต้องการของสมาชิกได้ทั่วถึง มีแผนการขยายกิจกรรมเพิ่ม เป็นต้น

ลักษณะของกิจกรรมที่ดำเนินในหมู่บ้าน

“พออยู่ พอกิน”

ผลที่ต้องการ คือ การดำเนินการเพื่อสร้างความเข้มแข็งทั้งระบบคิดและกิจกรรมเพื่อ

การพึ่งตนเองให้ได้

ตัวอย่างกิจกรรม เช่น กิจกรรมเพื่อลดรายจ่าย ส่งเสริมการออม ส่งเสริมการลดการใช้พลังงาน การใช้พลังงานทางเลือกพลังงานทดแทน การปรับปรุงคุณภาพวัสดุเหลือใช้เพื่อใช้ประโยชน์ การส่งเสริมความสัมพันธ์และการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมในการช่วยเหลือกันทำงาน (การลงแขก) การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกัน การแก้ไข และฟื้นฟูปัญหาจากสิ่งเสพติด เป็นต้น

“อยู่ดี กินดี”

ผลที่ต้องการ คือ การขยายความเข้มแข็งที่เกิดจากครอบครัวหรือปัจเจกขยายไปสู่ความร่วมมือ สร้างพลัง แบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างกัน สร้างและพัฒนาระบบกลุ่มเพื่อยกระดับคุณค่าในชุมชน

ตัวอย่างกิจกรรม เช่น กิจกรรมเพื่อสร้างรายได้ การส่งเสริมการออมทรัพย์เพื่อการผลิต ส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์ การพัฒนากระบวนการผลิต การพัฒนาพลังงานทดแทน การพัฒนาแผนธุรกิจกลุ่มอาชีพ การเสริมสร้างสวัสดิการชุมชน เช่น การปลูกต้นไม้ไว้ใช้ประโยชน์ในอนาคต เป็นต้น

“มีงมี ศรีสุข”

ผลที่ต้องการ คือ การสร้างเครือข่ายในการสร้างมูลค่าและความร่วมมือการทำงานที่ยากและอาจมีการประสานความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม องค์กรอื่น ๆ จากทั้งภายใน/ ภายนอกหมู่บ้าน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตัวอย่างกิจกรรม เช่น จัดให้มีการฝึกปฏิบัติ เพิ่มพูนความรู้จากเครือข่ายที่มีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะด้านการจัดสวัสดิการชุมชน กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะด้านการอาชีพและเครือข่ายด้านอาชีพ กิจกรรมการเรียนรู้การบริหารจัดการเครือข่ายวิสาหกิจ เช่น กิจกรรมการบริหารจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นต้น

2.4 การสร้างระบบการบริหารจัดการชุมชน

กลุ่มเป้าหมาย เป็นผู้นำ ผู้นำกลุ่ม สมาชิกกลุ่มและผู้แทนครอบครัวพัฒนา จำนวน 30 คน ระยะเวลา 1 วัน

วิธีการ จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ สร้างความเข้าใจในขั้นตอนของระบบการบริหารจัดการพัฒนาหมู่บ้าน รูปแบบที่เหมาะสมกับชุมชนเป็นการกำหนดแนวทางในการทำงานเพื่อส่วนรวม กำหนดบทบาทในการเข้าร่วมการพัฒนาหมู่บ้านของคนในชุมชน หรือ การเรียนรู้เรื่องการดำเนินชีวิตตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข หรือการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง การสร้างความสมานฉันท์สามัคคีของหมู่บ้าน การป้องกันแก้ไขและฟื้นฟูปัญหาจากสิ่งเสพติด

2.5 การจัดการความรู้การดำเนินการและการเตรียมเป็นหมู่บ้านต้นแบบ

กลุ่มเป้าหมาย สำหรับการประเมินความ “อยู่เย็น เป็นสุข” หรือความสุขมวลรวมของหมู่บ้าน/ ชุมชน ใช้ตัวแทนครอบครัวในหมู่บ้านทุกครอบครัว หรือตัวแทนชุมชน กลุ่มต่าง ๆ เพื่อประเมินระดับการพัฒนาของหมู่บ้านตามเกณฑ์ประเมินหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย (4 ด้าน 23 ตัวชี้วัด) และการประเมินความ “อยู่เย็น เป็นสุข” หรือความสุขมวลรวมของหมู่บ้าน/ ชุมชน (GVH) แบบมีส่วนร่วม

สำหรับการจัดการความรู้ตัวแทนครอบครัวพัฒนาและผู้มีส่วนในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน จำนวน 30 คน ระยะเวลา 1 วัน

วิธีการจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อการประเมินความ “อยู่เย็น เป็นสุข” หรือความสุขมวลรวมของหมู่บ้าน/ ชุมชน และการจัดการความรู้วิธีการปฏิบัติการพัฒนาหมู่บ้าน 2 ลักษณะ ดังนี้

1. กรรมการหมู่บ้านจัดการประชุมร่วมกับคณะทำงานตำบล ทำการประเมินระดับการพัฒนาของหมู่บ้านตามเกณฑ์ประเมินหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ตามประกาศของกระทรวงมหาดไทย (4 ด้าน 23 ตัวชี้วัด) และการประเมินความ “อยู่เย็น เป็นสุข” หรือความสุขมวลรวมของหมู่บ้าน/ ชุมชน (GVH) แบบมีส่วนร่วม เป็นการประเมินหลังการพัฒนา ในช่วงเดือนกรกฎาคม-สิงหาคม พ.ศ. 2555 คณะทำงานระดับอำเภอรับรองผลการประเมิน จัดทำทะเบียนหมู่บ้าน คณะทำงานระดับจังหวัดรับรองผลจัดทำทะเบียนหมู่บ้าน โดยส่งผลการประเมินให้กรม ฯ ทราบ 2 ลักษณะ คือ แบบรายงานการประเมินความสุขมวลรวมแบบมีส่วนร่วมและข้อมูลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ

2. จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อสร้างความรู้เรื่องวิธีการปฏิบัติงานที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาบุคคล พัฒนากลุ่ม พัฒนาเครือข่าย หรือกิจกรรมอื่น ที่มีผลต่อการสร้างความยั่งยืนในการพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ จัดทำเป็นเอกสารความรู้อย่างน้อย 1 ฉบับ เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุง พัฒนาและใช้เป็นชุดความรู้ในการขยายผล และฝึกอบรมการประจำจุดเรียนรู้ ศูนย์เรียนรู้ พร้อมรับการศึกษาดูงานจากผู้สนใจ

การประเมินหมู่บ้านและการจัดทำทะเบียนข้อมูลหมู่บ้าน

1. ระดับหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน สมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในหมู่บ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิ ร่วมเวทีประชาคมในการประเมิน ฯ

2. ระดับตำบล คณะทำงาน ฯ ผู้ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านและจัดการประชุมประชาคมประเมินความรู้สึก “เป็นสุข” ด้วยดัชนีวัดความ “อยู่เย็น เป็นสุข” หรือ

ความสุขมวลรวมของหมู่บ้าน/ ชุมชนเป็นเกณฑ์ประเมิน มีผู้บริหารท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
รับรองผลการประเมินความสุขมวลรวมของหมู่บ้าน/ ชุมชน

3. ระดับอำเภอ คณะทำงาน ฯ พิจารณารับรองผลการประเมินหมู่บ้านของแต่ละตำบล
และจัดทำทะเบียนข้อมูลหมู่บ้าน ฯ ส่งจังหวัด

4. ระดับจังหวัด รวบรวมจัดทำทะเบียนข้อมูลหมู่บ้าน ฯ ที่อำเภอรับรองแล้ว ส่งข้อมูล
ให้กรมการพัฒนาชุมชน

คณะทำงานบริหารการประเมินหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ

คณะทำงานในกระบวนการประเมินหมู่บ้านในแต่ละระดับ ตั้งแต่หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ
จังหวัด อาจใช้ศูนย์ปฏิบัติการขจัดความยากจนและพัฒนาชนบทตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน หรือตามที่แต่ละจังหวัดพิจารณาดำเนินการแต่งตั้ง

เงื่อนไขกิจกรรม

1. หมู่บ้านผ่านการประเมินผลการพัฒนาหมู่บ้านเบื้องต้น ดำเนินการในเดือนสิงหาคม
พ.ศ. 2554

2. ไม่เป็นหมู่บ้านที่ได้รับงบประมาณและประกาศเป็นต้นแบบในปี พ.ศ. 2552-2554

3. มีความพร้อมในการรับการสนับสนุนกิจกรรมการพัฒนาอื่น ๆ ของกรม ฯ หรือ
หน่วยงานอื่น ๆ เพื่อการบูรณาการงาน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

หมู่บ้าน/ ชุมชนนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในกระบวนการพัฒนา
หมู่บ้านเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ

ตัวชี้วัดกิจกรรม

หมู่บ้านแต่ละระดับ ได้รับการพัฒนาเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ตามเกณฑ์
ของกระทรวงมหาดไทย และมีระดับความ “อยู่เย็น เป็นสุข” หรือความสุขมวลรวมของหมู่บ้าน/
ชุมชน (Gross Village Happiness: GVH) เพิ่มขึ้น

3. รักษาและพัฒนาคุณภาพความเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ

วัตถุประสงค์ เพื่อรักษาและพัฒนาคุณภาพความเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ
ของปีที่ผ่านมาให้คงมาตรฐาน ตามเกณฑ์การประเมินหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบและ
ประเมินความ “อยู่เย็น เป็นสุข” หรือความสุขมวลรวมของหมู่บ้าน/ ชุมชน เพิ่มขึ้น

วิธีการ/ ขั้นตอนการดำเนินงาน/ เงื่อนไขของกิจกรรม

1. ดำเนินการในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ที่ได้รับงบประมาณจากกรม ฯ
ประจำปี พ.ศ. 2552-2554 จำนวน 2,793 หมู่บ้าน

2. ขั้นตอนการดำเนินงาน

2.1 การเรียนรู้ตนเองและกำหนดการพัฒนาคุณภาพชีวิต

กลุ่มเป้าหมาย เป็นผู้แทนครอบครัวพัฒนาและแกนนำหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่ม ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำแผนชุมชน จำนวนอย่างน้อย 30 คน

วิธีการ จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการผู้แทนครอบครัวพัฒนา แกนนำชุมชน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือผู้รอบรู้ด้านต่าง ๆ เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ ตระหนักในสภาพของ ครอบครัวและหมู่บ้าน เป็นจุดเริ่มในการบริหารจัดการไปสู่เป้าหมายความสุขมวลรวมของชุมชน ก่อนการพัฒนาซึ่งหมายถึงเป็นผลสัมฤทธิ์การพัฒนาที่ต้องการ ทั้งในระดับครอบครัวและหมู่บ้าน

จัดให้มีการประเมินเพื่อตรวจสอบสภาพของหมู่บ้านตามเกณฑ์ประเมินหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของกระทรวงมหาดไทย (4 ด้าน 23 ตัวชี้วัด) เพื่อประเมินสถานภาพหมู่บ้าน

จัดให้มีการประเมินความสุขมวลรวมของหมู่บ้าน/ชุมชน (GVH) แบบมีส่วนร่วม ในหมู่บ้าน เป็นการประเมินความสุขมวลรวมของชุมชนก่อนการพัฒนาซึ่งต้องใช้เป็นข้อมูล ในการเปรียบเทียบหลังจากการพัฒนาเสร็จแล้ว

จัดให้มีการวิเคราะห์ข้อมูลของครอบครัว เพื่อทำแผนชีวิตของครอบครัว เพื่อทำแผนชีวิตของครอบครัว วิเคราะห์ข้อมูลของชุมชน ข้อมูลทุนชุมชนเพื่อจัดทำใหม่ หรือทบทวน ปรับแผนหมู่บ้าน ผลที่ได้คือแผนพัฒนาครอบครัวและแผนพัฒนาชุมชนที่มีคุณภาพ สำหรับนำไปเป็นเครื่องมือในการกำกับ การบริหารการพัฒนาต่อไป

2.2 กิจกรรมสาธิตการดำรงชีวิตแบบพอเพียง

กลุ่มเป้าหมาย เป็นผู้แทนครอบครัวพัฒนาและผู้สนใจ 30 คน ไม่ต่ำกว่า 1 ประเภท ๑ ละ 1 วัน

วิธีการ แกนนำหมู่บ้านจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ/ สัมมนา/ สาธิตกิจกรรมการดำรงชีวิต ตามแนววิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง ดำเนินการฝึกปฏิบัติการเพื่อสร้างทักษะการดำรงชีวิต ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้กำหนดในแผนพัฒนาครอบครัว (แผนชีวิต) หรือ แผนพัฒนาหมู่บ้าน โดยฉันทามติของกลุ่มเป้าหมายเท่านั้น อาศัยพื้นฐานความรู้ ทุนชุมชน วัฒนธรรมและภูมิปัญญานำมาใช้ในการประดิษฐ์ อนุรักษ์ ปรับปรุง ประยุกต์ใช้สร้างกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งชุมชนสามารถออกแบบและสร้างกติกาในการจัดการ เพื่อให้เกิดการดำเนินการต่อเนื่อง คำนึงถึง เป้าหมายผลการพัฒนาที่ยั่งยืนได้เอง รวมทั้งการเตรียมการสำหรับรองรับการศึกษาดูงานจากหมู่บ้าน อื่น ๆ เช่น สถานที่เรียนรู้ บุคคลที่มีหน้าที่ต่าง ๆ ทักษะของการทำงานในแต่ละตำแหน่งในการจัดการ เรียนรู้ในการศึกษาดูงาน

การจัดกิจกรรมสาธิตเพื่อให้การพัฒนาหมู่บ้านตามโครงการ ฯ สามารถดำเนินการได้โดยคล่องตัว ไม่มีกรอบจำกัดความต้องการของชุมชน ด้วยมุ่งหวังให้เกิดการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ ประสบการณ์ และทักษะ ในการจัดทำกิจกรรมเพื่อการพึ่งตนเอง ทำกิน ทำใช้ หรือจัดกิจกรรม เพื่อฝึกการทำงานร่วมกัน การบริหาร จัดการ ในรูปลักษณะกลุ่ม หรือถ้ามีกลุ่มพร้อมเพิ่มระดับเป็นการฝึกบริหารจัดการในลักษณะ เครือข่ายความร่วมมือทุกรูปแบบงบประมาณ ที่ใช้ในลักษณะของการฝึกปฏิบัติจึงถือว่าเป็นจุดเริ่มในการสร้างการมีส่วนร่วมและขยายกิจกรรมสร้างสรรค์อื่น เพื่อความยั่งยืนของการพัฒนาชุมชนด้วย

การจัดกิจกรรมจากพื้นฐานของหมู่บ้านและเป้าหมายการเป็นต้นแบบของหมู่บ้าน ซึ่งนอกจากผ่านเกณฑ์การประเมิน (4 ด้าน 23 ตัวชี้วัด) แล้ว ให้พิจารณาถึงความเข้มแข็งอื่น ๆ เช่น ระบบบริหารจัดการชุมชนที่ชัดเจน ชุมชนสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ได้จริง เช่น มีจุดเรียนรู้ ศูนย์เรียนรู้มีวิทยากรถ่ายทอด ฯลฯ ชุมชนมีลักษณะของความเข้มแข็งยั่งยืน เช่น มีผู้นำที่สามารถทำงานทดแทน มีกลุ่มองค์กรที่บริหารตอบสนองความต้องการของสมาชิกได้ทั่วถึง มีแผนการขยายกิจกรรมเพิ่ม เป็นต้น

ลักษณะของกิจกรรมที่ดำเนินในหมู่บ้าน

“พออยู่ พอกิน”

ผลที่ต้องการ คือ การดำเนินการเพื่อสร้างความเข้มแข็งทั้งระบบคิดและกิจกรรมเพื่อการตนเองให้ได้

ตัวอย่างกิจกรรม เช่น กิจกรรมเพื่อลดรายจ่าย ส่งเสริมการออม ส่งเสริมการลดการใช้พลังงาน การใช้พลังงานทางเลือกพลังงานทดแทน การปรับปรุงคุณภาพวัสดุเหลือใช้เพื่อใช้ประโยชน์ การส่งเสริมความสัมพันธ์และการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมในการช่วยเหลือกันทำงาน (การลงแขก) การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกัน การแก้ไข และฟื้นฟูปัญหาจากสิ่งเสพติด เป็นต้น

“อยู่ดี กินดี”

ผลที่ต้องการ คือ การขยายความเข้มแข็งที่เกิดจากครอบครัวหรือปัจเจกขยายไปสู่ความร่วมมือ สร้างพลัง แบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างกัน สร้างและพัฒนาาระบบกลุ่มเพื่อยกระดับคุณค่าในชุมชน

ตัวอย่างกิจกรรม เช่น กิจกรรมเพื่อสร้างรายได้ การส่งเสริมการออมทรัพย์เพื่อการผลิต ส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์ การพัฒนากระบวนการผลิต การพัฒนาพลังงานทดแทน การพัฒนาแผนธุรกิจกลุ่มอาชีพ การเสริมสร้างสวัสดิการชุมชน เช่น การปลูกต้นไม้ไว้ใช้ประโยชน์ในอนาคต เป็นต้น

“มีงมี ศรีสุข”

ผลที่ต้องการ คือ การสร้างเครือข่ายในการสร้างมูลค่าและความร่วมมือการทำงาน ที่ยากและอาจมีการประสานความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม องค์กรอื่น ๆ จากทั้งภายใน/ ภายนอกหมู่บ้าน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตัวอย่างกิจกรรม เช่น จัดให้มีการฝึกปฏิบัติ เพิ่มพูนความรู้จากเครือข่ายที่มี ประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะด้านการจัดสวัสดิการชุมชน กิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างทักษะด้านการอาชีพและเครือข่ายด้านอาชีพ กิจกรรมการเรียนรู้การบริหารจัดการ เครือข่ายวิสาหกิจ เช่น กิจกรรมการบริหารจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นต้น

2.3 การจัดการความรู้การดำเนินการและการเตรียมเป็นหมู่บ้านต้นแบบ

กลุ่มเป้าหมาย สำหรับการประเมินความ “อยู่เย็น เป็นสุข” หรือความสุขมวลรวม ของหมู่บ้าน/ ชุมชน ใช้ตัวแทนครอบครัวในหมู่บ้านทุกครอบครัว หรือตัวแทนชุมชน กลุ่มต่าง ๆ เพื่อประเมินระดับการพัฒนาของหมู่บ้านตามเกณฑ์ประเมินหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบตาม ประกาศกระทรวงมหาดไทย (4 ด้าน 23 ตัวชี้วัด) และการประเมินความ “อยู่เย็น เป็นสุข” หรือ ความสุขมวลรวมของหมู่บ้าน/ ชุมชน (GVH) แบบมีส่วนร่วม

สำหรับการจัดการความรู้ตัวแทนครอบครัวพัฒนาและผู้มีส่วนในการดำเนินกิจกรรม การพัฒนาหมู่บ้าน

วิธีการ จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อการประเมินความ “อยู่เย็น เป็นสุข” หรือ ความสุขมวลรวมของหมู่บ้าน/ ชุมชน และการจัดการความรู้วิธีการปฏิบัติการพัฒนาหมู่บ้าน

จัดการประชุมประเมินระดับการพัฒนาของหมู่บ้านตามเกณฑ์ประเมินหมู่บ้าน เศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ตามประกาศของกระทรวงมหาดไทย (4 ด้าน 23 ตัวชี้วัด) และการประเมิน ความ “อยู่เย็น เป็นสุข” หรือความสุขมวลรวมของหมู่บ้าน/ ชุมชน (GVH) แบบมีส่วนร่วมเป็น การประเมินหลังการพัฒนา โดยส่งผลการประเมินให้กรมฯ ทราบ 2 ลักษณะ คือ แบบรายงาน การประเมินความสุขมวลรวมแบบมีส่วนร่วม และข้อมูลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ผ่าน โปรแกรมการประเมินอิเล็กทรอนิกส์

จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อสร้างความรู้เรื่องวิธีการปฏิบัติงานที่ประสบ ความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาบุคคล พัฒนากลุ่ม พัฒนาเครือข่าย หรือกิจกรรมอื่นที่ มีผลต่อการสร้างความยั่งยืนในการพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ จัดทำเป็นเอกสารความรู้อย่างน้อย 1 ฉบับ เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุง พัฒนาและใช้เป็นชุด ความรู้ในการขยายผล และฝึกอบรมการประจำจุดเรียนรู้ ศูนย์เรียนรู้ พร้อมรับการศึกษาดูงานจาก ผู้สนใจ

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบในปีที่ผ่านมาสามารถรักษาระดับการพัฒนาและมาตรฐานการเป็นต้นแบบตามเกณฑ์การประเมินที่กำหนด

ตัวชี้วัดกิจกรรม

หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ สามารถผ่านเกณฑ์การประเมินหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบและมีระดับความ “อยู่เย็น เป็นสุข” หรือความสุขมวลรวมของหมู่บ้าน/ชุมชน (Gross Village Happiness: GVH) เพิ่มขึ้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มนตรี นาคสมบูรณ์ (2540, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการเมือง การบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบล ศึกษากรณีจังหวัดปทุมธานี ปี พ.ศ. 2540 พบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการเมือง การบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบล อยู่ในระดับน้อย ในขณะที่ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนตำบล อยู่ในระดับปานกลาง และปัจจัยทางด้านเพศ อายุ อาชีพ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในตำบล การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือองค์กร และการได้รับความรู้เกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนตำบลที่แตกต่างกัน ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการเมือง การบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบล

ชูเกียรติ เปี่ยมศรี (2543, บทคัดย่อ) ได้วิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนย่อย: ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลเมืองระยอง จังหวัดระยอง พบว่า คณะกรรมการชุมชนย่อยมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนย่อยในระดับปานกลาง อายุ ระดับการศึกษา รายได้ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนย่อย และการได้รับข่าวสาร ข้อมูล เป็นปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนย่อย ส่วนความคิดเห็นต่อการพัฒนาชุมชนย่อย มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนย่อย

พิมพ์จันทร์ ลิ้มปีวรรณ (2544, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการบริหารงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในเขตตำบลทับมา อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ผลการศึกษา พบว่าการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการบริหารงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในด้านต่าง ๆ จำแนกตามเพศ พบว่า ทั้งเพศหญิงและเพศชายจะมีผลการวิจัยที่สอดคล้องกันนั่นคือ มีส่วนร่วมด้านประโยชน์ที่ได้รับมากที่สุดอยู่ในระดับมาก การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการบริหารงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตซึ่งแบ่งอายุเป็นช่วงอายุต่าง ๆ 4 ช่วง พบว่า สมาชิกที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี, สมาชิกที่มีอายุระหว่าง 20-34 ปี, สมาชิกที่มีอายุระหว่าง 35-40 ปี และสมาชิกที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป มีส่วนร่วมด้านประโยชน์ที่ได้รับมากที่สุดอยู่ในระดับมาก การมีส่วนร่วมของสมาชิกใน

การบริหารงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ซึ่งแบ่งระดับการศึกษา พบว่า สมาชิกที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา, มัธยมศึกษา และระดับอื่น ๆ อาทิ ระดับอนุปริญญา มีส่วนร่วมด้านประโยชน์ที่ได้รับมากที่สุดอยู่ในระดับมาก และสมาชิกที่มีการศึกษาระดับอุดมศึกษามีส่วนร่วมด้านประโยชน์ที่ได้รับมากที่สุดอยู่ในระดับปานกลาง การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการบริหารงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในด้านต่าง ๆ จำแนกตามอาชีพ พบว่า ทั้งสมาชิกที่ประกอบอาชีพภาคเกษตรกรรม และนอกภาคเกษตรกรรม จะมีผลการวิจัยที่สอดคล้องกัน คือ มีส่วนร่วมด้านประโยชน์ที่ได้รับมากที่สุดอยู่ในระดับมาก

สุวัฒน์ บุญลา (2545, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาทัศนคติการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของกลุ่มประชาสังคม ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลบางเสร่ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี พบว่า กลุ่มประชาสังคมเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้า แต่ในระดับการมีส่วนร่วมกลุ่มยังมีส่วนร่วมอยู่ในระดับการรับรู้เป็นหลัก ยังไม่เข้าสู่การมีส่วนร่วมระดับเสนอความคิดเห็นอย่างชัดเจน ขั้นตอนการมีส่วนร่วมนั้น กลุ่มประชาสังคมเห็นว่า กลุ่มยังมีส่วนร่วมอยู่ในขั้นของการเสนอปัญหา แต่ยังไม่เข้าร่วมในขั้นการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น นอกเหนือจากขั้นการตัดสินใจและขั้นการติดตามประเมินผลซึ่งอยู่ในระดับที่สูงกว่า ปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมที่สำคัญ คือ การไม่ทราบถึงสิทธิในการเข้ามามีส่วนร่วมของคนในกลุ่มประชาสังคม และควรให้ความสำคัญกับการประชาสัมพันธ์เรื่องสิทธิการมีส่วนร่วม การเสริมรูปแบบการมีส่วนร่วม การแสดงความคิดเห็น และการเตรียมบุคลากรให้พร้อมเข้าร่วมวางแผน

ชัยยศ ทะไกรราช (2547, หน้า 59-60) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาคมหมู่บ้านในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาคมหมู่บ้านต่อการมีส่วนร่วมในองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเสลภูมิ และเพื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาคมหมู่บ้าน ในการศึกษาครั้งนี้มีกลุ่มตัวอย่าง ทั้งสิ้นจำนวน 344 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบสอบถาม ผลการศึกษา พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่นโดยภาพรวมชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นมากที่สุดในด้านการปฏิบัติตามนโยบาย รองลงมา มีส่วนร่วมในการพัฒนาและสร้างรูปแบบ ตามด้วยการจัดหรือปรับปรุงการบริหารงาน การตัดสินใจใช้ทรัพยากร การควบคุมติดตามประเมินผล การศึกษาปัญหา สาเหตุและความต้องการของชุมชน ด้านการตัดสินใจใช้ทรัพยากร และด้านการควบคุมติดตามและประเมินผล

ชมพูนุท ศรีจารีก (2547, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาชุมชนของตำบลบางหัก อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี โดยเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของสมาชิกในด้าน

การวางแผน ด้านการดำเนินการ ด้านการร่วมมือปฏิบัติ ด้านการติดตามและรายงานผล จำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพหลักและระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ผลการศึกษา พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ จำแนกตามเพศ พบว่า ทั้งเพศชาย และหญิงจะมีผลการวิจัยที่สอดคล้องกัน คือ มีส่วนร่วมในด้านการร่วมมือปฏิบัติมากที่สุดในระดับปานกลาง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ จำแนกตามอายุ พบว่า ทั้งกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่ำกว่า 40 ปี และสูงกว่า 40 ปี จะมีผลการวิจัยที่สอดคล้องกัน คือ มีส่วนร่วมในด้านการร่วมมือปฏิบัติมากที่สุดในระดับปานกลาง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ จำแนกตามสถานภาพ พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพโสด และกลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพสมรส หม้าย หย่าร้าง จะมีผลการวิจัยที่สอดคล้องกัน คือ มีส่วนร่วมในด้านการร่วมมือปฏิบัติมากที่สุดในระดับปานกลาง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ทั้งกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาค่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนต้นและระดับการศึกษาสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนต้น จะมีผลการวิจัยที่สอดคล้องกัน คือ มีส่วนร่วมในด้านการร่วมมือปฏิบัติมากที่สุดในระดับปานกลาง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ จำแนกตามอาชีพหลักพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว เกษตรกรรม รับจ้าง และอาชีพข้าราชการ รัฐวิสาหกิจ จะมีผลการวิจัยที่สอดคล้องกัน คือ มีส่วนร่วมในด้านการร่วมมือปฏิบัติมากที่สุดในระดับปานกลาง และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ จำแนกตามระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน พบว่า ทั้งกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในชุมชนมากกว่า 5 ปี จะมีผลการวิจัยที่สอดคล้องกัน คือ มีส่วนร่วมในด้านการร่วมมือปฏิบัติมากที่สุดในระดับปานกลาง

จิตติชัย ดอกไม้ (2548, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โครงการพัฒนาศักยภาพหมู่บ้าน/ ชุมชน (SML) กรณีศึกษา อำเภอบ้านฝาง จังหวัดอุดรธานี พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนิน โครงการพัฒนาศักยภาพหมู่บ้าน/ ชุมชน (SML) ในภาพรวมมีส่วนร่วมมาก อยู่ในระดับ 3.75 และเมื่อเปรียบเทียบถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน พบว่า เพศชายมีส่วนร่วมในการดำเนินงานมากกว่าเพศหญิง ขณะเดียวกัน พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีอายุต่างกัน และประกอบอาชีพต่างกันมีส่วนร่วมในการดำเนินงานที่ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเป็นที่น่าสนใจว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันหรือมีรายได้ต่างกันมีส่วนร่วมในการดำเนินงานที่ไม่แตกต่างกัน สำหรับผลการศึกษาของคณะทำงาน (SML) พบว่า คณะทำงานมีส่วนร่วมในการดำเนินงานมากในระดับ 3.86 และเมื่อเปรียบเทียบถึงเพศ อายุ วุฒิการศึกษา อาชีพ และรายได้ของคณะทำงานปรากฏว่า คณะทำงานมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการพัฒนาศักยภาพหมู่บ้าน/ ชุมชน (SML) ในระดับที่ไม่แตกต่างกัน

พิสมัย บุญเลิศ (2548, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนพัฒนาเทศบาลนครสมุทรปราการ ผลการศึกษา พบว่า ประชาชนในเขตเทศบาลนครสมุทรปราการ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 41-50 ปี มีอาชีพรับจ้าง มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น มีรายได้ระหว่าง 5,001-10,000 บาท/เดือน เป็นสมาชิกกลุ่ม มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนต่ำกว่า 10 ปี การศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนพัฒนาเทศบาลนครสมุทรปราการ พบว่า ประชาชนมีระดับการมีส่วนร่วมมาก การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนพัฒนาเทศบาลนครสมุทรปราการกับปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า เพศ อายุ อาชีพ รายได้ และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนของประชาชน ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนพัฒนาเทศบาลนครสมุทรปราการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนระดับการศึกษาและการเป็นสมาชิกกลุ่มของประชาชน ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนพัฒนาเทศบาลนครสมุทรปราการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ ข้อเสนอแนะที่สำคัญของประชาชน เทศบาลควรประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนร่วมมือกันทำงาน ให้องค์กรของเทศบาลปฏิบัติตามแผนงาน/โครงการ ช่วยเสริมสร้างความปลอดภัยในชุมชนและ จัดให้มีการพบปะปรึกษากับชุมชนให้มากกว่าเดิม

จุฑารัตน์ จริยาอุดม (2548) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาพื้นที่สีเขียวให้เป็นตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ประชาชนผู้ทำการค้าขายในตลาดบางน้ำผึ้ง ศึกษาระหว่างวันที่ 1-31 สิงหาคม 2548 ตัวแปรอิสระที่ใช้ คือ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพหลัก และรายได้ที่แตกต่างกัน ตัวแปรตามคือลักษณะการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่สีเขียว 5 ชั้น ได้แก่ ขั้นริเริ่มการพัฒนา ขั้นวางแผนการพัฒนา ขั้นดำเนินการพัฒนา ขั้นรับผลประโยชน์จากการพัฒนา และขั้นประเมินผลการพัฒนา ผลการศึกษา พบว่า การมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่สีเขียวให้เป็นตลาดน้ำบางน้ำผึ้งด้านริเริ่มการพัฒนาอยู่ในระดับสูง เนื่องจากวิถีชีวิตแบบสังคมท้องถิ่นที่มีความผูกพันกัน ด้านวางแผนพัฒนา ด้านดำเนินการพัฒนาและด้านประเมินผลพัฒนาอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ ออบต. เป็นผู้กำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่ใช้ในการพัฒนา ด้านรับผลประโยชน์จากการพัฒนาอยู่ในระดับสูงเพราะเป็นขั้นตอนที่ประชาชนที่มีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาทางด้านวัตถุและด้านจิตใจและก่อเกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพของประชาชนระดับสูงสุด ศึกษาการมีส่วนร่วมของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ที่ต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่สีเขียวให้เป็นตลาดน้ำ ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ข้อเสนอแนะการวิจัย การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาพื้นที่สีเขียวให้เป็นตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ออบต. ควรจัดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอข้อคิดเห็น และด้านวางแผนพัฒนา

มีการประชาสัมพันธ์ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น และระบบการบริหารภายใน อบต. ให้ใช้ระบบคุณธรรม เพื่อการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่และการสร้างงาน สร้างอาชีพ ของชุมชน โดยใช้กระบวนการพัฒนาแบบบูรณาการ

นราธิป พิภฤกษ์ (2549, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารงานท้องถิ่นของเทศบาลตำบลบางละมุง อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัย พบว่า ในภาพรวมประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารงานท้องถิ่นอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง 2 ด้าน คือ ด้านการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และด้านการเข้าร่วมปฏิบัติงานหรือเข้าร่วมกิจกรรม ส่วนด้านที่มีส่วนร่วมต่ำคือ ด้านการเข้าร่วมรับฟังหรือเข้าร่วมประชุม และด้านการตรวจสอบการทำงาน โดยเรื่องที่ประชาชนมีส่วนร่วมสูงที่สุดคือ การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง สมาชิกสภาเทศบาล และเรื่องที่ประชาชนมีส่วนร่วมต่ำที่สุดคือ การเข้าไปเป็นส่วนร่วมใน คณะทำงาน หรือคณะกรรมการชุมชน และการช่วยหาเสียงให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล สำหรับผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ การเป็นสมาชิกกลุ่มสังคม ความรู้เกี่ยวกับการบริหารงานท้องถิ่นแตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการบริหารงานท้องถิ่นแตกต่างกัน ส่วนเพศที่ต่างกัน จะมีส่วนร่วมไม่ต่างกัน ส่วนปัญหาและอุปสรรคการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานท้องถิ่น เช่น ความทั่วถึงของการประชาสัมพันธ์ การจำกัดจำนวนคณะกรรมการต่าง ๆ การยอมรับความคิดเห็นของประชาชน การลงพื้นที่ของเทศบาลเพื่อรับฟังปัญหามีน้อย ประชาชนไม่มีเวลา การขาดความร่วมมือในการมีส่วนร่วม การไม่กล้าเสนอความคิดเห็นหรือแสดงออกของประชาชน

เครือวัลย์ เหลืองอ่อน (2550, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรม โครงการชุมชนน่าอยู่ กรณีศึกษาชุมชนทิวสนพัฒนา ตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ผลการศึกษา พบว่า ประชาชนที่มีสถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน ที่แตกต่างกัน มีการมีส่วนร่วมกิจกรรมใน โครงการชุมชนน่าอยู่ ทั้ง 7 กิจกรรม ไม่แตกต่างกัน

ประวิทย์ จ้อยลี (2549) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเทศบาลสู่ “เมืองน่าอยู่” กรณีศึกษาเทศบาลเมืองบ้านสวน อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนต่อกิจกรรม 4 ด้าน คือ กิจกรรมด้านสุขภาพ กิจกรรมด้านบริการสาธารณสุข กิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม และกิจกรรมด้านเศรษฐกิจสังคม อยู่ในระดับการมีส่วนร่วมมาก โดยร่วมประชุมวางแผน โครงการ ร่วมแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะวิธีการดำเนินการร่วมออกแรง วัสดุ หรือเงิน ร่วมรับทราบในการติดตามประเมินผลเมื่อกิจกรรมเสร็จสิ้น ผลการศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของการมีส่วนร่วมของประชาชน พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษา สถานภาพสมรส รายได้ ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในกิจกรรมทั้ง 4 ด้าน

ปิยะศักดิ์ อภิเชษฐ์รัตน์ (2550, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเทศบาลตำบลบ่อทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี ให้เป็นเมืองน่าอยู่ ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเทศบาลตำบลบ่อทองให้เป็นเมืองน่าอยู่พบว่า ประชาชนที่มีการศึกษาและการเป็นสมาชิกกลุ่มที่ต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาเทศบาลตำบลบ่อทองให้เป็นเมืองน่าอยู่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนประชาชนที่มีเพศ อายุ สถานภาพสมรส อาชีพ และรายได้ต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาเทศบาลตำบลบ่อทองให้เป็นเมืองน่าอยู่ไม่แตกต่างกัน

กนกพร แสงศรี (2553, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะป็นหยี อำเภอมือง จังหวัดพังงา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะป็นหยี อำเภอมือง จังหวัดพังงา และเพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะป็นหยี อำเภอมือง จังหวัดพังงา จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด อาชีพ และรายได้ต่อเดือน กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ในตำบลเกาะป็นหยี อำเภอมือง จังหวัดพังงา ผลการศึกษา พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะป็นหยี อำเภอมือง จังหวัดพังงา ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะป็นหยี อำเภอมือง จังหวัดพังงา ด้านการร่วมคิดและตัดสินใจ อยู่ในระดับปานกลาง ด้านการดำเนินการและ ด้านการติดตามและประเมินผล อยู่ในระดับน้อย ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ และอาชีพต่างกัน การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะป็นหยี อำเภอมือง จังหวัดพังงา ไม่แตกต่างกัน ประชาชนที่มีระดับการศึกษาและรายได้ต่างกัน การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะป็นหยี อำเภอมือง จังหวัดพังงา แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ประชาชนในตำบลเกาะป็นหยี ที่มีระดับการศึกษาสูงและรายได้สูง เป็นกลุ่มที่มีโอกาสทางสังคมสูง ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพนอกพื้นที่ ทำให้มองเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล น้อยกว่าประชาชนในตำบลเกาะป็นหยีที่มีระดับการศึกษาน้อยและรายได้ต่ำ ส่วนประชาชนในตำบลเกาะป็นหยี ที่มีระดับการศึกษาน้อยและรายได้ต่ำส่วนใหญ่ประกอบอาชีพอยู่ในพื้นที่ตลอดเวลา ทำให้มองเห็นปัญหา และมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลมากกว่าประชาชนที่มีการศึกษาระดับสูงและรายได้สูง

กฤษฎา ภิบาลญาติ (2553, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการประชุม ด้านพัฒนาชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลพังราด อำเภอแกลง จังหวัดระยอง พบว่า คณะผู้บริหาร สมาชิกสภา และข้าราชการ ขององค์การบริหารส่วนตำบลพังราด รวมถึงประชาชน ที่อาศัยอยู่ในตำบลพังราด ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการประชุม ด้านพัฒนาชุมชนขององค์การบริหาร ส่วนตำบล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อทำการทดสอบสมมติฐาน พบว่า คณะผู้บริหาร สมาชิกสภา และข้าราชการขององค์การบริหารส่วนตำบลพังราด รวมถึงประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบล พังราด มีส่วนร่วมในการประชุมด้านพัฒนาชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลพังราด อำเภอแกลง จังหวัดระยอง โดยเปรียบเทียบกับปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน ส่วนอายุ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐาน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการร่วมกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ปี พ.ศ. 2555 ของหมู่บ้านหนองอ้อ หมู่ 3 ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี จำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ โดยมีขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

- 1) การวิจัยเอกสาร โดยทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อรวบรวมข้อมูลและแนวคิดเกี่ยวกับหัวข้อวิจัย
- 2) การเก็บข้อมูล โดยแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการร่วมกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ
- 3) การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการร่วมกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ
- 4) การสรุปผลข้อมูล และจัดทำรายงานการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ได้แก่ ครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในบ้านหนองอ้อ หมู่ 3 ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี จากข้อมูลสถิติจำนวนครัวเรือนที่จัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน ปี พ.ศ. 2555 ของสำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี จำนวน 182 ครัวเรือน

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ตัวแทนครัวเรือนที่อาศัยอยู่จริงในบ้านหนองอ้อ หมู่ 3 ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี จำนวน 125 ครัวเรือน โดยการคำนวณด้วยสูตรของ Yamane (1973)

การใช้สูตรคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

N = ขนาดของประชากรทั้งหมด

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

e = ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างที่ระดับ .05

$$\text{แทนค่า } n = \frac{182}{1 + 182(.05)^2}$$

$$n = 125 \text{ ครัวเรือน}$$

ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างของบ้านหนองอ้อ หมู่ 3 ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี มีจำนวน 125 ครัวเรือน หลังจากนั้นจึงทำการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ โดยเลือกหัวหน้าครัวเรือน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินกิจกรรมหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ปี 2555 ของบ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี โดยแบ่งเป็น 2 ปัจจัย ดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามทฤษฎี กรอบแนวคิด และนิยามปฏิบัติการ ซึ่งแบ่งแบบสอบถามเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพส่วนตัว ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส รายได้อาชีพ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับของการมีส่วนร่วม ได้แก่ การมีส่วนร่วมในระดับร่วมคิดและตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

มากที่สุด ให้ 4 คะแนน

มาก ให้ 3 คะแนน

น้อย ให้ 2 คะแนน

น้อยที่สุด ให้ 1 คะแนน

ขั้นตอนที่ 2 การทดสอบสมมติฐาน

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

แบบสอบถามฉบับนี้ ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นตามลำดับขั้นตอนในการสร้าง ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการร่วมกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ จากแนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาชุมชน ปัจจัยการพัฒนาชุมชน ปรัชญา แนวความคิด และทฤษฎี “เศรษฐกิจพอเพียง” แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม แนวคิดเกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำมากำหนดกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย กำหนดนิยาม และเพื่อให้ใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

2. สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการร่วมกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบและตรวจสอบแบบสอบถามว่าครอบคลุมวัตถุประสงค์หรือไม่ จากนั้นนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษา คือ ดร.รังสรรค์ ม่วงโสทร ตรวจสอบ และนำมาปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

3. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน คือ

3.1 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พงษ์เสฐียร เหลืองอลงกต ผู้อำนวยการวิทยาลัยการบริหาร รัฏฐกิจ ศูนย์การศึกษาจันทบุรี มหาวิทยาลัยบูรพา

3.2 นายไพโรจน์ สวัสดิ์สถิต พัฒนาการอำเภอชะอำ

3.3 นายธีรโชติ มีผิว เจ้าพนักงานพัฒนาชุมชนชำนาญงาน

เพื่อทำการตรวจสอบความถูกต้อง เทียบตรงเชิงเนื้อหาของคำถามในแต่ละข้อ จากนั้นนำไปปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญต่อไป

4. นำแบบสอบถามที่ได้ไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยการหาความเที่ยงหรือความเชื่อถือได้ของแบบสอบถาม (Reliability) แบบ Cronbach's Alpha ได้ค่าความเที่ยงหรือความเชื่อถือได้ของเครื่องมือโดยภาพรวมเท่ากับ .96

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอน ดังนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ได้ส่งแบบสอบถามเพื่อถามตัวแทนครัวเรือนที่อาศัยอยู่จริงในบ้านหนองอ้อ หมู่ 3 ตำบลชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดจันทบุรี จำนวน 125 ครัวเรือน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ขั้นตอน โดยใช้วิธีการประมวลผลทางสถิติด้วยคอมพิวเตอร์ และสำหรับตอนที่ 3 นำมาเรียบเรียงเชิงพรรณนา

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยเลือกใช้สถิติในการวิเคราะห์เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะของข้อมูลและตอบวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส รายได้ อาชีพ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ และร้อยละ
2. การวิเคราะห์ตัวแปรตาม รวมถึง ระดับของการมีส่วนร่วม โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
3. เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการร่วมกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบทดสอบด้วยสถิติ t-test ในกรณีที่ตัวแปรอิสระไม่เกิน 2 กลุ่ม และ

วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ในกรณีที่ตัวแปรอิสระมากกว่า 2 กลุ่ม และทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการทดสอบของ LSD (Least Significant Difference Test)

เกณฑ์การแปลผล

การวิจัยครั้งนี้ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ความคิดเห็นเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ใช้การแปลความหมายของข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม อ้างอิงจากคู่มือการทำปัญหาพิเศษสำหรับนิสิตหลักสูตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา พ.ศ. 2551 ใช้เกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ยแบบอิงเกณฑ์ (Criterion Reference) กรณีแบ่งเป็น 4 ระดับ กำหนดค่าคะแนนของคำตอบไว้แน่นอน คือ ค่าคะแนนมากที่สุด, ค่าคะแนนมาก, ค่าคะแนนน้อยและค่าคะแนนน้อยที่สุด ซึ่งการหาค่าระดับเกณฑ์การแปลผล โดยมีวิธีการ ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{ช่วงกว้างของอันตรภาคชั้น} &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ &= \frac{4 - 1}{4} \\ &= 0.75 \end{aligned}$$

การวิจัยครั้งนี้ กำหนดเกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ย มีดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.26-4.00 หมายถึง การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.51-3.25 หมายถึง การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.76-2.50 หมายถึง การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00-1.75 หมายถึง การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการเก็บข้อมูลในช่วงระหว่างเดือนกุมภาพันธ์-เมษายน พ.ศ. 2556 รวมระยะเวลาในการเก็บข้อมูลประมาณ 3 เดือน

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ปี 2555 บ้านหนองอ้อ หมู่ 3 ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบในเขตอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี และเพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบในเขตอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี จำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ ตัวแทนครัวเรือนที่อาศัยอยู่จริงในบ้านหนองอ้อ หมู่ 3 ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี จำนวน 125 ครัวเรือน ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์เป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบในเขตอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี

ตอนที่ 3 การทดสอบสมมติฐาน

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามข้อมูลลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะทั่วไป	จำนวน (125 คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
1.1 ชาย	54	43.20
1.2 หญิง	71	56.80

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ลักษณะทั่วไป	จำนวน (125 คน)	ร้อยละ
2. อายุ		
2.1 ต่ำกว่า 20 ปี	2	1.60
2.2 20 ปีขึ้นไปถึง 30 ปี	7	5.60
2.3 30 ปีขึ้นไปถึง 40 ปี	17	13.60
2.4 40 ปีขึ้นไปถึง 50 ปี	39	31.20
2.5 50 ปีขึ้นไปถึง 60 ปี	39	31.20
2.6 60 ปีขึ้นไป	21	16.80
3. สถานภาพ		
3.1 โสด	12	9.60
3.2 สมรส	98	78.40
3.3 หย่า	2	1.60
3.4 หม้าย	13	10.40
3.5 อื่น ๆ	0	0.00
4. ระดับการศึกษา		
4.1 ประถมศึกษา	71	56.80
4.2 มัธยม/ ปวช.	33	26.40
4.3 อนุปริญญา/ ปวส.	13	10.40
4.4 ปริญญาตรี	8	6.40
4.5 สูงกว่าปริญญาตรี	0	0.00
5. อาชีพ		
5.1 เกษตร/ ประมง	104	83.20
5.2 ค้าขาย/ ธุรกิจส่วนตัว	8	6.40
5.3 รับจ้างทั่วไป	7	5.60
5.4 รับราชการ/ รัฐวิสาหกิจ	3	2.40
5.5 อื่น ๆ	3	2.40

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ลักษณะทั่วไป	จำนวน (125 คน)	ร้อยละ
6. รายได้ต่อเดือน		
6.1 ต่ำกว่า 10,000 บาท	65	52.00
6.2 10,000 บาทขึ้นไปถึง 30,000 บาท	54	43.20
6.3 30,000 บาทขึ้นไปถึง 50,000 บาท	6	4.80
6.4 50,000 บาทขึ้นไปถึง 100,000 บาท	0	0.00
6.5 100,000 บาทขึ้นไป	0	0.00

จากตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามข้อมูลลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 56.80 รองลงมา คือ เพศชาย คิดเป็นร้อยละ 43.20

อายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 40 ปีขึ้นไปถึง 50 ปี และ 50 ปีขึ้นไปถึง 60 ปี มากที่สุด คือ ร้อยละ 31.20 รองลงมา มีอายุ 60 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 16.80 และอันดับถัดมา มีอายุ 30 ปีขึ้นไปถึง 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 13.60 และอันดับต่อมามีอายุ 20 ปีขึ้นไปถึง 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 5.60 และอันดับสุดท้าย มีอายุต่ำกว่า 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 1.60

สถานภาพ พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส มากที่สุด ร้อยละ 78.40 รองลงมา มีสถานภาพหม้าย คิดเป็นร้อยละ 10.40 อันดับถัดมา มีสถานภาพโสด คิดเป็นร้อยละ 9.60 และอันดับสุดท้าย มีสถานภาพหย่า คิดเป็นร้อยละ 1.60

ระดับการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการศึกษา ในระดับประถมศึกษามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 56.80 รองลงมา คือ มัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 26.40 ลำดับถัดมา คือ อนุปริญญา/ ปวส. คิดเป็นร้อยละ 10.40 และ อันดับสุดท้าย คือ ปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 6.40

อาชีพ พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 83.20 รองลงมา คือ ค้าขาย/ ธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 6.40 อันดับถัดมา คือ รับจ้างทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 5.60 และอันดับสุดท้าย คือ รับราชการ/ รัฐวิสาหกิจ และอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 2.40

รายได้ต่อเดือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือน อยู่ในช่วงต่ำกว่า 10,000 บาท มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 52.00 รองลงมาอยู่ในช่วง 10,000 บาทขึ้นไป

ถึง 30,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 43.20 และอันดับสุดท้ายอยู่ในช่วง 30,000 บาทขึ้นไปถึง 50,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 4.80

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตาม โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบในเขตอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี

ตารางที่ 2 จำนวนร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ด้านการร่วมคิด

ด้านการร่วมคิด	ระดับการมีส่วนร่วม				$\bar{X}$	SD	แปลความ	อันดับ
	มากที่สุด	มาก	น้อย	น้อยที่สุด				
1. ท่านเข้าร่วมคิด เพื่อเสนอปัญหา ความต้องการของหมู่บ้าน	40 (32.00)	77 (61.60)	8 (6.40)	0 (0.00)	3.26	0.57	มีส่วนร่วมมากที่สุด	1
2. ท่านเข้าร่วมนำปัญหา หรือความต้องการของเพื่อนบ้านเสนอเข้าที่ประชุม	21 (16.80)	93 (74.40)	11 (8.80)	0 (0.00)	3.08	0.50	มีส่วนร่วมมาก	6
3. ท่านร่วมกำหนดแนวทางพัฒนา เพื่อลดปัญหาของหมู่บ้าน	21 (16.80)	93 (74.40)	11 (16.80)	0 (0.00)	3.08	0.50	มีส่วนร่วมมาก	6
4. ท่านเข้าร่วมคัดเลือกแนวทางพัฒนาเพื่อกำหนดโครงการ/ กิจกรรม	24 (19.20)	93 (74.40)	8 (6.40)	0 (0.00)	3.13	0.49	มีส่วนร่วมมาก	5
5. ท่านเข้าร่วมจัดลำดับความสำคัญของโครงการ/ กิจกรรมในโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ	30 (24.00)	89 (71.20)	6 (4.80)	0 (0.00)	3.19	0.50	มีส่วนร่วมมาก	2
6. ท่านเข้าร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรของหมู่บ้าน ที่มืออย่างจำกัดให้เกิดประสิทธิภาพต่อส่วนรวม	28 (22.40)	92 (73.60)	5 (4.00)	0 (0.00)	3.18	0.48	มีส่วนร่วมมาก	3

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ด้านการร่วมคิด	ระดับการมีส่วนร่วม				$\bar{X}$	SD	แปลความ	อันดับ
	มากที่สุด	มาก	น้อย	น้อยที่สุด				
7. ท่านร่วมกำหนดปฏิทิน การปฏิบัติงานในการทำ กิจกรรมตามโครงการ หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ต้นแบบ	27 (21.60)	92 (73.60)	6 (4.80)	0 (0.00)	3.17	0.49	มีส่วนร่วม มาก	4
ภาพรวมด้านการร่วมคิดและตัดสินใจ					3.16	0.39	มีส่วนร่วม มาก	

จากตารางที่ 2 จำนวนร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตาม โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ด้านการร่วมคิดและตัดสินใจ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตาม โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวมด้านการร่วมคิดและตัดสินใจ อยู่ในระดับมีส่วนร่วมมาก ($\bar{X} = 3.16, SD = 0.39$) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดสรุปได้ ดังนี้

ตัวแทนครัวเรือนบ้านหนองอ้อ หมู่ 3 ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตาม โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบในการเข้าร่วมคิดเพื่อเสนอปัญหา ความต้องการของหมู่บ้านอยู่ในระดับมีส่วนร่วมมากที่สุด ($\bar{X} = 3.26, SD = 0.57$) เป็นอันดับแรก รองลงมาคือร่วมจัดลำดับความสำคัญของ โครงการ/ กิจกรรมในโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ อยู่ในระดับมีส่วนร่วมมาก ($\bar{X} = 3.19, SD = 0.50$) ถัดมา คือ ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรของหมู่บ้านที่มีอย่างจำกัดให้เกิดประสิทธิภาพต่อส่วนรวม อยู่ในระดับมีส่วนร่วมมาก ($\bar{X} = 3.18, SD = 0.48$) ร่วมกำหนดปฏิทินการปฏิบัติงานในการทำกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบอยู่ในระดับมีส่วนร่วมมาก ($\bar{X} = 3.17, SD = 0.49$) ร่วมคัดเลือกแนวทางการพัฒนาเพื่อกำหนดโครงการ/ กิจกรรม อยู่ในระดับมีส่วนร่วมมาก ($\bar{X} = 3.13, SD = 0.49$) ตามลำดับ ร่วมกำหนดแนวทางการพัฒนา เพื่อลดปัญหาของหมู่บ้านและร่วมนำปัญหา หรือความต้องการของเพื่อนบ้านเสนอเข้าที่ประชุม อยู่ในระดับมีส่วนร่วมมาก ($\bar{X} = 3.08,$

$SD = 0.50$) เป็นอันดับสุดท้าย

ตารางที่ 3 จำนวนร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ด้านการร่วมปฏิบัติตามกิจกรรม

ด้านการร่วมปฏิบัติตามกิจกรรม	ระดับการมีส่วนร่วม				$\bar{X}$	SD	แปลความ	อันดับ
	มากที่สุด	มาก	น้อย	น้อยที่สุด				
1. ท่านร่วมคัดเลือกตัวแทนเป็นครัวเรือนต้นแบบในการทำกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ	24 (19.20)	90 (72.00)	11 (8.80)	0 (0.00)	3.10	0.52	มีส่วนร่วมมาก	2
2. ท่านร่วมเป็นแกนนำหรือครัวเรือนต้นแบบในการทำกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ	23 (18.40)	86 (68.80)	16 (12.80)	0 (0.00)	3.06	0.56	มีส่วนร่วมมาก	4
3. ท่านร่วมสนับสนุนทางการเงิน วัสดุ อุปกรณ์ เพื่อนำไปพัฒนาหมู่บ้าน	19 (15.20)	95 (76.00)	11 (8.80)	0 (0.00)	3.06	0.49	มีส่วนร่วมมาก	3
4. ท่านได้เข้าร่วมลงมือปฏิบัติในแต่ละกิจกรรมของโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ	29 (23.20)	91 (72.80)	5 (4.00)	0 (0.00)	3.19	0.49	มีส่วนร่วมมาก	1
ภาพรวมด้านการร่วมปฏิบัติตามกิจกรรม					3.10	0.40	มีส่วนร่วมมาก	

จากตารางที่ 3 จำนวนร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ด้านการร่วมตัดสินใจ พบว่า

กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวมด้านการร่วมปฏิบัติตามกิจกรรม อยู่ในระดับมีส่วนร่วมมาก ($\bar{X} = 3.10, SD = 0.40$) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดสรุปได้ ดังนี้

ประชาชนบ้านหนองอ้อ หมู่ 3 ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ในเรื่องเข้าร่วมลงมือปฏิบัติในแต่ละกิจกรรมของโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ในระดับ มีส่วนร่วมมาก ($\bar{X} = 3.19, SD = 0.49$) เป็นอันดับแรก รองลงมา คือ ร่วมคัดเลือกตัวแทนเป็นครัวเรือนต้นแบบในการทำกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ อยู่ในระดับมีส่วนร่วมมาก ($\bar{X} = 3.10, SD = 0.52$) ร่วมสนับสนุนทางการเงิน วัสดุ อุปกรณ์ เพื่อนำไปพัฒนาหมู่บ้าน ในระดับ มีส่วนร่วมมาก ($\bar{X} = 3.06, SD = 0.49$) และร่วมเป็นแกนนำ หรือครัวเรือนต้นแบบในการทำกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบในระดับมีส่วนร่วมมาก ($\bar{X} = 3.06, SD = 0.56$) เป็นอันดับสุดท้าย

ตารางที่ 4 จำนวนร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ด้านการร่วมรับผลประโยชน์

ด้านการร่วมรับผลประโยชน์	ระดับการมีส่วนร่วม				$\bar{X}$	SD	แปลความ	อันดับ
	มากที่สุด	มาก	น้อย	น้อยที่สุด				
1. ท่านมีส่วนร่วมในผลสำเร็จของโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ	30 (24.00)	88 (70.40)	7 (5.60)	0 (0.00)	3.18	0.51	มีส่วนร่วมมาก	2
2. ท่านร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ	30 (24.00)	89 (71.20)	6 (4.80)	0 (0.00)	3.19	0.50	มีส่วนร่วมมาก	1
ภาพรวมด้านการร่วมรับผลประโยชน์					3.19	0.47	มีส่วนร่วมมาก	

จากตารางที่ 4 จำนวนร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ

ของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ด้านการร่วมรับผลประโยชน์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวมด้านการร่วมรับผลประโยชน์ อยู่ในระดับมีส่วนร่วมมาก ($\bar{X} = 3.19, SD = 0.47$) เมื่อพิจารณาในรายละเอียด สรุปได้ ดังนี้

ประชาชนบ้านหนองอ้อ หมู่ 3 ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ เรื่องได้ร่วมรับผลประโยชน์ จากโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ อยู่ในระดับมีส่วนร่วมมาก ($\bar{X} = 3.19, SD = 0.50$) เป็นอันดับแรก รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในผลสำเร็จของโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ในระดับมีส่วนร่วมมาก ($\bar{X} = 3.18, SD = 0.51$)

ตารางที่ 5 จำนวนร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ด้านการร่วมในการประเมินผล

ด้านการร่วมประเมินผล	ระดับการมีส่วนร่วม				$\bar{X}$	SD	แปลความ	อันดับ
	มากที่สุด	มาก	น้อย	น้อยที่สุด				
1. ท่านร่วมตรวจติดตามการดำเนินโครงการ/กิจกรรมที่บรรจุไว้ในโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ	24 (19.20)	94 (75.20)	7 (5.60)	0 (0.00)	3.14	0.48	มีส่วนร่วมมาก	1
2. ท่านร่วมติดตามประเมินผลโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ	18 (14.40)	102 (81.60)	5 (4.00)	0 (0.00)	3.10	0.42	มีส่วนร่วมมาก	3
3. ท่านร่วมตรวจสอบการใช้งบประมาณในการดำเนินโครงการ/กิจกรรม	21 (16.80)	98 (78.40)	6 (4.80)	0 (0.00)	3.12	0.45	มีส่วนร่วมมาก	2
ภาพรวมด้านการร่วมประเมินผล					3.12	0.41	มีส่วนร่วมมาก	

จากตารางที่ 5 จำนวนร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการศึกษาระดับ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตาม โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ด้านการร่วมประเมินผล พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของ หมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวมด้านการร่วมใน การประเมินผล อยู่ในระดับมีส่วนร่วมมาก ($\bar{X} = 3.12, SD = 0.41$) เมื่อพิจารณาในรายละเอียด สรุปได้ดังนี้

ประชาชนบ้านหนองอ้อ หมู่ 3 ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี มีส่วนร่วมใน การดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ในเรื่องการร่วมตรวจติดตาม การดำเนินโครงการ/ กิจกรรมที่บรรจุไว้ในโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ อยู่ในระดับ มีส่วนร่วมมาก ($\bar{X} = 3.14, SD = 0.48$) เป็นอันดับแรก รองลงมาคือ การร่วมตรวจสอบการใช้ งบประมาณในการดำเนินโครงการ/ กิจกรรม อยู่ในระดับมีส่วนร่วมมาก ($\bar{X} = 3.12, SD = 0.45$) และการร่วมติดตามประเมินผลโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบอยู่ในระดับมีส่วนร่วม มาก ($\bar{X} = 3.10, SD = 0.42$) เป็นอันดับสุดท้าย

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของ หมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวม

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนิน กิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจ พอเพียงต้นแบบ ของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี	$\bar{X}$	SD	แปลความ	อันดับ
1. ด้านการร่วมคิดและตัดสินใจ	3.16	0.39	มีส่วนร่วมมาก	2
2. ด้านการร่วมปฏิบัติตามกิจกรรม	3.10	0.40	มีส่วนร่วมมาก	4
3. ด้านการร่วมรับผลประโยชน์	3.19	0.47	มีส่วนร่วมมาก	1
4. ด้านการร่วมประเมินผล	3.12	0.41	มีส่วนร่วมมาก	3
ภาพรวม	3.14	0.37	มีส่วนร่วมมาก	

จากตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวม พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมีส่วนร่วมมาก ($\bar{X} = 3.14, SD = 0.37$) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดสรุปได้ ดังนี้

ประชาชนบ้านหนองอ้อ หมู่ 3 ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ด้านการร่วมรับผลประโยชน์ อยู่ในระดับมีส่วนร่วมมาก ($\bar{X} = 3.19, SD = 0.47$) โดยมีระดับการมีส่วนร่วมเป็นอันดับแรก รองลงมาคือ ด้านการร่วมคิดและตัดสินใจ อยู่ในระดับมีส่วนร่วมมาก ($\bar{X} = 3.16, SD = 0.39$) ด้านการร่วมประเมินผล อยู่ในระดับมีส่วนร่วมมาก ($\bar{X} = 3.12, SD = 0.41$) ตามลำดับ และด้านการร่วมปฏิบัติตามกิจกรรม อยู่ในระดับมีส่วนร่วมมาก ($\bar{X} = 3.10, SD = 0.40$) เป็นอันดับสุดท้าย

ตอนที่ 3 การทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี แตกต่างกัน

ตารางที่ 7 การเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน	$\bar{X}$	SD	t	$Sig.$
ชาย	54	3.09	0.39	-1.625	.745
หญิง	71	3.19	0.33		

จากตารางที่ 7 การเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี พบว่า ค่า $Sig.$ เท่ากับ .745 แสดงว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วม

ของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 2 ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี แตกต่างกัน

ตารางที่ 8 การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Sig.</i>
ระหว่างกลุ่ม	5	0.79	0.158	1.222	.303
ภายในกลุ่ม	119	15.36	0.129		
รวม	124	16.15			

* $p < .05$

จากตารางที่ 8 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี จำแนกตามอายุ พบว่า ค่า *Sig.* เท่ากับ .303 แสดงว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 3 ประชาชนที่มีสถานภาพต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี แตกต่างกัน

ตารางที่ 9 การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี จำแนกตามสถานภาพ

แหล่งความแปรปรวน	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Sig.</i>
ระหว่างกลุ่ม	3	0.34	0.115	0.878	.455
ภายในกลุ่ม	121	15.81	0.131		
รวม	124	16.15			

* $p < .05$

จากตารางที่ 9 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี พบว่า ค่า *Sig.* เท่ากับ .455 แสดงว่า ประชาชนที่มีสถานภาพต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 4 ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี แตกต่างกัน

ตารางที่ 10 การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตาม โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี จำแนกตามระดับการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Sig.</i>
ระหว่างกลุ่ม	3	0.27	0.091	0.690	.560
ภายในกลุ่ม	121	15.88	0.131		
รวม	124	16.15			

* $p < .05$

จากตารางที่ 10 ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี พบว่า ค่า *Sig.* เท่ากับ .560 แสดงว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตาม โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 5 ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี แตกต่างกัน

ตารางที่ 11 การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี จำแนกตามอาชีพ

แหล่งความแปรปรวน	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Sig.</i>
ระหว่างกลุ่ม	4	1.36	0.340	2.758	.031
ภายในกลุ่ม	120	14.79	0.123		
รวม	124	16.15			

*p < .05

จากตารางที่ 11 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี พบว่า ค่า *Sig.* เท่ากับ .031 แสดงว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐาน และได้ทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีของ Scheffe's (Post Hoc)

ตารางที่ 12 การวิเคราะห์เปรียบเทียบรายคู่ (Post Hoc) ของค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตาม โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	$\bar{X}$	เกษตร	ค้าขาย/ ธุรกิจส่วนตัว	รับจ้างทั่วไป	รับราชการ/ รัฐวิสาหกิจ	อื่น ๆ
เกษตร						
ค้าขาย/ ธุรกิจส่วนตัว						
รับจ้างทั่วไป					*	
รับราชการ/ รัฐวิสาหกิจ						
อื่น ๆ						*

จากตารางที่ 12 เมื่อทำการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยวิธีการทดสอบของ LSD พบว่า

ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอาชีพเกษตรกร มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตาม โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี แตกต่างกับผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอาชีพรับราชการ/ รัฐวิสาหกิจ และอาชีพอื่น ๆ

สมมติฐานที่ 6 ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตาม โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี แตกต่างกัน

ตารางที่ 13 การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตาม โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี จำแนกตามรายได้ต่อเดือน

แหล่งความแปรปรวน	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Sig.</i>
ระหว่างกลุ่ม	2	0.04	0.018	0.140	.870
ภายในกลุ่ม	122	16.11	0.132		
รวม	124	16.15			

* $p < .05$

จากตารางที่ 13 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตาม โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี พบว่า ค่า *Sig.* เท่ากับ .870 แสดงว่า ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

ตารางที่ 14 สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐาน	ผลการทดสอบสมมติฐาน
1. ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ไม่แตกต่างกัน	ปฏิเสธสมมติฐาน
2. ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ไม่แตกต่างกัน	ปฏิเสธสมมติฐาน

ตารางที่ 14 (ต่อ)

สมมติฐาน	ผลการทดสอบ สมมติฐาน
3. ประชาชนที่มีสถานภาพต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ไม่แตกต่างกัน	ปฏิเสธสมมติฐาน
4. ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตาม โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ต้นแบบ ของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ไม่แตกต่างกัน	ปฏิเสธสมมติฐาน
5. ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี แตกต่างกัน	ยอมรับสมมติฐาน
6. ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ต้นแบบ ของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ไม่แตกต่างกัน	ปฏิเสธสมมติฐาน

บทที่ 5

อภิปรายและสรุปผล

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี โดยการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบในเขตอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรีและเพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบในเขตอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี จำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ จากตัวแทนครัวเรือนที่อาศัยอยู่จริงในหมู่บ้านหนองอ้อ หมู่ 3 ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี จำนวน 182 ครัวเรือน โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ ยามาเน่ และใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับตัวแทนครัวเรือนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 125 ครัวเรือน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์-เมษายน 2556 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) หากพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัย จะทำการทดสอบหาความแตกต่างรายคู่ โดยใช้วิธีของ LSD (Least Significant Difference Test) ซึ่งสามารถสรุปผลการศึกษา อภิปรายผลและข้อเสนอแนะได้ ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของตัวแทนครัวเรือนในหมู่บ้านหนองอ้อ หมู่ 3 ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี พบว่า ตัวแทนครัวเรือนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 40 ปีขึ้นไปถึง 50 ปี และ 50 ปีขึ้นไปถึง 60 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา และมีอาชีพเกษตรกร

ส่วนที่ 2 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี

ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี

พบว่า ตัวแทนครัวเรือนในหมู่บ้านส่วนใหญ่มีระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ทั้ง 4 ด้าน ในภาพรวมอยู่ในระดับมีส่วนร่วมมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ตัวแทนครัวเรือนในหมู่บ้านมีระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ในด้านการร่วมรับผลประโยชน์ มาเป็นอันดับแรก รองลงมาคือ ด้านการร่วมคิดและตัดสินใจ ด้านการร่วมประเมินผล ตามลำดับ และด้านการร่วมปฏิบัติ มีระดับการมีส่วนร่วมเป็นอันดับสุดท้าย โดยสามารถสรุปผลการวิจัยในแต่ละด้านได้ ดังนี้

1. ด้านการร่วมคิดและตัดสินใจ พบว่า ตัวแทนครัวเรือนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมีส่วนร่วมมาก โดยเรื่องของการเข้าร่วมคิด เพื่อเสนอปัญหา ความต้องการของหมู่บ้าน มีระดับการมีส่วนร่วมเป็นอันดับแรก รองลงมาคือเรื่อง การมีส่วนร่วมจัดลำดับความสำคัญของโครงการ/กิจกรรม, เข้าร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรของหมู่บ้านที่มีอย่างจำกัดให้เกิดประสิทธิภาพต่อส่วนรวม, ร่วมกำหนดปฏิทินการปฏิบัติงาน ในการทำกิจกรรมตามโครงการ, เข้าร่วมคัดเลือกแนวทางการพัฒนาเพื่อกำหนดโครงการ/กิจกรรม, เข้าร่วมคัดเลือกแนวทางการพัฒนาเพื่อกำหนดโครงการ/กิจกรรม ตามลำดับ และเข้าร่วมนำปัญหา หรือความต้องการของเพื่อนบ้านเสนอเข้าที่ประชุม และร่วมกำหนดแนวทางการพัฒนาเพื่อลดปัญหาของหมู่บ้าน มีระดับการมีส่วนร่วมเป็นอันดับสุดท้าย

2. ด้านการร่วมปฏิบัติตามกิจกรรม พบว่า ตัวแทนครัวเรือนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก โดยเรื่องที่ได้เข้าร่วมลงมือปฏิบัติในแต่ละกิจกรรมของโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ มีระดับการมีส่วนร่วมเป็นอันดับแรก รองลงมาคือ การร่วมคัดเลือกตัวแทนเป็นครัวเรือนต้นแบบ ในการทำกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ, ลำดับถัดมาคือ การร่วมสนับสนุนทางการเงิน วัสดุ อุปกรณ์ เพื่อนำไปพัฒนาหมู่บ้าน และการร่วมเป็นแกนนำหรือครัวเรือนต้นแบบในการทำกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ มีระดับการมีส่วนร่วมเป็นลำดับสุดท้าย

3. ด้านการร่วมรับผลประโยชน์ พบว่า ตัวแทนครัวเรือนในหมู่บ้านมีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก โดยเรื่องการร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ มีระดับการมีส่วนร่วมเป็นอันดับแรก รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในผลสำเร็จของโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ

4. ด้านการร่วมประเมินผล พบว่า ตัวแทนครัวเรือนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก โดยเรื่องการร่วมตรวจติดตามการดำเนินโครงการ/กิจกรรมที่บรรจุไว้ในโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจ

พอเพียงต้นแบบ มีระดับการมีส่วนร่วมเป็นอันดับแรก รองลงมาคือ การร่วมตรวจสอบการใช้งบประมาณในการดำเนินโครงการ/ กิจกรรม และมีระดับการมีส่วนร่วมติดตามประเมินผลโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบเป็นลำดับสุดท้าย

ส่วนที่ 3 ผลการทดสอบสมมติฐาน

ผลการทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล พบว่า ตัวแทนครัวเรือนในหมู่บ้านหนองอ้อ ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา มีระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบไม่แตกต่างกัน แต่จำแนกตามอาชีพ พบว่า มีระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ แตกต่างกัน

อภิปรายผล

1. ระดับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี

1.1 จากการวิจัย พบว่า ตัวแทนครัวเรือนในหมู่บ้านหนองอ้อ หมู่ 3 ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี มีระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ทั้ง 5 ด้าน ในภาพรวมอยู่ในระดับมีส่วนร่วมมาก ทั้งนี้เพราะหมู่บ้านมีผู้นำที่ดี มีกฎระเบียบ แนวทางการบริหารงานชัดเจน มีการวางแผนงาน/ โครงการเพื่อพัฒนาหมู่บ้านเป็นอย่างดี และประชาชนในหมู่บ้านมีความสามัคคี มีจิตอาสา พร้อมใจกันให้ความร่วมมือและปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ ซึ่งสอดคล้องกับพิสมัย บุญเลิศ (2548, บทคัดย่อ) ซึ่งศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนพัฒนาเทศบาลนครสมุทรปราการ ผลการศึกษา พบว่า ประชาชนมีระดับการมีส่วนร่วมมาก และสอดคล้องกับจิตติชัย ดอกไม้ (2548, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โครงการพัฒนาศักยภาพหมู่บ้าน/ ชุมชน (SML) กรณีศึกษา อำเภอบ้านฝาง จังหวัดอุดรธานี พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการพัฒนาศักยภาพหมู่บ้าน/ ชุมชน (SML) ในภาพรวมมีส่วนร่วมมาก

1.1.1 ด้านการร่วมคิด พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ด้านการร่วมคิดโดยภาพรวม อยู่ในระดับมีส่วนร่วมมาก ทั้งนี้เพราะบ้านหนองอ้อ ใช้วิถีทางบริหารจัดการตามระบอบประชาธิปไตย ตัดสินด้วยเสียงข้างมาก การบริหารภายในหมู่บ้านจะกระจายการบริหาร โดยให้คณะกรรมการหมู่บ้านแยกกลุ่มบ้านกันรับผิดชอบเพื่อจะได้รับฟังถึง

ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนได้อย่างทั่วถึงและคณะกรรมการก็จะนำปัญหาภายในกลุ่มบ้านที่รับผิดชอบมาเข้าร่วมประชุมประจำเดือน หรือจะเป็นการประชุมเฉพาะกิจ เพื่อร่วมกันหาแนวทางแก้ไขกับปัญหานั้น ๆ จึงมีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับประวิทย์ จ้อยสี (2549) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเทศบาลคู่ “เมืองน่าอยู่” กรณีศึกษาเทศบาลเมืองบ้านสวน อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนต่อกิจกรรม 4 ด้าน คือ กิจกรรมด้านสุขภาพ กิจกรรมด้านบริการสาธารณสุข กิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม และกิจกรรมด้านเศรษฐกิจสังคม โดยร่วมประชุมวางแผนโครงการ ร่วมแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะวิธีการดำเนินการ อยู่ในระดับการมีส่วนร่วมมาก และสอดคล้องกับกฤษฎา ภิบาลญาติ (2553, บทคัดย่อ) ซึ่งศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการประชุมด้านพัฒนาชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลพังราด อำเภอแกลง จังหวัดระยอง พบว่า คณะผู้บริหาร สมาชิกสภา และข้าราชการขององค์การบริหารส่วนตำบลพังราด รวมถึงประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลพังราด ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการประชุม ด้านพัฒนาชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

1.1.2 ด้านการร่วมตัดสินใจ พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ด้านการร่วมตัดสินใจ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมีส่วนร่วมมาก ทั้งนี้เป็นเพราะหมู่บ้านหนองอ้อ เป็นหมู่บ้านที่ยึดถือการปกครองตามหลักประชาธิปไตย ยึดถือเสียงข้างมากเป็นหลัก ทุกคนในชุมชนคือเจ้าของชุมชน เห็นความสำคัญของชุมชน ดังนั้นในการจะทำสิ่งใดกิจกรรมใด ๆ ในกิจกรรมส่วนรวมจึงต้องตัดสินใจร่วมกัน ร่วมรับผิดชอบและร่วมรับผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับประวิทย์ จ้อยสี (2549) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเทศบาลคู่ “เมืองน่าอยู่” กรณีศึกษาเทศบาลเมืองบ้านสวน อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี พบว่าระดับการมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนต่อกิจกรรม 4 ด้าน คือ กิจกรรมด้านสุขภาพ กิจกรรมด้านบริการสาธารณสุข กิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม และกิจกรรมด้านเศรษฐกิจสังคม โดยร่วมประชุมวางแผนโครงการ ร่วมแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะวิธีการดำเนินการอยู่ในระดับการมีส่วนร่วมมาก

1.1.3 ด้านการร่วมปฏิบัติตามกิจกรรม พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ด้านการร่วมปฏิบัติตามกิจกรรม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมีส่วนร่วมมาก ทั้งนี้เพราะแกนนำ, คริวเรือนต้นแบบในชุมชน เห็นความสำคัญและประโยชน์ของกิจกรรม และมีศักยภาพในการชักจูงให้คนในชุมชนร่วมกันปฏิบัติตามกิจกรรม มีการประสานงานที่ดี คนในชุมชนมีความเป็นครอบครัวพี่น้อง มีจิตอาสาค่อนข้างสูง คิดถึงส่วนรวมเสมอจึงทำให้มีระดับ

การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับประวิทย์ จ้อยสี (2549) ที่ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเทศบาลสู่ “เมืองน่าอยู่” กรณีศึกษาเทศบาลเมืองบ้านสวน อำเภอเมืองจังหวัดชลบุรี พบว่าระดับการมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนต่อกิจกรรม 4 ด้าน คือ กิจกรรมด้านสุขภาพ กิจกรรมด้านบริการสาธารณสุข กิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม และกิจกรรมด้านเศรษฐกิจสังคม อยู่ในระดับการมีส่วนร่วมมาก โดยร่วมประชุมวางแผนโครงการ ร่วมแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะวิธีการดำเนินการ ร่วมออกแรง วัสดุ หรือเงิน ร่วมรับทราบในการติดตามประเมินผลเมื่อกิจกรรมเสร็จสิ้น

1.1.4 ด้านการร่วมรับผลประโยชน์ พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ด้านการร่วมรับผลประโยชน์ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมีส่วนร่วมมาก ทั้งนี้เพราะ คนในชุมชนมีความร่วมแรงร่วมใจ มีความสามัคคีกัน ในการวางแผนทำกิจกรรมใด ๆ ก็ตาม จะคิดถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมก่อนเป็นหลัก และตั้งใจปฏิบัติจริง ดังนั้นคนในชุมชนจึงมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับพิมพ์จันทร์ ลิ้มปีวรรณ (2544, บทคัดย่อ) ที่ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการบริหารงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในเขตตำบลทับมา อำเภอเมือง จังหวัดระยอง พบว่า การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการบริหารงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในด้านต่าง ๆ จำแนกตามเพศ พบว่าทั้งเพศหญิงและเพศชายจะมีผลการวิจัยที่สอดคล้องกันนั่นคือ มีส่วนร่วมด้านประโยชน์ที่ได้รับมากที่สุดอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับจุฑารัตน์ จรียาอุดม (2548) ที่ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาพื้นที่สีเขียวให้เป็นตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง พบว่า ด้านรับผลประโยชน์จากการพัฒนาอยู่ในระดับสูง เพราะเป็นขั้นตอนที่ประชาชนที่มีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาทางด้านวัตถุและด้านจิตใจและก่อเกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพของประชาชนระดับสูงสุด

1.1.5 ด้านการร่วมในการประเมินผล พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ด้านการร่วมในการประเมินผล โดยภาพรวม อยู่ในระดับมีส่วนร่วมมาก ทั้งนี้เพราะเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนและผู้นำ แกนนำในหมู่บ้านมีความโปร่งใส ชัดเจน และเห็นถึงประโยชน์ของการประเมินผลกิจกรรมที่ทำเพื่อความต่อเนื่องและประสิทธิภาพของกิจกรรมที่ทำเป็นตัวอย่างให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมด้วย ประวิทย์ จ้อยสี (2549) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเทศบาลสู่ “เมืองน่าอยู่” กรณีศึกษาเทศบาลเมืองบ้านสวน อำเภอเมืองจังหวัดชลบุรี พบว่าระดับการมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนต่อกิจกรรม 4 ด้าน คือ กิจกรรมด้านสุขภาพ กิจกรรมด้านบริการสาธารณสุข กิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม และกิจกรรมด้านเศรษฐกิจ

สังคมร่วมรับทราบในการติดตามประเมินผลเมื่อกิจกรรมเสร็จสิ้น อยู่ในระดับการมีส่วนร่วมมาก

2. การเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี

ในการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี เป็นการนำข้อมูลทั่วไปของตัวแทนครัวเรือนที่อยู่ในหมู่บ้านหนองอ้อ มาทดสอบหาความแตกต่างกับระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ซึ่งเป็นการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า ตัวแทนครัวเรือนที่มีเพศ อายุ สถานภาพ และระดับการศึกษา มีระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ไม่แตกต่างกัน แต่ตัวแทนครัวเรือนที่มีอาชีพต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี แตกต่างกัน ซึ่งสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

2.1 เพศ พบว่า ตัวแทนครัวเรือนที่มีเพศต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน ทั้งนี้เนื่องจากทุกคนในชุมชนถือว่าเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกันไม่มีการแบ่งแยกเพศ สอดคล้องกับจิตติชัย ดอกไม้ (2548, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โครงการพัฒนาศักยภาพหมู่บ้าน/ ชุมชน (SML) กรณีศึกษา อำเภอบ้านฝาง จังหวัดอุดรธานี พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการพัฒนาศักยภาพหมู่บ้าน/ ชุมชน (SML) เปรียบเทียบถึงเพศ ของคณะทำงานปรากฏว่า คณะทำงานมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการพัฒนาศักยภาพหมู่บ้าน/ ชุมชน (SML) ในระดับที่ไม่แตกต่างกันและสอดคล้องกับนราธิป พิภฤกษ์ (2549, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารงานท้องถิ่นของเทศบาลตำบลบางละมุง อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ซึ่งมีผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยว่า เพศที่ต่างกันจะมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารงานท้องถิ่นของเทศบาลตำบลบางละมุง อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ไม่แตกต่างกัน

2.2 อายุ พบว่า ตัวแทนครัวเรือนที่มีอายุต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน ทั้งนี้ เนื่องจาก กิจกรรม/ โครงการที่

ทำเป็นกิจกรรมที่สามารถทำได้ทุกวัย เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของทุกคนในหมู่บ้านให้ประโยชน์ร่วมกัน สอดคล้องกับกนกพร แสงศรี (2553, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะปันหยี อำเภอเมือง จังหวัดพังงา จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด อาชีพ และรายได้ต่อเดือน กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะปันหยี อำเภอเมือง จังหวัดพังงา ไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับปิยะศักดิ์ อภิเชษฐ์รัตน์ (2550, บทคัดย่อ) ซึ่งศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเทศบาลตำบลบ่อทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี ให้เป็นเมืองน่าอยู่ ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเทศบาลตำบลบ่อทอง ให้เป็นเมืองน่าอยู่ พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาเทศบาลตำบลบ่อทอง ให้เป็นเมืองน่าอยู่ ไม่แตกต่างกัน

2.3 สถานภาพ พบว่า ตัวแทนครัวเรือนที่มีสถานภาพต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน ทั้งนี้เนื่องจากคนในชุมชนรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของชุมชน มีความผูกพันช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความสมัคสมานสามัคคีกัน ดังนั้นสถานภาพไม่ว่าจะ โสด สมรส หม้าย หรือหย่า จึงไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของหมู่บ้านแต่อย่างใด ซึ่งสอดคล้องกับปิยะศักดิ์ อภิเชษฐ์รัตน์ (2550, บทคัดย่อ) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเทศบาลตำบลบ่อทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี ให้เป็นเมืองน่าอยู่ ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเทศบาลตำบลบ่อทอง ให้เป็นเมืองน่าอยู่ พบว่า ประชาชนที่มีสถานภาพต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาเทศบาลตำบลบ่อทอง ให้เป็นเมืองน่าอยู่ ไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับ และสอดคล้องกับจุฑารัตน์ จริยาอุดม (2548) ซึ่งศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาพื้นที่สีเขียว ให้เป็นตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง พบว่าสถานภาพสมรสที่ต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่สีเขียว ให้เป็นตลาดน้ำ ไม่แตกต่างกัน

2.4 ระดับการศึกษา พบว่า ตัวแทนครัวเรือนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน ซึ่งสอดคล้องกับเครือวัลย์ เหลืองอ่อน (2550, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรม โครงการชุมชนน่าอยู่ กรณีศึกษาชุมชนทิวสนพัฒนา ตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ผลการศึกษา พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีการมีส่วนร่วมกิจกรรมใน

โครงการชุมชนน่าอยู่ ทั้ง 7 กิจกรรม ไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับจุฑารัตน์ จริยาอุดม (2548) ซึ่งศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาพื้นที่สีเขียวให้เป็นตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง พบว่าระดับการศึกษาที่ต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่สีเขียวให้เป็นตลาดน้ำไม่แตกต่างกัน

2.5 อาชีพ พบว่า ตัวแทนครัวเรือนที่มีอาชีพต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี แตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐาน ทั้งนี้เนื่องจากตัวแทนครัวเรือนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ไม่ได้ทำงานประจำที่ต้องเข้าออกตามเวลาที่หน่วยงานกำหนดจึงสามารถมีส่วนร่วมได้มาก สอดคล้องกับกฤษฎา ภีบาลญาติ (2553) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการประชุมด้านพัฒนาชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลพังราด อำเภอแกลง จังหวัดระยอง เมื่อทดสอบสมมติฐาน พบว่า คณะผู้บริหาร สมาชิกสภา และข้าราชการขององค์การบริหารส่วนตำบลพังราด รวมถึงประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลพังราด มีส่วนร่วมในการประชุมด้านพัฒนาชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลพังราด อำเภอแกลง จังหวัดระยอง โดยเปรียบเทียบกับปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้แตกต่างกันซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน และสอดคล้องกับราธิป พิภฤกษ์ (2549, บทคัดย่อ) ซึ่งศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารงานท้องถิ่นของเทศบาลตำบลบางละมุง อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า อาชีพแตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการบริหารงานท้องถิ่นแตกต่างกัน

2.6 รายได้ต่อเดือน พบว่า ตัวแทนครัวเรือนที่มีรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน ทั้งนี้เนื่องจาก ซึ่งสอดคล้องกับเครือวัลย์ เหลืองอ่อน (2550, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมโครงการชุมชนน่าอยู่ กรณีศึกษาชุมชนทิวสนพัฒนา ตำบลบางพระ อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี ผลการศึกษา พบว่า ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนที่แตกต่างกัน มีการมีส่วนร่วมกิจกรรมในโครงการชุมชนน่าอยู่ ทั้ง 7 กิจกรรม ไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับปิยะศักดิ์ อภิเชษฐ์รัตน์ (2550, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเทศบาลตำบลบ่อทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี ให้เป็นเมืองน่าอยู่ ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเทศบาลตำบลบ่อทองให้เป็นเมืองน่าอยู่ พบว่า ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาเทศบาลตำบลบ่อทองให้เป็นเมืองน่าอยู่ ไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

เชิงนโยบาย

จากการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี พบว่า ตัวแทนครัวเรือนมีระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ทั้ง 5 ด้าน ในภาพรวมอยู่ในระดับมีส่วนร่วมมาก ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการที่เน้นการดำเนินกิจกรรมแบบมีส่วนร่วม มีกระบวนการในการทำหน้าที่ต่าง ๆ ที่มุ่งสู่เป้าหมายของชุมชนที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการใช้ทรัพยากรได้อย่างเฉลียวฉลาดและคุ้มค่า การตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง ปฏิบัติการสำเร็จตามแผนที่กำหนดไว้จากการทำงานร่วมกัน โดยใช้บุคคล กลุ่มคน ทรัพยากร รวมทั้งการออกแบบและรักษาบรรยากาศแวดล้อมในชุมชนให้ทุกคนในชุมชนร่วมกันทำงานได้บรรลุเป้าหมาย ดังนั้นผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะทางในการพัฒนาเชิงนโยบาย ดังนี้

1. จากการศึกษา พบว่า ด้านการร่วมปฏิบัติตามกิจกรรม มีระดับการมีส่วนร่วมน้อยที่สุดจากทั้งหมด 5 ด้าน ดังนั้น การจัดกิจกรรมในหมู่บ้านต้นแบบจึงควรมีการพัฒนา ส่งเสริม สนับสนุนบทบาทของผู้นำให้เป็นแกนนำหรือหัวเรี่ยวหัวแรงหลักในการนำประชาชนในหมู่บ้านให้ลุกขึ้นมาทำกิจกรรมเพื่อจัดการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นหรืออาจจะเกิดขึ้นในอนาคตอย่างต่อเนื่อง

2. ด้านการร่วมในการประเมินผล มีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในอันดับที่ 4 จากทั้งหมด 5 ลำดับ ดังนั้นจึงควรให้ความสำคัญกับการร่วมประเมินผลการดำเนินกิจกรรมตามโครงการ ฯ ให้มากขึ้น เพื่อให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรค ระดับความสำเร็จของการดำเนินกิจกรรม ฯ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานในโครงการปีต่อ ๆ ไป

เชิงปฏิบัติการ

จากการศึกษา พบว่า จากการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ในรายละเอียดทั้ง 5 ด้าน พบว่า ในด้านการร่วมปฏิบัติตามกิจกรรม และด้านการร่วมในการประเมินผล ควรมีแนวทางส่งเสริมเพื่อให้มีระดับการมีส่วนร่วมสูงขึ้น ดังนี้

1. ส่งเสริม สนับสนุนบทบาทให้แกนนำและครัวเรือนต้นแบบดำเนินการขยายผลโครงการ นำประชาชนในหมู่บ้านให้ลุกขึ้นมาทำกิจกรรมเพื่อจัดการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นหรืออาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ผลักดันสร้างความรับผิดชอบให้เกิดขึ้นกับบุคคลในชุมชนในการดำเนินงาน บริหารจัดการในกิจกรรมตามแผนงานการพัฒนา การทำงานในหมู่บ้านด้วยคนคณะเดียวกลุ่มเดียวอาจเกิดข้อจำกัดในการปฏิบัติ เช่น ขาดทรัพยากร ความรู้ประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญยังไม่มาก จึงต้องอาศัย

จากผู้ที่มีประสบการณ์ ความชำนาญ หรือแม่กระทั่งการพึ่งพา แลกเปลี่ยนทรัพยากรจากภายนอก ซึ่งสามารถสร้างความสัมพันธ์เป็นเครือข่ายระหว่างกันทั้งกับหน่วยงานกับองค์กรกับหมู่บ้านอื่น ๆ ก็ยังเป็นภาระระดับการทำงานที่กว้างออกไปและทำงานที่ยากและท้าทาย เป็นประโยชน์มากยิ่งขึ้นได้เพราะมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

2. ให้ผู้นำ แกนนำ และครัวเรือนต้นแบบมีการนำเสนอผลการดำเนิน โครงการ/ กิจกรรม ที่บรรลุไว้ในโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบให้ประชาชนในหมู่บ้าน ได้รับทราบในที่ประชุม ถึงความสำเร็จก้าวหน้า ปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไขต่าง ๆ รวมถึงประชาสัมพันธ์เชิญชวนประชาชนในหมู่บ้านให้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตาม โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของหมู่บ้านให้ครบทุกครัวเรือนอย่างพร้อมเพรียงกัน

3. ควรมีการจัดการถอดบทเรียนจากการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตาม โครงการ ฯ จัดทำเป็นเอกสารความรู้อย่างน้อย 1 ฉบับ เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุง พัฒนาและใช้เป็นชุดความรู้ในการขยายผล ให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมมากขึ้น

เชิงวิชาการ

เพื่อให้การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตาม โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี เป็นไปอย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคุณภาพ ดังนี้

1. ควรมีการศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตาม โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของหมู่บ้านหนองอ้อ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ในเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและสังเกตพฤติกรรมของประชาชนที่มีส่วนร่วม เพื่อให้ได้ข้อมูลด้านต่าง ๆ ของประชาชนในประเด็นที่การศึกษาเชิงปริมาณไม่สามารถทำได้ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมให้เกิดระบบการบริหารจัดการชุมชนที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน เป็นต้นแบบในการเรียนรู้ให้กับหมู่บ้านอื่นที่มีจุดเริ่ม หรือมีพื้นฐานสถานการณ์ของหมู่บ้านที่ใกล้เคียงกัน สามารถเรียนรู้ เลียนแบบได้ โดยไม่ต้องใช้ความรู้ความชำนาญที่ต่างกันมากนัก

2. ควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบหมู่บ้านอื่น ๆ ในพื้นที่อำเภอมะขาม เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการมีส่วนร่วม และปัจจัยที่ทำให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของแต่ละหมู่บ้าน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมให้เกิดระบบการบริหารจัดการชุมชนที่มีประสิทธิภาพต่อไป

บรรณานุกรม

- กนกพร แสงศรี. (2553). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลของ องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะป็นหยี อำเภอเมือง จังหวัดพังงา. ภาคนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขานโยบายสาธารณะ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- กรมการพัฒนาชุมชน. (2551). แผนยุทธศาสตร์ กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. 2551-2554. กรุงเทพฯ: ไร่ไทยเพรส.
- _____. (2554). คู่มือการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ. กรุงเทพฯ: ปิทีเอสเพรส.
- กฤษฎา ภิบาลญาติ. (2553). การมีส่วนร่วมในการประชุมด้านพัฒนาชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลพังราด อำเภอแกลง จังหวัดระยอง. งานนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาเศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการ, คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- กองบรรณาธิการเสนาศึกษา. (2546). เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร?. *เสนาศึกษา*, 69(3), 2-4.
- เครือวัลย์ เหลืองอ่อน. (2550). การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมโครงการชุมชนน่าอยู่: กรณีศึกษาชุมชนทิวสนพัฒนา ตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารงานท้องถิ่น, วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- จรรยา สุภาพ. (2523). การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ. กรุงเทพฯ: สักดิ์โสภารการพิมพ์.
- จำเนียร วรรณชัยพันธ์. (2544). การพัฒนากลไกและปัจจัยเพื่อเมืองน่าอยู่ บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. *วารสารเทศบาลเมืองน่าอยู่ ปี 2544 -2545*, 22-25.
- จิตติชัย ดอกไม้. (2548). การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โครงการพัฒนาศักยภาพหมู่บ้าน/ชุมชน (SML): กรณีศึกษาอำเภอบ้านฝาง จังหวัดอุดรธานี. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารทั่วไป, วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- จุฑารัตน์ จริยาอุดม. (2548). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาพื้นที่สีเขียวให้เป็นตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารทั่วไป, วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. (2525). การระดมประชาชนเพื่อการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ชมพูนุท ศรีจารีก. (2547). *การมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาชุมชน ของตำบลบางหัก อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี*. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต, สาขาการพัฒนาชุมชน, คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ชัยยศ ทะไกรลาศ. (2547). *ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนหมู่บ้านในการพัฒนาท้องถิ่นของ องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด*. การค้นคว้าอิสระ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขา นโยบายสาธารณะ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ชำนาญ วงศ์วินิจสร. (2545). *ความรู้ เจตคติ และการมีส่วนร่วมของสมาชิกสภาองค์การบริหาร ส่วนตำบลในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเขาหินปูน: กรณีศึกษาอำเภอนิคมบ่อแก้ว จังหวัด พิษณุโลก*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาเทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- จิรวัดน์ นิเจนตร. (2528). *การศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน. ใน เอกสารการนิเทศการศึกษาภาคพัฒนา ตำราและวิชาการ หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู ฉบับที่ 269*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- ชูเกียรติ เปี่ยมศรี. (2543). *การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนย่อย: ศึกษา เฉพาะกรณีเทศบาลเมืองระยอง จังหวัดระยอง*. งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ทวีศักดิ์ นพเกษตร. (2541). *วิกฤตสังคมไทย 2540 กับการเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อสาธาภิษาดินแดง.
- ทะนงศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ, บุญศรี แก้วคำศรี, โกวิท พวงงาม และปรีดี โชติช่วง. (2534). *การพัฒนาชุมชน เชิงปฏิบัติการ*. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.
- ธิดารัตน์ ทิมกระโทก. (2551). *กระบวนการขับเคลื่อนและรูปแบบสวัสดิการชุมชน: ศึกษากรณี ตำบลสมานฉันท์ อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา*. ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตร มหาบัณฑิต, สาขาการวิเคราะห์และวางแผนทางสังคม, คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- นราธิป พิภพฤกษ์. (2549). *การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารงานท้องถิ่นของเทศบาล ตำบลบางละมุง อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี*. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตร มหาบัณฑิต, สาขา นโยบายสาธารณะ, วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ, มหาวิทยาลัยบูรพา.

- นิรันดร์ งามวุฒิเวศย์. (2542). *การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ: คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2550). *แนวคิดแนวทางการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ: ไร่ไทยเพรส.
- ประวิทย์ จ้อยสี. (2549). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเทศบาลสู่เมืองน่าอยู่: กรณีศึกษาเทศบาลเมืองบ้านสวน อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี*. ปัญหาพิเศษ รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต, สาขานโยบายสาธารณะ, วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ประเวศ ะสี. (2542). *เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม*. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- ประสพสุข คีอินทร์. (2531). *การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ในภาคเหนือ*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ปราณี พันธุมสินชัย. (2537). *คู่มือการดำเนินงานควบคุมปัญหาน้ำเสียของภาครัฐบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และสุขาภิบาล*. กรุงเทพฯ: กรมควบคุมมลพิษ.
- ปรียา พรหมจันทร์. (2542). *ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาชุมชนบ้านศิรวัง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาไทยคดีศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ปิยะศักดิ์ อภิเชษรัตน์. (2550). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเทศบาลตำบลบ่อทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี ให้เป็นเมืองน่าอยู่*. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขานโยบายสาธารณะ, วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เปรม ดิณสุตานนท์, พลเอก. (2541). *ปรัชญาการพัฒนา: ทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ ปาฐกถาพิเศษ ณ สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิรัฐบุรุษพลเอกเปรม ดิณสุตานนท์.
- พัฒน์ บุญรัตพันธุ์. (2549). *การสร้างพลังชุมชน โดยขบวนการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ: เลิฟและลิฟเพรส.
- พิมพ์จันทร์ ลิ้มปีวรรณ. (2544). *การมีส่วนร่วมในการบริหารงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ในเขตตำบลทับมา อำเภอเมือง จังหวัดระยอง*. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต, สาขาการพัฒนาชุมชน, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.

- พิสมัย บุญเลิศ. (2548). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนพัฒนาเทศบาลนครสมุทรปราการ*. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารทั่วไป, วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พิสันต์ ประทานชวโน. (2553). *การพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยการทัพบก.
- พิรพล ไชยพงศ์. (2539). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการรักษาความปลอดภัยเกี่ยวกับชีวิตร่างกายและทรัพย์สินของประชาชน: ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลอ้อมน้อย อำเภอกะทู้ม่วน จังหวัดสมุทรสาคร*. ภาคนิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการจัดการการพัฒนาสังคม, คณะพัฒนาสังคม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม. (2551). *งานพัฒนาชุมชน ภายใต้โลกยุคใหม่ขับเคลื่อนเพื่อโลกอนาคต*. ใน พลเดช ปิ่นประทีป (บรรณาธิการ), *ชุมชนเข้มแข็งและประชาสังคม (292)*. กรุงเทพฯ: ศรีเมืองการพิมพ์.
- ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์. (2531, กุมภาพันธ์). *การมีส่วนร่วมของประชาชน*. *วารสารพัฒนาชุมชน*, 2, 24-30.
- มนตรี กรรพุมมาลย์. (2539). *การพัฒนาชุมชน แนวคิดและการปฏิบัติ*. เชียงใหม่: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มนตรี นาคสมบูรณ์. (2540). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการเมืองการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบล ศึกษากรณี จังหวัดปทุมธานี*. ภาคนิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาพัฒนาสังคม, คณะพัฒนาสังคม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2524). *พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาอังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977).
- ลิขิต ธีรเวคิน. (2543). *การเมืองการปกครองไทย (พิมพ์ครั้งที่ 5)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ลิขิต หมู่ดี. (2538). *การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินงานพัฒนาท้องถิ่นของสภาตำบล: ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างจังหวัดหนองบัวลำภู และจังหวัดปทุมธานี*. ภาคนิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาพัฒนาสังคม, คณะพัฒนาสังคม, สถาบันบัณฑิตบริหารศาสตร์.
- วรรณธรรม คำพอ. (2541). *หลักการพัฒนาชุมชนเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- วันรักษ์ มีงมณีนาคิน. (2531). *การพัฒนาชนบทไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- วิชัย รูปจำดี. (2551). *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- วิรัช เตียงหงษากุล. (2529). *หลักการพัฒนาชุมชนของสถานศึกษากับการพัฒนาชุมชนชนบท*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2549). *การพัฒนาเมืองและชนบทประยุกต์*. กรุงเทพฯ: ฟอว์เพช.
- วิไล ตั้งจิตสมคิด. (2528). *การศึกษากับการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สนธยา พลศรี. (2533). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- _____. (2547). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน (พิมพ์ครั้งที่ 5)*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2515). *กรมการพัฒนาชุมชน (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- _____. (2523). *การพัฒนาชุมชน (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- _____. (2526). *การบริหารการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- _____. (2527). *การพัฒนาชนบท*. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครพิมพ์.
- _____. (2541). *การพัฒนาชุมชนแบบจัดการ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2545). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2550)*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. (2552). *แผนกับการพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัด*. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.
- สำนักงานพัฒนาชุมชน. (2552). *แผนชุมชนบ้านหนองอ้อ หมู่ 3 ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี*. จันทบุรี: สำนักงานพัฒนาชุมชน.
- สุทธิ ศรสวรรค์. (2538). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของมุสลิม: ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลคลองตะเคียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. ภาคนิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาพัฒนาสังคม, คณะพัฒนาสังคม, สถาบันบัณฑิตบริหารศาสตร์.
- สุนันท์ธนา แสนประเสริฐ. (2540). *วิถีชีวิตของผู้ประกอบการค้าแผงลอยจำหน่ายอาหารในเขตเทศบาลเมืองลพบุรี*. ภาคนิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาพัฒนาสังคม, คณะพัฒนาสังคม, สถาบันบัณฑิตบริหารศาสตร์.
- สุนัย เศรษฐ์บุญสร้าง. (2549). *แนวทางปฏิบัติ 7 ขั้นสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียงจากแนวคิดปฏิบัติสู่แนวคิดของทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: ออกแบบสบายใจ.
- สุรเกียรติ์ เสถียรไทย. (2542). *กฎหมายกับชุมชน มิติใหม่ของการพัฒนา*. สมุทรปราการ: ภัคธรรศ.

- สุวัฒน์ บุญลา. (2545). *ทักษะการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของกลุ่มประชาสังคม: ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลบางเสร่ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี*. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขานโยบายสาธารณะ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อภิชัย พันธเสน. (2552). *วิเคราะห์นโยบายรัฐในระดับต่าง ๆ รวมทั้งภาคธุรกิจเอกชนและภาคประชาสังคมจากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (พ.ศ. 2540-2549)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2534). *พลวัตของชุมชนในการจัดการทรัพยากร สถานการณ์ในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อรสุดา เจริญรัต. (2543). *การเกิดขึ้น การดำรงอยู่และการปรับตัวของเศรษฐกิจพอเพียงภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย*. ปริญญาโทการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์, สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อุทัย คุลเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์. (2540). *การพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ: ด้านสุขภาพการพิมพ์.
- อุ้นดา นพคุณ. (2520). *การศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชนและการศึกษารูปนัย*. กรุงเทพฯ: ปรึกษาการพิมพ์.
- Chekki, D. A. (1979). *Community Development: Theory and Method of Planned Change*. New Delhi: Vilas.
- Christenson, J. A., & Robinson, J. W. (1980). *Community Development in America*. Ames, Iowa: The Iowa State University Press.
- Cohen, J. M., & Uphoff, N. R. (1977). *Development Participation: Concept and Measure for Project Design Implementation and Evaluation*. New York: Cornell University.
- Garvin, C. D., & Tropman, J. E. (1992). *Social Work in Contemporary Society*. Englewood Cliffs, NJ.: Prentice-Hall.
- Sanders, L. T. (1958). Theories of community development. *Rural Sociology*, 23, 1-12.
- Tujinman, A. C. (1996). *International Encyclopedia of Adult Education and Training* (2nd ed.). Oxford: BPC Wheatons.
- Wilder, A. F. (1961). *Rural Community Development*. Madison: University of Wisconsin.
- Yamane, T. (1973). *Statistic: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York: Harper and Row.

ภาคผนวก

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ปี 2555 บ้านหนองอ้อ หมู่ 3 ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม
จังหวัดจันทบุรี

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้ เป็นแบบสอบถามที่สร้างขึ้น โดยวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ปี 2555 ของบ้านหนองอ้อ หมู่ 3 ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี การศึกษาครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้อง เพื่อหาแนวทางในการพัฒนา เสริมสร้าง ปรับปรุง และแก้ไขการดำเนินการ โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบหมู่บ้านต่อ ๆ ไป
2. ข้อมูลที่ได้รับจากท่านจะได้รับการรักษาไว้เป็นความลับ ฉะนั้นแบบสอบถามทุกชุดจะไม่ระบุชื่อผู้ตอบแบบสอบถาม และจะไม่ส่งผลต่อผู้ตอบแบบแต่ประการใด การวิเคราะห์ข้อมูลและเสนอผลงานผู้ศึกษาจะทำในภาพรวม
3. แบบสอบถามฉบับนี้แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้
  - ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
  - ตอนที่ 2 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ปี 2555 ของหมู่บ้านหนองอ้อ หมู่ 3 ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง เขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่าง ที่ตรงกับความเป็นจริง
สำหรับผู้ศึกษา

1. เพศ

( ) ชาย

( ) หญิง

2. อายุ

( ) ต่ำกว่า 20 ปี

( ) 20 ปีขึ้นไปถึง 30 ปี

( ) 30 ปีขึ้นไปถึง 40 ปี

( ) 40 ปีขึ้นไปถึง 50 ปี

( ) 50 ปีขึ้นไปถึง 60 ปี

( ) 60 ปีขึ้นไป

3. สถานภาพ

( ) โสด

( ) สมรส

( ) หย่า

( ) หม้าย

( ) อื่น ๆ (ระบุ).....

4. ระดับการศึกษา

( ) ประถมศึกษา

( ) มัธยมศึกษา

( ) อนุปริญญา (ปวท./ ปวส.)

( ) ปริญญาตรี

( ) สูงกว่าปริญญาตรี

5. อาชีพ

( ) เกษตร/ ประมง

( ) ค้าขาย/ ธุรกิจส่วนตัว

( ) รับจ้างทั่วไป

( ) รับราชการ/ รัฐวิสาหกิจ

( ) อื่น ๆ (ระบุ).....

6. รายได้ต่อเดือน

( ) ต่ำกว่า 10,000 บาท

( ) 10,000 บาทขึ้นไปถึง 30,000 บาท

( ) 30,000 บาทขึ้นไปถึง 50,000 บาท

( ) 50,000 บาทขึ้นไปถึง 100,000 บาท

( ) 100,000 บาทขึ้นไป

ตอนที่ 2 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ปี 2555 ของหมู่บ้านหนองอ้อ หมู่ 3 ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี
คำชี้แจง พิจารณาข้อความในช่องด้านซ้ายมือ เขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องด้านขวามือที่ตรงกับระดับการมีส่วนร่วมของท่าน

การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ	ระดับการมีส่วนร่วม				สำหรับผู้ศึกษา
	มากที่สุด	มาก	น้อย	น้อยที่สุด	
ด้านการร่วมคิดและตัดสินใจ					
1. ท่านเข้าร่วมคิด เพื่อเสนอปัญหาความต้องการของหมู่บ้าน					
2. ท่านเข้าร่วมนำปัญหา หรือความต้องการของเพื่อนบ้านเสนอเข้าที่ประชุม					
3. ท่านร่วมกำหนดแนวทางพัฒนา เพื่อลดปัญหาของหมู่บ้าน					
4. ท่านเข้าร่วมคัดเลือกแนวทางการพัฒนาเพื่อกำหนดโครงการ/ กิจกรรม					
5. ท่านเข้าร่วมจัดลำดับความสำคัญของโครงการ/ กิจกรรมในโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ					
6. ท่านเข้าร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรของหมู่บ้านที่มีอย่างจำกัดให้เกิดประสิทธิภาพต่อส่วนรวม					
7. ท่านร่วมกำหนดปฏิทินการปฏิบัติงานในการทำกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ					

การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมตาม โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ	ระดับการมีส่วนร่วม				สำหรับผู้ศึกษา
	มากที่สุด	มาก	น้อย	น้อยที่สุด	
ด้านการร่วมปฏิบัติตามกิจกรรม					
8. ท่านร่วมคัดเลือกตัวแทนเป็นครัวเรือนต้นแบบในการทำกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ					
9. ท่านร่วมเป็นแกนนำ หรือครัวเรือนต้นแบบในการทำกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ					
10. ท่านร่วมสนับสนุนทางการเงินวัสดุ อุปกรณ์ เพื่อนำไปพัฒนาหมู่บ้าน					
11. ท่านได้เข้าร่วมลงมือปฏิบัติในแต่ละกิจกรรมของโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ					
ด้านการร่วมรับผลประโยชน์					
12. ท่านมีส่วนร่วมในผลสำเร็จของโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ					
13. ท่านร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ					
ด้านการร่วมในการประเมินผล					
14. ท่านร่วมตรวจติดตามการดำเนินโครงการ/ กิจกรรมที่บรรจุไว้ในโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ					
15. ท่านร่วมติดตามประเมินผลโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ					
16. ท่านร่วมตรวจสอบการใช้งบประมาณในการดำเนินโครงการ/ กิจกรรม					

ขอขอบคุณอย่างสูงที่ให้ความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามในครั้งนี้เป็นอย่างดี